

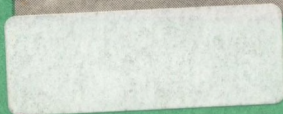
P 400(2)

'92 | 1

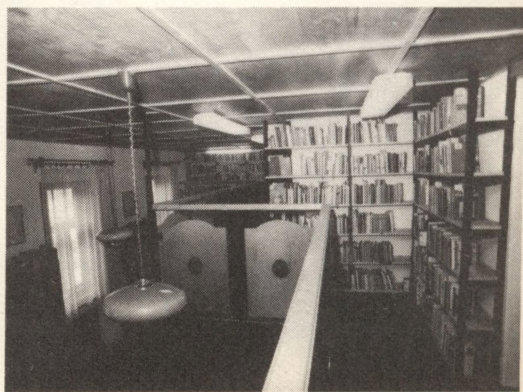

Könyvtáros

**Képek a mezőkovácsházi
új Városi Könyvtárról
Híradásunkat lásd a 29. oldalon
(Révész András felvételei)**

42. évfolyam, 1. szám
1992. január

Könyvtáros

TARTALOM

Bereczky László	Élünk. Még élünk...	3
Sonnevend Péter	A magyar könyvtárak a számok tükrében	6
Kulcsár Istvánné	Nemzetiségi olvasótáborok Komárom – Esztergom megyében	10
	A szerkesztő postájából	12
Csobai László	Állományellenőrzés számítógépekkel (<i>Műhelykérdések</i>)	14
Gócza Gyuláné	Zenei és könyvtári programok Gyulán	17
	Kérdezz – felelek	20,52

VISSZHANG

Pintér Béla	Megvitattuk	21
Hegedüs Ágnes	Volt egyszer sok könyvtár...	23
	Pályázati felhívás	24

KÖNYV ÉS NEVELÉS

Hamarné Hubai Ibolya	Óvodások a könyvtárban	25
Horváth László	Tankönyvtár. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum különgyűjteménye	26

HOLMI

29

LÁTÓKÖR

Sinay Jenő	Ki finanszírozza a „ráfizetést”?	30
Pálvölgyi Endre	Emlékiratok a könyvek házából (III.)	32
Koncz Károly	Fiú, pálcával	37
Vargha Balázs	Kunszetmiklóstól Debrecenig és tovább... (XIV.)	38
Mario van Essen – Richard Hampsink	Holland TEMPUS-praktikum Magyarországon	41
Gerő Gyula	Események, krónika 1990	43
Ojtozi Eszter	A Szegedi Egyetemi Könyvtár régi magyar könyvei	51
Arató Antal	Ifj. Feszt László könyvjegyei (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	53
	Napló a naplóról. AraTóni (<i>Napló</i>)	54

SZAKMAI FOLYÓIRATOK – HÁLÓZATI HÍRADÓK

55

Tartalomjegyzék az 1991. évre I–VIII.

Lapunk e számában ifj. Feszt László könyvjegyeiből válogattunk

Из содержания

Zonnevend Péter: Венгерские библиотеки в зеркале статистики (6);
Чобай Ласло: Проверки фондов с помощью ЗВМ (14);
Хорват Ласло: Собрание учебников Государственной педагогической библиотеки и музея (26):

From the contents

Péter Sonnevend: Hungairan libraries reflected in the mirror of numbers (6);
László Csobai: Controlling collections by computer (14);
László Horváth: Training library in the National Pedagogical Library and Museum (26).

Aus dem Inhalt

Péter Sonnevend: Die ungarischen Bibliotheken im Spiegel der Zahlen (6);
László Csobai: Sammlungrevision mit Computern (14);
László Horváth: Lehrbibliothek der Pädagogischen Bibliothek und Museum (26).

Cikkeink szerzői

Arató Antal, az OSZK munkatársa; *Bereczky László*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Csobai László*, a Békéscsabai Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese; *Gerő Gyula*, a Könyvtáros ny. főszerkesztője; *Gócza Gyuláné*, az FSZEK fősztályvezetője; *Hamarné Hubai Ibolya*, a Szolnoki Városi Könyvtár munkatársa; *Hegedűs Ágnes*, a Fővárosi Kertészeti Vállalat Szakszervezeti Könyvtárának főkönyvtárosa; *Horváth László*, az OPKM főmunkatársa; *Koncz Károly*, az FSZEK IV. ker. főkönyvtárának munkatársa; *Kulcsár Istvánné*, a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár szaktájékoztatója; *Ojtozi Eszter*, a debreceni KLTE Könyvtárának munkatársa; *Pálvölgyi Endre*, a Könyvtáros ny. munkatársa; *Pintér Béla*, a Nagykanizsai Városi Könyvtár igazgatója; *Sinay Jenő*, a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár igazgatója; *Sonnevend Péter*, az OSZK fősztályvezetője; *Vargha Balázs* író.

TANÁCSADÓ TESTÜLET

Futala Tibor, Horváth Tibor, Huszár Ernőné, Kiss Jenő, Marót Miklós, Maróti Istvánné, Nagy Attila, Nagy Ferenc, Pogány György, Surján Miklós és Takács Miklós

KÖNYVTÁROS

FŐSZERKESZTŐ:
BERECZKY LÁSZLÓ

A szerkesztőség címe: 1084 Budapest, József u. 34.

Telefon: 133-5513

Kiadja az **Arany János Lap- és Könyvkiadó Kft.**

1054 Budapest, Báthori u. 10. Tel.: 111-3286

Felelős kiadó: **Varga Józsefné** ügyvezető igazgató

Szedte a Fényszedő Központ Kft. (911043/20)

Petőfi Nyomda – 91/ Kecskemét, 1991

Felelős vezető: **Sebesvári László** vezérigazgató

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Művelődési és Közoktatási Minisztériumtól, a József Attila Alapítványtól és a Magyar Hitelbank Kurátor Alapítványtól.

Terjeszti a Magyar Posta. Elfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzletében és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a. –1900–, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a Postabank Rt. 219–98636, 021–02799 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1 évre 912, ½ évre 456, ¼ évre 228 forint. Egy szám ára 76 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H–1389 Budapest, Postafiók 149.

Élünk. Még élünk...

Élünk, s számos olyan jelet is tapasztalunk, hogy megmaradunk. Adja Isten!

A biztató jelek: az MNB 232901427648 számlaszámon, az „Alapítvány a Könyvtárorsért” rovaton lassan, de biztosan gyűlnek a kisebb-nagyobb összegek; a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári Osztálya 150 000 forintot utalt át kiadónk, az Arany Lapok számlájára, a *Könyvtáros* 1991. évi megjelentetésének támogatására; ugyancsak jó jelnek tekinthető, hogy a kultuszminisztérium pályázaton elnyerhető támogatást hirdetett meg irodalmi, művészeti és közművelődési folyóiratok részére, reméljük sikeres lesz a pályázatunk.

A legszívderítőbb fejlemény a könyvtárügyben és környékén, hogy a magyar könyvtárellátás történetében sorsfordító esemény történt 1991. november 1-jén: széles társadalmi és szakmai összefogás eredményeként *Andrásfalvy Bertalan* művelődési és közoktatási miniszter aláírta az önálló Könyvtárellátó Vállalat létrehozásáról szóló okiratot. A tény fontosságát azzal is ki kívánjuk emelni, hogy a létesítő határozatot fakszimilében közöljük. A Könyvtárellátó Vállalat önállósodásával a magyar könyvtárosok régi vágya teljesült. Az intézményesített könyvtárellátás kezdetei (kerekken negyven esztendő) óta követelték a könyvtárosok szóban és írásban, hogy önálló céggé alakuljon át előbb az Állami Könyvterjesztő Vállalat, 1973 óta pedig a Könyvértékesítő Vállalat keretében működő könyvtárellátó osztály, illetve főosztály. Sajnos mind ez ideig nem sikerült elérni az önállóságot, s így mindig egy mammut könyvterjesztő szervezet alávettjeként kellett teljesítenie feladatát. Természetesen az anyaszervezet érdekei voltak az elsődlegesek, a könyvtárellátónak főleg ahhoz volt joga, hogy – olykor a könyvtárak érdekei ellenében – hűségesen szolgálja, a nyereségből származó pénzzel segítse a mindenható vállalatot problémái megoldásában. Szegény Ubornyák Laci, a Könyv-

tárellátó évtizedeken át volt vezetője csak nyugdíjazása után, akkor is szinte pirulva, valotta be, hogy a Könyvértékesítési Vállalat megalakulásakor felajánlották neki, alakítson önálló Könyvtárellátót, de ő annyi negatív tapasztalat után nem merete elvállalni az önállósággal járó hallatlan felelősséget, nem mert kikezdeni a megalomániás koncepció vezérbi-káival. Az vesse rá az első követ, aki abban az időben (1973) ujjat mert volna húzni a nagyvállalati korifeusokkal. Így hát maradt a Könyvtárellátó a Könyvértékesítő Vállalat (később TÉKA) fejestehene. De hát spongyát rá! Fő az, hogy végre sikerült az önállósodás! A könyvtárak és könyvtárosok nagyon biznak abban, hogy az utóbbi időszak anomáliáit sikerül kiküszöbölnie az új vállalat vezetésének, amelynek élén szeretettel köszöntjük *Maróti Istvánnét*, a megbízott igazgatót. (A kultuszminisztérium, a vállalat felügyelőjeként, pályázatot ír ki az igazgatói állásra.) Nem kell irigyelni Maróti Katit és nagyon lelkes csapatát. Nagy felelősséget vettek a vállukra, hiszen az anyagi természetű vitákkal párhuzamosan ki kell építeniük a magyar könyvtárellátás olyan megreformált szerkezetét, amelyet a könyvtárosok joggal várnak és elvárnak. Nem lesz egyszerű. A *Könyvtáros* szerkesztősége teljes mellszélességgel kiáll az új Könyvtárellátó mellett, amiben tud, segít. Annál is inkább, mert mint a legutóbbi számunk levélösszeállításából kiderült, a lap szorosabban kíván kapcsolódni a Könyvtárellátóhoz, mondhatnám szimbiózisban akar vele együtt cselekedni és szolgálni.

*

Újra csak a pénzről kell beszélnem. Mégpedig arról, hogy a könyvtárak hogyan, milyen formában szerezhetnek pénzt, anélkül hogy kényes becsületükön folt esnék. Néhány esztendeje (a nyolcvanas évek legelején) nagy vihart kavart a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI
MINISZTER

34.913/1991.IX.

L É T E S I T Ő H A T Á R O Z A T

Az állami vállalatokról szóló, többszörösen módosított 1977. évi VI. tv. 7. §-a /1/ bekezdése, valamint 10. §-a alapján - a pénzügyminiszterrel, az ipari és kereskedelmi miniszterrel egyetértésben - az alábbi vállalat alapítását határoztam el:

A vállalat neve: Könyvtárellátó Vállalat

A vállalat székhelye: 1134 Budapest, XIII., Váci ut 19.

A vállalat tevékenységi köre:

8539 Kulturális egyéb szolgáltatás

8531 Könyv és zeneműkiadás

5133 Vegyes iparcikk nagykereskedelem

5144 Vegyes iparcikk kiskereskedelem

5211 Áruk, műszaki-szellemi termékek és szolgáltatások
külkereskedelme

1731 Nyomdaipar

A vállalat induló vagyona: 162.180.000.- Ft /a mellékletek
szerinti bontásban/

A vállalat általános vezetését igazgató látja el.

A vállalat alapító szerve: Művelődési és Közoktatási Minisztérium

A vállalat a TÉKA Könyvértékesítő, Könyvtárellátó és Könyvkiadó Vállalatból kiválás útján létesült.

A vállalatot megilletik, illetve terhelik a saját tevékenységével összefüggésben az önálló vállalattá alakítást megelőzően keletkezett jogok és kötelezettségek.

Budapest, 1991. november 1.

Andrásfalvy Bertalan
Andrásfalvy Bertalan

kísérlete a könyvtári helyiségek hasznosítására, amely „fagylalt-ügy” elnevezéssel vonult be a honi könyvtárügy történetébe. A Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár *Hálózati Holmi*-jában találtam egy érdekes közleményt, amely szerint a mosonmagyaróvári Huszár Gál Városi Könyvtár a gyermekkönyvtár helyén üzletet nyitott. Eszembe ötlött, hogy a könyvtár igazgatója, *Tuba László* néhány évvel ezelőtt a *Könyvtárosban* is írt a fagylalt ügygel kapcsolatban. Tényleg, az 1988. évi 3. számban azt írta az FSZEK fagylaltgép-vásárlásával kapcsolatban: „Nosza, meglódul a fantáziám. Az ötlet továbbfejleszthető. Némi átalakítással és szervezéssel a négyzetméterekért élethalál küzdelmet folytató könyvtárak csinos vendéglátó helyekké alakíthatók, ahol fokhagymás lángost, palacsintát és pacalpörköltet majszolhatnak a kultúrára éhes tömegek. S mivel az emésztéshez sör és fröccs is kellek, hát mérhetnének azt is. Két-háromszáz százalékos felárral persze, mert aki olyan ingyenc, hogy a kultúra templomában akar jóllakni, fizesse meg! Igazán nagy haszonra persze futtatott lányokkal tehetnek szert, bevételükből még tán a városi könyvtáraknak is futná néha külföldi kézikönyvekre.

Mindezt eleinte gondosan titkolnunk kelle-ne fenntartóink előtt, nehogy az üzlet beindulásakor megszüntessék gyér támogatásukat, s idő előtt összeomoljon a »felépitmény« eme nagyszerű intézménye, a kulturális forradalom egyik letéteményese.

E ponton végül is magamba szálltam, s erősen szégyellni kezdtem semmit érő bölcsészka-ri diplomámat. Talán az utókor megbocsátja, hogy irodalom- és könyvtárszeretemet nem tudtam időben elnyomni, s alantas indítékoktól vezérelve magyar-könyvtár szakot végeztem a közgazdasági egyetem helyett.

De mit egyetem! Honi zöldség- és egyéb kereskedőink bizonyíthatják, hogy a jó üzlet-hez bőven elég hat osztály is.

Be kell látnom azonban, hogy javíthatatlan idealista vagyok és álmodozó. *Életem végéig melengenem magamban azt a konzervatív könyvtárképet, amely nem követi a kor parancsát, s eléggé el nem ítéhető módon melet, világosságot, könyvet és folyóiratot, meleg emberi szót képzel a bibliotéka falai közé.*”

Ezt írta büszke tartással alig három éve, a mosonmagyaróvári igazgató, most meg mit olvasunk a Győr-Sopron megyei könyvtárak tájékoztatókatalógusának 3-4. számában? Itt következnek: „1991. július 1-jétől *átszervezte* ol-

vasószolgálatát a mosonmagyaróvári Huszár Gál Városi Könyvtár. A gyermekkönyvtárat a földszintről felköltöztették az emeletre, közös tárba a felnőttek kölcsönzési részlegével. Ezáltal könnyebbé vált az olvasószolgálatosok munkamegosztása, hatékonyabbá vált a munkaidő alatt végzett tevékenység és az állománygyarapításban is megtakarítható néhány periódika és kézikönyv beszerzése.

Helyiségek *bérbeadásával* próbál anyagi helyzetén javítani a mosonmagyaróvári városi könyvtár. A volt földszinti gyermekkönyvtárban bútorbolt működik, két irodába egy betéti társaság és a környezetvédők költöztek, a mosoni fiókkönyvtár egyik helyiségében pedig a szociális foglalkoztató tervező bolt nyitását. Péntekenként a könyvtár bezárása után a folyóirat-olvasóban tartja összejöveteleit a Hit gyülekezet. A tapasztalatok szerint a bérlők alig zavarják a könyvtár megszokott rendjét, a bevételi többlet viszont segít a működési kiadások finanszírozásában”.

Etudva *Tuba Laci* – bár nem jószántából – mégis elvégezte az élet közgazdasági egyetemét. Ez némi elégtételt nyújthat a hajdan kicsúfolt FSZEK-nek, aki is nem akart 1988-ban fagylaltbirodalmat alapítani (bár a főigazgató-helyettes vizsgázott cukrász!), csupán kereste azokat a nem hagyományos lehetőségeket (maig keresi, nem is eredménytelenül), amelyek segíthetnek a könyvtári szolgálat anyagi bázisának megszilárdításában.

*

MDF, figyelem! A különben csapnivaló *Mai Nap* című bulvárlap riportere *Rajk Lászlót*, az SZDSZ prominens képviselőjét, arról kérdezte, mit tenne a pártja a kulturális területen, ha kormányra kerülne. Az ifjú *Rajk* válasza: „Biztos bevallaná, hogy a maximális teljesítmény az lehet, hogy szinten tartsa a kultúrát, s megjelölné, hogy melyik az a terület, amire mégiscsak többet fordít, amelyet fejleszt. Ez pedig a könyvtárügy lenne.”

Kormánypártiak jó lesz vigyázni! Van vagy harmincezer könyvtáros! Mindnek van szavazati joga!

Bereczky László

A cikkek és ismertetések szerzőik véleményét tükrözik, és nem képviselik szükségszerűen a szerkesztőség álláspontját. Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza

A magyar könyvtárak a számok tükrében

A szakma hivatott és hivatali vezetői egyaránt a jövőről gondolkodnak. A világ változik, változnunk kell magunknak is. Miközben gondolataink formálódnak, nem árt a számokat is megfaggtatnunk, hátha elárulnak egyet s mást.

A *Könyvtáros* évente közli a szak-, illetőleg a közművelődési könyvtárak összefoglaló adatait, velük kívánok élni, 1980–1985–1990 ad olyan ívű horizontot, ahol a statisztikák közismert buktatói sem befolyásolhatják érdemi módon a – kellő óvatossággal – megállapítható tendenciákat.

Közművelődési könyvtárak és állományuk

1980-as adatok szerint 10 és fél ezer közművelődési „önálló és fiók szolgáltatóhelyről” tudott a statisztika. Közel ötezer-hatszáz közülük szakszervezeti volt, a többi tanácsi. 1985-re majd ezerrel csökkent a könyvtárak száma, ezen belül 580-nal a szakszervezetieké.

1990-ben 7350 könyvtár működött, ebből szakszervezeti már csak 3171, tehát a tíz évvel korábbinak 60%-a sem maradt meg, s a tanácsiak – most már önkormányzatiak – száma is zsugorodott félezerrel. Érdeemes területileg is szemlélni. Földcsuszamlásszerű változás elsősorban a fővárosi szakszervezeti könyvtárak számában következett be (1980: 2371, 1985: 1856, 1990: 964), tehát míg tíz éve az ország összes szakszervezeti könyvtárának 42%-a volt fővárosi, tavaly már csak 30%-a, másrészt az országos 40%-os csökkenés itt elérte a 60%-ost. Kérdés, a legkiterjedtebb szakszervezeti hálózatú főváros az általánosan érvényesülő tendenciát mutatja-e, csak radikálisabban, a többiekénél gyorsabban.

A teljes állomány a 40,65 millióról tíz év alatt 51,6 millióra nőtt, vagyis évente átlagban

több mint egy millióval. De épp az ilyen átlagot kell elfelejteni – lássuk, miért!

A szakszervezeti könyvtárak állománya 1980-ban 10,2, 1985-ben 12, 1990-ben 10,7 millió volt. Tehát az első öt évben 18,5%-os növekedés, a második fél évtizedben 11,2%-os csökkenés történt.

A tanácsi/önkormányzati könyvtárak terén az állomány 1980-ban 30,5, 1985-ben 37,3, 1990-ben 40,9 millió. Az első öt évben 22,5%-os, a másodikban 9,6%-os, az egész időszakra kivetítve 34,3 százalékos növekedés.

A teljes állományból 1980-ban a szakszervezetiek negyedrészt képviseltek, 1985-ben szintén, 1990-ben már csak ötödrészt. Az átlagos, egy könyvtári helyre jutó állomány 1980-ban 3870, 1985-ben 5121, 1990-ben 7025 kötet volt. Ezen belül a szakszervezeti gyűjtemények növekedése: 1823 – 2411 – 3377, míg a tanácsi/önkormányzatiaké: 6200 – 8041 – 9793. Ha az átlagméret növekedését százalékosítjuk, az éltre a szakszervezetiek kerülhetnek, de ehelyett inkább azt érdemes megfigyelni, hogy 1990-ben egy átlagos szakszervezeti gyűjtemény állománya számra egy 1970-es tanácsi gyűjteménynek felelne meg.

Szóljunk a megyei metszetről is, előbb összesítve, majd külön a tanácsi/önkormányzati körben. 1980-ban Budapest nélkül a 19 megye hálózata összesen 33,5 milliós állománnyal rendelkezett, egy megyei hálózat átlag 1,76 milliót ért el. 1985-ben meghaladták a 41 milliót, a megyei átlag közel 2,2 millió. 1990-ben közel 45 millió volt az összállomány, egy megyében átlag közel 2,4 millió.

A tanácsi/önkormányzati könyvtárak terén az állomány tíz év alatt 27,6-ról 37,9 millióra nőtt, az átlagos megyei hálózat pedig 1,5-ről 2 millióra, miközben az utóbbi években az állományból való kivonás is erősödött. Mindenképpen elmondható, hogy ekkora nagyságrenddel már érdemes gazdálkodni, vagyis nem

lenne egészséges, ha az önkormányzatok könyvtárai csak magukra figyelnének, s nem keresnék/látnák – legalább megyei nagyságrendben – a partnereket.

Közművelődési könyvtári olvasók és könyvtárhasználati értékeik

A beirakozott olvasók száma az évtized folyamán több irányban változott, s végső soron érezhetően csökkent. 1980-ban összesen közel két és negyed millió olvasót regisztráltak (2,222 millió), öt évvel később mintegy 2%-os növekedést tapasztalunk (2,261 millió), majd innen csaknem egyötöd a veszteség 1990-ben (1,856 millió). A tíz évvel korábbihoz viszonyítva ez 83,5%-os visszaesést jelent.

A két hálózat íve eltérő: a tanácsi könyvtárak az általános ívet rajzolják (1,601 – 1,672 – 1,486 millió olvasó), míg a szakszervezeti könyvtáraknál a csökkenés már 1985-ben is több mint ötszázalékos (621-ről 589 ezerre), 1990-re viszont eléri a 40%-ot a fogyás (370 ezer).

A fővárosban a szakszervezeti könyvtári olvasók csökkenő számát az első öt évben még kompenzálja a tanácsiak növekedése (szakszervezet: 233-ról 208 ezer, tanácsiak: 167-ről 191 ezer), az évtized második felében a szakszervezeti olvasók száma az 1985-ös felére zuhan (104 ezer), az önkormányzati is jócskán veszít (153 ezerre). Egészében tehát a fővárosban az olvasók száma az évtized folyamán több mint egyharmaddal csökkent (64,5%).

Vidéken az általános irányok hasonlóak, de az arányok kevésbé drámaiak. Előbb öt év alatt 2%-os növekedés (1,822 millióról 1,862 millióra, majd 12%-os csökkenés (1,599 millióra).

Ez alatt az évtized alatt a tanácsiaknál csak 7%-os a fogyás, a szakszervezetiekéknél viszont megközelíti az egyharmadnyit (388 ezerről 264 ezerre).

A megyei eredményeket vizsgálva az tűnik ki, hogy az általános tendencia az országossal egyezik: előbb bizonyos növekedés, majd 1990-re csökkenés. Borsod-Abaúj-Zemplén és Somogy megye mutat eltérő képet, ahol a csökkenés már 1985-ben is megjelenik. Ha külön vizsgáljuk a meghatározó tanácsi könyvtári hálózatot, további érdekes megállapításokat tehetünk. Baranya, Fejér és Komárom(-Esztergom) megye könyvtárai tartani tudták a korábbi olvasói számot 1990-ben is. Viszont a folyamatosan csökkenők közé itt „feliratko-

zik” Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye is. 1980-ban, illetőleg 1985-ben 16, illetve 15 megye ért el ezer lakosra számítva 200-nál több olvasót, 1990-ben már csak fele ennyi (Zala, Jász-Nagykun-Szolnok, Veszprém, Somogy, Csongrád, Vas, Békés és Nógrád).

A kölcsönzött állományegységek számának változásaira térve át, legáltalánosabb számunk már 1985-ben csökkenést mutat, s ez fokozódik 1990-re (52 – 50 – 43 millió), 18%-ot veszítve az egy évtizeddel korábbi számból. A tanácsiaknál a csökkenés mérsékelt (12%-os), (41 – 40 – 36 millió), míg a szakszervezetiekéknél a csökkenés az olvasók számának fogyási arányát mutatja, elérve a 40%-ot (11,3 – 10,4 – 6,7 millió).

A fővárosban a szakszervezeti könyvtárból kölcsönzött kötetek száma 1980-ban még meghaladta a tanácsiakét (4,6, illetve 4,3 millió), s mivel ez egy évtized alatt több mint felével csökkent (2,2 millió) az önkormányzatiak körében jelentkező 4%-os növekedés (4,6 millióra) nem tudta ellensúlyozni, s egészében a fővárosban a csökkenés negyedrésznyi 10 év alatt.

Vidéken a csökkenés egészében a tíz év alatt egyhatodnyi (16,6%), ennél itt is meredekebb a szakszervezeti hálózaté (22,6%). A megyék szintjén, az egyetlen Nógrád kivételével, mindenütt csökkenés állt be. A nógrádi kivétel azért is érdekes, mert az ezer lakosra számított mennyiségi mutató szerint is előkelő helyet foglal el, Vas és Veszprém után a harmadikat.

A megyei tanácsi/önkormányzati hálózatok

körében a tíz év előttinél magasabb teljesítményt hozott Nógrád, Pest és Vas megye, továbbá a fővárosi hálózat. 90% fölött tartotta magát Baranya, Fejér, Győr és Hajdú-Bihar, 80% fölött Bács-Kiskun, Békés, Heves, Komárom-Esztergom és Veszprém, s 70–80 közt Borsod-Abaúj-Zemplén, Csongrád, Somogy, Szolnok, Tolna, Zala (itt 71%!).

A tanácsi hálózat állománya országosan 34%-kal nőtt, a kölcsönzött egységek száma 12%-kal csökkent. Legalábbis elgondolkodtató. Az állomány-használat összefüggés olyan értelemben is romló arányú, hogy míg tíz éve 30,5 milliós állományra 40,7 millió kölcsönzés jutott, addig 1990-ben 40,9 milliós állományra csak 35,9 millió kölcsönzés, tehát egy kötetre korábban átlagban több mint egy kölcsönzés jutott (133%), most már egynél kevesebb (88%). Márpedig ez, ismereteink szerint, eltér az európai tendenciától (például az NSZK-ban 1989-ben a 13 ezer közművelődési könyvtár 99 milliós állományából 220 milliót kölcsönöztek). Ez a feltűnő eltérés megérne egy beható elemzést.

Országos szakkönyvtárak

A maximum kétezer szakkönyvtárból száz-húsz körüli minőségű országos feladatkörűnek (1980: 120, 1985: 123, 1990: 121), ezek szolgáltatnak évente adatokat. A számbeli eltérés oly csekély, hogy a működési adatok összevetésénél nem is foglalkozunk vele.

Az összes állomány tíz év alatt 18,2%-kal növekedett, 26,36 millió egységből 31,16 millióra. A teljes nettó gyarapodás így 4,8 millió, egy év alatt átlag közel félmillió, tehát egy könyvtárra átlag négyezer egység jutna.

A teljes gyarapodáson belül a könyvgyarapodás 20,8%-os, elég meglepően meghaladja a teljes gyarapodás növekedési arányát. 13 millióról 15,7 millióra nőtt a könyvállomány, évente 270 ezerrel átlagban. A teljes gyarapodás több mint felét, 56%-ot a könyvek tették ki, ez sem tűnik egészséges aránynak. Az állománygyarapításra fordított összeg látszólag dinamikusan nőtt, több mint háromszorosára (185,6 millióról 592,8 millióra), reálértékben azonban ez nem éri el a tíz év előtti, nem beszélvé a választék növekedéséről, új információhordozók megjelenéséről és jelentőségének növekedéséről (CD-ROM, mikrolapos kiadványok tömege stb.).

Ezek az országos szakkönyvtárak voltaképpen nem igazán nagyok. A 121-ből hat állománya haladja meg az egymilliót, további húsz gondoz 200 ezernél számosabb állományt, 50–199 ezer közötti van 45, s az 50 ezret sem éri el 50 könyvtár állománya.

Szakkönyvtári olvasók és használati adataik

A beiratkozott olvasók száma növekedést mutat, a tíz év előttinél 1990-ben közel 14%-kal nagyobb a szám (1980: 178,4 – 1985: 188,2 – 1990: 202,8 ezer). Egy könyvtárra 1990-ben 1676 olvasó jutott.

A beiratkozott olvasók száma szerint is nagy a szóródás. 20 ezer feletti számot csak az OSZK jelentett, 10–20 ezer közti kettő van, 4–10 ezer közti nyolc, 1–4 ezer közti 27, 300–1000 közti ismét 27, s 300 alatti 44 (végül nem ad számot kilenc könyvtár – miért?). A kölcsönzött és helyben használt dokumentumok száma tíz év folyamán növekedést mutat: 5,44 – 5,74 – 8,49 millió egység. Ezen belül a helyben használt tételek kb. kétszer akkora számot érnek el, mint a kölcsönzöttek.

Egymillió feletti eredményt egy könyvtár, az OSZK jelentett, 100 ezer és egymillió közt 13 könyvtár kap helyezést, 30–99 ezer közé kerül 17, 5–29 ezer közé 50, s ötezer alatti 21 (kilenc itt sem adott számot).

A nagyságrendek érzékeltetésére még egyszer vonjuk össze a legfőbb adatokat. Állomány, olvasók, használat az országos szakkönyvtárakban 1990-ben: állomány 200 ezer fölött: 26, 50–199 ezer közt: 45, 50 ezer alatt: 50; olvasók ezer fölött: 41, 300–999 közt: 27, 300 alatt: 44; használat: 30 ezer fölött: 31, 10–30 ezer közt: 32, 10 ezer alatt: 49.

Ebből bizony az látszik, hogy viszonylag szerény számú, 30–40 az olyan könyvtár országosan, mely számottevő állománnyal, olvasóközönséggel és használattal rendelkezik. A legnagyobbak jelzésszerű felsorolása következék (ezer): állomány: 1. OSZK 7041, 2. KLTE 3702, 3. MTA 1916, 4. OMIKK 1405, 5. ELTE 1386, 6. FSZEK 1022, 7. JPTE 814, 8. Miskolci EK 833, JATE 752, 10. BME 686, 11. OK 661, 12. KSH 613, 13. BKözzg.E 530, 14. KMMgK 466, 15. OPKM 440; olvasók: 1. OSZK 22,7 2. FSZEK 14,6, 3. BME 11,0, 4. BKözzg. E. 10,0, 5. OMIKK 8,7, 6. SOTE 8,4, 7. OIdNYK 8,3, 8. ELTE 7,7, 9. JATE 6,6, 10. SzéchMFő 6,1, 11. KLTE 6,1, 12.

OK 5,7, 13. JATE 5,6, 14. Misk. EK. 4,4, 15. MTA 4,0; használat: 1. OSZK 2760, 2. FSZEK 530, BKözüg. E. 509, 4. BME 509, 5. OMIKK 383, 6. JATE 306, 7. KLTE 276, 8. JPTE 262, 9. SOTE 230, 10. MIPművFő 230, 11. OK 160, 12. OIdNyK 122, 13. ELTE 121, 14. MSZH 117, 15. MTA 97. Mindhárom csoportban szerepel 12 könyvtár, ők tehát – ezen mutatók szerint – a valódi nagyok. Az állomány szerint rangsorolt még a KSH, a Károlyi Mihály Mezőgazdasági és az Országos Pedagógiai Könyvtár (azonban sem az olvasószám, sem a használat szerint nem jutottak föl e listára). Az olvasók száma szerint felkerült a Széchenyi István Műszaki Főiskola (Győr), az Országos Idegennyelvű Könyvtár és a SOTE (utóbbi kettő a használat szerint is), míg a használat szerint a Magyar Iparművészeti Főiskola és a Magyar Szabványügyi Hivatal Könyvtára. Ám azt sem szabad elfelejteni, hogy más paraméterek szerint – magam a szak-könyvtári területen meghatározónak, mi több nélkülözhetetlennek tartom a kurrens külföldi folyóiratok számát – nyilván másként alakulna a vezető könyvtárak rangsora.

Konklúzió – gondokkal

A kemény problémákat hozó nyolcvanas évtized könyvtárstatisztikai képe is jelzi a feszültségeket. Számszerűen növekvő állományok és érzékeny olvasói-használati visszaesés. Szinte robbanásszerűen eltűnő szakszervezeti hálózat és gyengén ellátott, még mindig túlon-túl széttagolt tanácsi/önkormányzati. Biztos: ha a könyvtár nem vonzó küllemű-kényelmű, ha nem adja kellő gazdagsággal az új információkat, új hordozókat, uram bocsá', új lektűröket, ha nem tudja a mai szükségletek szerinti szolgáltatásokkal „megfogni” használóit – akkor fenyeget a további erodálódás, esetleg a pénzügyileg sarokba szorított önkormányzatok „minek-nekünk-ez-a-könyvtár” lesópró gesztusa. A szakkönyvtárak válogatott köre sem mutat rózsás képet. Első kérdésünk: ezek valódi könyvtárak? Köztük egy-kétezres minigyűjtemények, egy-kétszáz olvasóval, egy-két ezres használattal rendelkezők?

Miért nem adnak használati – olvasói adatot többen (Kopint-Datorg Konjunktúra és Piac-kutató Intézet Könyvtára: 65 ezres használat – nem gyanús e túl kerek szám? –, de nincs olvasói szám, Debreceni Orvostudományi Egyetem Kenézy Könyvtára: 150,5 ezres álló-

mány, 1200 olvasó – de vajon mekkora a használat? Szilikátipari Központi Kutató és Tervező Intézet Műszaki Könyvtára 27,6 ezres állományával 280 olvasót fogadott, de itt is – mennyi volt a használat?

Vannak nehezen érthető-értelmezhető számok. Az MSZMP KB Párttörténeti Intézet Könyvtára 1980-ban 816 ezres állományt jelentett, majd 1985-ben 166, s a jogutód 1990-ben 174 ezret. Az Országos Traumatológiai Intézet Könyvtára nem ad olvasószámot, de a jelzett 1500 látogató épp 4000 kötetet használt (jó kerek számok növelik itt is a bizalmat a statisztika iránt). Országos szakkönyvtár-e a Közlekedési, Hírközlési és Építésügyi Minisztérium Szakkönyvtára 2,3 ezer kötetes állományával, 110 olvasójával (használati szám nincs megadva)?

Hatékony-e a Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár 466 ezres állományával és 26 ezres használatával (ez a használati nagyságrend látható az ELTE BTK Történeti Könyvtáránál, az MTA Központi Matematikai Kutató Intézete Könyvtáránál meg – az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtárnál)? A nemzeti könyvtár adatai sem nyugtatnak meg. Növekvő olvasói szám és növekvő használat (11,5 – 14,9 – 22,7 ezer olvasó, 0,52 – 0,49 – 2,76 millió használat), kell-e ennél több? Emlékeznünk kell, hogy az elhúzódo építkezés miatt az OSZK korlátozni kényszerült a használatot (lásd: 1980-at), az 1985-ös év a megnyitás éve (április elejétől), 1990-re pedig nem csak a régi olvasóréteg szokta meg, hanem jócskán megnőtt az egyetemi – sőt, az újabb lehetőséggel élő középiskolás – diákság száma is. A használati számmal mégis zavarban vagyok. Nézem könyvtáram hivatalos 1990-es beszámolóját, a 48. oldali olvasószolgálati adatokat: központi olvasói tár (könyv, periodika, mikrofilm) 438,5 ezer, különgyűjteményi használat (könyv, periodika, mikrofilm) 1023,4 ezer. Ha ehhez hozzáadom a Könyvtártudományi Szakkönyvtár 6,3 ezres kölcsönzési teljesítményét is, nem tartok a másfél milliónál. A szöveges rész említi az ún. belső kölcsönzést (munkatársaknak, osztályoknak szól ez a lehetőség), száma 44,7 ezer. Kijön másfél millió – de nem 2,76 millió! Jó lenne egy statisztikában összevethető dolgokat látni, elhihető számokkal találkozni – hogy véletlenül se merüljenek fel a fentiekhez hasonló kétségek.

Mert a szakma lapja a kapott adatokat közli, s a szakma ezeket olvassa figyelmesen.

„Valahányszor a létezők vagy jelenségek egész sokaságát kell *tanulmányozni*, legyek azok társadalmi vagy természeti jelenségek: *segítségre van azok megszámlálása* és ez úton való *elemzése*. Az *ismeretszerzésnek* e nemét, tekintet nélkül tárgyára, nevezik statisztikának” – olvasható a Révai

Nagy Lexikonában (kiemelések tőlem – S. P.).

Segítségre van: megszámlálás és elemzés révén tanulmányozni, ismereteket szerezni. Hogy helytálló következtetések birtokába jussunk. Szükségünk van rájuk.

Sonnevend Péter

Nemzetiségi olvasótáborok Komárom-Esztergom megyében

A József Attila Megyei Könyvtár 1972-től nemzetiségi báziskönyvtári feladatokat lát el. Ennek a tevékenységnek értékes és szép hagyományokkal rendelkező területe az olvasótáboroké, amelyeket 1976-tól minden évben megrendezünk a német és szlovák nemzetiségű tanulók részére.

A német tábort a Baranya Megyei Könyvtárral közösen rendeztük Bár községben 1987-ig. Minden évben 25, Komárom-Esztergom megyei német nemzetiségű tanuló vehetett részt a táborban. 1987-től megyénkben Tarján község fogadja évente az immár 55–60 német nemzetiségű gyereket. A tábornak helyt adó iskola igazgatója, a falu tanácsa – 1991-től önkormányzata – és nem utolsósorban a falu egész lakossága minden segítséget megad a tábor sikeres lebonyolításához. A szállásért, a víz- és villanyhasználatért csak eszmei hozzájárulást kell fizetni, a kulturális programokat pedig a falu fiataljai biztosítják.

A tábor vezetője, *Klinger Lőrincné*, lelkes és áldozatkész csapatot hozott össze, akik a tábor 10 napja alatt a nap 24 órájában azon dolgoztak, hogy a gyerekek jól érezzék magukat, és itt szerzett ismereteik alapján nagyobb érdeklődést tanúsítsanak nemzetiségük története és jelene, hagyományaik ápolása iránt. A tábor munkáját 1987 óta minden évben két drezdai könyvtáros kolléga segíti. Velük csak németül tudtak beszélni a gyerekek, így rákényszerültek anyanyelvük használatára.

A foglalkozásokon felhasználták a drezdai könyvtár által küldött rengeteg szemléltető anyagot: könyveket, diafilmeket, és országismereti videofilmeket. A tábor ideje alatt mesék dramatizálásával, szituációs játékokkal, játék- és daltanulással, bábozással foglalkoztak. A játékos foglalkozásokon nyelvi gátlásuk hamar

feloldódott, szívesen kapcsolódtak be a közös munkába. Élményeiket szabadidejükben a tábori naplóban – rajzos és írásos formában – rögzítették.

A programok színesítéséhez sok vendéglátó jött hozzánk. Ők a nemzetiségi irodalomról, a népi babonákról, a nyelvjárásokról beszélgettek a gyerekekkel. Megismertették elődeik betelepülésének történetét, szokásaikat és még ma is élő hagyományait. Az esti programok közül nagyon kedveltek voltak az ügyességi versenyek, vetélkedők és a tánccházak.

Az idén a szlovák nemzetiségi olvasótábor eddigi hagyományaihoz képest fordulóponthoz érkezett. Ezt az olvasótábort 1976-tól rendezzük a Nógrád Megyei Könyvtárral közösen, évente változó helyszínnel – egyik évben Nógrád megyében, másikban Komárom-Esztergom megyében.

Már régóta kerestük a lehetőséget, hogy a tábort tiszta anyanyelvi környezetben rendezhessük meg. Az idén sikerült. A véletlen folytán két szlovák nemzetiségi olvasótábort is tudtunk szervezni. Az év elején a Nógrád Megyei Könyvtár még nem tudta, hogy egyáltalán lesz-e lehetőség, anyagi támogatás a tábor megrendezéséhez. Mi elhatároztuk, hogy mindenképpen folytatjuk a régi hagyományt.

Meghívtuk könyvtárunkba *Karol Wlachovský* urat, a Cseh és Szlovák Szövetségi Köztársaság Kulturális és Tájékoztató Központjának igazgatóját. Bemutattuk könyvtárunk nemzetiségi munkáját, elvittük Tatabányára, ahol megtekintette a könyvtárakban a szlovák nyelvű könyveket. Találkozott a polgármesterrel, szlovák nyelvet oktató pedagógusokkal. Bánhidán a szlovák közösséggel szerveztünk találkozót. Ez alkalommal vetettük fel, hogy régóta szeretnénk, ha az olvasótá-

bort Szlovákiában rendezhetnénk meg, és ehhez kértük segítségét. Megígérte és segített.

Áprilisban kaptuk az értesítést, hogy a Matica Slovenska gyermektáborában, Tatranska Lesnán szívesen fogadnak 18 gyereket két hétre. Piliscsévrről, Sárísápról, Tardosbányáról, Vértesszőlősről a nyelvet legjobban tudó, országos és megyei versenyeken helyezést elért gyerekeket küldtek a pedagógusok. Július 2-án nagy várakozással indultunk el. Megérkezésünkkor tudtuk meg, hogy egy nemzetközi táborban veszünk részt. Voltak francia, német, lengyel és svéd gyerekek, akik szintén szlovák nemzetiségűek.

A tábor vezetősége nagyon gazdag programot állított össze. Kirándultunk Lőcsére, Ig-lóra, Ótátrafüredre, Lomnicra. Megismerkedtünk a Tátrai Nemzeti Park állat- és növényvilágával, a szlovák népszokásokkal. Egyik este magyar estet rendeztünk, ahol a gyerekek bemutatták Magyarországot és a falujukat, ahonnan jöttek, szlovák népdalokat, verseket adtak elő, természetesen szlovák nyelven. Nagyon nagy sikerük volt. Másnap már az egész tábor együtt énekelte a tőlük tanult vidám dalokat.

A tábor vezetője dr. Zdenka Anettová mindent megtett azért, hogy a gyerekek jól érezzék magukat. Igazolja ezt a gyerekek véleménye is: „A programok dúsak voltak, ezért nem volt időnk unatkozni. A kirándulások alkalmával sok szép tájat láttunk. Legjobban a másfél órás Dunajec folyón való csónakázás tetszett. A nyelvtanulás szempontjából is hasznos volt ez a tábor, mert a szlovák nyelv használatára kényszerültünk, és így sok ismeretlen szó megmaradt a fejünkben. Nagyon jól éreztük magunkat. Máskor is eljövünk.”

A Nógrád Megyei Könyvtárral végül mégis sikerült közösen megrendezni a másik szlovák nemzetiségi olvasótábor. A nógrádi könyvtáros kollégák jó kapcsolatainak köszönhető, hogy az idén először ez a tábor is a Cseh és Szlovák Köztársaságban, Látky Poliankyban volt. Megyénkből 27 gyerek vett részt rajta. A 12 napos tábor vezetője, Tóth Lajosné és az egyik kiscsoport vezetője, Gregus Ilona kesztőlci pedagógusok voltak. A szlovákiai és nógrádi kollégák nagyon gazdag és színes programot állítottak össze. Előadások hangzottak el a szlovákiai gyermekirodalomról, a magyarországi szlovákok néprajzáról, népszokásairól. Meglátogatták B. S. Timrava író szülőházát Abelván.

A látottakat és hallottakat kiscsoportos foglalkozásokon dolgozták fel. A kiscsoport-vezetők nagyon jól megtalálták a hangot a gyerekekkel, igen kellemes, közvetlen légkör alakult ki. Az utolsó előtti nap délutánján a gyerekek élményeiket örökítették meg, kiállítást rendeztek az olvasótábor ideje alatt készített munkáikból és a falubeli gyűjtés anyagából. A búcsúesten az óriási táborközösség mellett jókedvűen énekeltek, táncoltak.

A gyerekek és a tanárok véleménye alapján elmondhatjuk, hogy az anyanyelvi környezet, az anyanyelven történő beszélgetések, a mindennapi nyelv használata olyan lehetőség, amit itthon, Magyarországon a legnagyobb jóakarral sem tudunk biztosítani. Keressük a lehe-

tőséget, hogy jövőre a német nemzetiségi olvasótábor is sikerüljön német nyelvterületen megrendezni.

Végezetül szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik az egyre növekvő anyagi nehézségek ellenére is segítettek az olvasótáborok megrendezését: a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Hivatal Alapítványa Kuratóriumának, a Magyarországi Németek Szövetségének, a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségének, a Magyarorszá-

gi Szlovák Fiatalok Szervezetének, a Nyitott Társadalom Alapítványának, Komárom-Esztergom Megye Közgyűlésének, valamint a Komárom-Esztergom Megyei Nemzetiségi Alapítvány Kuratóriumának.

A gyerekek nevében is megköszönjük *Karol Wlachovský* úr segítségét, *Imrich Sedlák* úrnak és *Dobra Zubovának*, a losonci iskolai közigazgatás igazgatójának, hogy lehetővé tették 68 szlovák nemzetiségű gyerek Szlovákiában való táborozását.

Kulcsár Istvánné

A szerkesztő postájából

Esetünk a Mikulással

1991/10. számunkban azt ígértük, hogy folytatjuk *Mikulás Gábor* útibeszámolóját, de – sajnos – erre nem kerülhet sor. Csengett ugyanis a telefon, és a szerző közölte, hogy „sajnálatos szervezési hiba” következtében cikke egy másik laphoz is „elkerült”, ezért ké-

ri, hogy ne közöljük. Csakhogy cikke ekkor már régen a nyomdában volt, túl a második (tördelt) korrektúráján. Ezt a szerzőnek, aki később személyesen is befáradt szerkesztőségünkbe, élőszóval is előadtuk, és mindezek után érkezett az alábbi levél:

Bereczky László Úrnak!

Meglepve értesültem arról, hogy cikkeim kéréssem ellenére megjelentek. Ez a tény nagyon kellemetlen helyzetbe hozott a *Könyvtári Levelező/lap* és a *Könyvtári Figyelő* szerkesztői előtt. Kérem, tudassa velem, hogy vissza nem küldött cikkeimmel mit szándékozik tenni!

Bp., '91. nov. 7.

M. G., 6000 Kecskemét, Wesselényi u. 7.

Mikulás Gábor

Mondanunk se kell, válaszoltunk szerzőnk reklamáló levelére: Íme:

Mikulás Gábor Úrnak, Kecskemét

Olvasom, hogy meglepetve értesült cikkei kérése ellenére való megjelentetéséről. Uram! Én vagyok meglepve, hogy meg van lepve. Mikor kisült a sajnálatos tény, hogy Ön egyszerre több helyen is leadta közlésre dolgozatait, már túl voltunk az első, a 10. számunkban közölt írása imprimálásán is, tehát nem tehattünk semmit. Kellemetlen helyzetbe nem a Könyvtáros hozta Önt, hanem Ön hozta a Könyvtárost. Ezt csak a gyengébbek kedvéért.

Ha Ön olvasná a lapunkat, akkor tudhatná, hogy „Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza”. Ez olvasható 10. számunk 572. oldalán. Különben is munkái computerrel készültek, mi sem egyszerűbb, mint másolatot készíteni.

Budapest, 1991. november hó 8.

Bereczky László, főszerkesztő

Azóta kaptunk egy újabb telefont, de érdemi fejlemény nem történt. Az egész dolgot nagyon sajnáljuk, mert *Mikulás Gábort* tehetség-

ges embernek tartjuk, sőt bizonyos terveink is voltak vele.

De ezek után?!

Beczerly László íróval
Hírszerző

Budapest.

Róna út 227
1145

Üdvözlés László! Bejöttél?

Híj éresem, hogy mielőtt megzdíjto romboló szerte röszöndét
mondják hertel és munkáshoz megjött péntek cikkeket.

Mindjé magam után a legutóbbi amlakotokhoz felolvasom, megbenél-
tűve azokat a cikkeket amikről beszéltem, és mindkettőt behittim
át. Összente mondhatom, hogy fájaltam volna, ha nem/marsd-
hat meg a. Kömpáros'pen.

Megjöttél hírad az I. Hó-ban megjelent írást, ebből is láthatod,
hogy elég régen létezik a gyűjtemény Szócska Laci, Sakai Pista becsü-
-lésük gyűjteményeinek voltak - ajánlásra.

Ha lehetne tennéd a legjobban, hogy elkészítenék a pró-
-ba látható, aliből értékelésük - tagantatásukhoz jobban-rombol,
de prível (!) essétől voltunk, haldoban röszöndém. Különben persze
nehéz lenne más mindencikkre írni régi, újabb kollektívákra szerte
az országban. 1980. dec. 30-án levelez megzdíjto, de az önkormányzat
3 hónapra felmentést praverint meg, és októbertől már nem dolgozom.

Munkáshoz (Tóth) továbbra is egybejött hivatalos pró-
-ba röszöndét és ha erre hoz az utad pró-
-ba röszöndét lát mindjé:

Üdvözlés

P.

Ne haragudj a pró-
-ba röszöndét... és a cikke megjöttéket!

Árc. 1991.

08.

30.

Állományellenőrzés számítógépekkel

A Békés Megyei Könyvtárban 1975-ben volt az utolsó teljes körű állományellenőrzés. Ezt követően különféle állománytestekben (békési gyűjtemény, prézens állomány, tömörraktár) volt ugyan állományellenőrzés, de ezek együttvéve sem terjedtek ki az állomány felére. A könyvtár tehát soros állományellenőrzésre kötelezett. Nem szólva olyan nagy horderejű változásokról, mint ami 1985-ben az intézmény vezetőjének személyét, az állományellenőrzés évében, 1990-ben pedig a feldolgozó osztály vezetőjének nyugdíjba menetelét illeti.

Állományellenőrizni tehát kell, és ha vannak számítógépek, akkor számítógéppel, hiszen az állományellenőrzés látszólag egyike a legegyszerűbben számítógépesíthető munkafolyamatoknak. Nem kell mást cselekedni, mint a könyvtár dokumentumállományának ténylegesen létező tételeit hitelesítő leltári számot felmutatni és rögzíteni a névleges dokumentumállománnyal szemben. Be kell tehát tételeként táplálni a számítógépbe a tényleges állomány leltári számait. A hiány a leltározandó dokumentumok azon halmazából képződik, melyet a géppel nem közöltek. A hiányzó dokumentumok leltári számai emelkedő szám-sorrendben kinyomtathatók. A szükséges minimális számítógép-konfiguráció egy darab IBM PC XT/AT és egy Epson FX nyomtató, a programigény kielégítése mindössze a megrendelés megfogalmazásától számított néhány nap.

A probléma

A kihívás egyértelmű, az eszközök rendelkezésre állnak, ámde az ellenőrizendő tételek száma 310 000, 40 év leltározási gyakorlatának összes konzekvenciáival olyan nagyságrend, amelybe belenézni is veszélyes lehet, nemhogy tételesen géppel végigszámolni, és minden hi-

ányzó dokumentumhoz hozzárendelni hiányának minden következményét. Az állományt különféle dokumentumtípusok alkotják, és csak az olvasószolgálatban dolgozóknak van számítógép-kezelési gyakorlatuk. A többkötetes könyvek a gép számára megbízhatóan nem kezelhetők. A hiányzó dokumentumok halmazában természetesen benne lesznek a 98 227, korábban törölt dokumentum leltári számai. A számunkra megfogalmazható gépi állományellenőrző program nem kapcsolódhat állománybavételi adatbázishoz vagy gépi raktári katalógushoz, mert ilyen nincs. Következésképpen a hiánylista nem más, mint a leltári számok emelkedő számrendjének listája, amelynek végső kiértékelése, azaz a leltárkönyvekkel történő egybevetése, csak manuálisan végezhető el. Az állományellenőrzést belátható időn belül be kell fejezni, anélkül hogy a könyvtár az évente szokásos egy hónapnál, a júliusnál hosszabb ideig zárva lenne.

Az első válasz

Az állományt ellenőrizni kell, ha vannak gépek, gépekkel kell. Az minden érintett számára belátható volt, hogy olyan gépi leltári adatbázissal, amelyhez kapcsolódva a munkafolyamat manuális szakaszai kiválthatók, leghamarább is csak a TEXTÁR szöveges adatbázis-kezelő rendszer UK 1962/1990 adatbázisának honosítása után rendelkezhetünk.

A feladatot tehát az adatrögzítéstől egyfajta korlátozott – csak leltári számokkal végzett – műveleteket tartalmazó kiértékelésig lehet programozni. A programnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy egyszerre több, térben elkülönülő állománytestben, több gépen is történhessen adatbevitel, és a rögzített adatállomány egy bázisgépbe áttölthető legyen. Ez olyan feltétel, amely nélkül az állományellenőrzés befe-

jezésének határideje tervezhetetlen. A programnak gondoskodnia kell a többkötetes könyvek megkülönböztetett kezeléséről, magyarul, ellentétben a végső kiértékelés leltári számokat tartalmazó hiánylistájának kinyomtatásával, ez esetben az állományellenőrzés során felmutatott, ténylegesen meglévő többkötetes művek leltári számainak printelhetőségéről, mivel az adatbevitelkor ellenőrizhetetlen, hogy a rögzített leltári számmal azonos mű vajon nem több egységből áll-e, mint a talált kötetek száma. Képesnek kell lennie a programnak a dokumentumtípusok közötti különbségtételre, a KTR VK-val kezelt, kölcsönzésben levő művek leltári számainak gépek közötti kapcsolat útján történő fogadására, a vonalkódzott forgalmi állomány scannerrel és/vagy olvasóceruzával való rögzítésére, az állomány kiértékelésére, és nem utolsósorban a korábban törölt dokumentumok és a soron levő állományellenőrzésről kimutatott hiány kivételére, kinyomtatására. Mindezek számítógépes megoldását az alábbi menüvezérelt program biztosítja.

K T R L E L T

91. 06. 28.

KÖNYVTÁRI LETÁROZÓ PROGRAM

Szalay A.

Menü: 1. Leltározás vonalkóddal, 2. Leltározás klaviatúrával, 3. PSION adatainak feldolgozása, 4. Kikölcsönzött könyvek leltározása, 5. Leltárkiértékelés állományba, 6. Hiányzó dokumentumok átvizsgálása, 7. Többkötetes dokumentumok, 8. Végső leltárkiértékelés, 9. Átadás másik gépre, a. Átvétel másik gépről, b. Mentés, c. Visszatöltés, d. Indexelés, e. Hibásan leltározott dokumentum törlése, 0. Kilépés.

A menüpontok alapján jól követhetők a különféle adatbeviteli üzemmódok, az egyidejűleg több IBM PC XT/AT, a PSION kézi adattároló párhuzamos használatának lehetősége, a különböző kiértékelési műveletek.

A második válasz

A gépi feltétel megteremtésén túl, a manuális konzekvenciák miatt a könyvtári osztályokkal is konszenzusra kellett jutnunk. Elemi kritérium volt az állományrevízió tervének és megvalósíthatóságának elfogadtatása, a lehetséges legarányosabb teherelosztás közös kidol-

gozása. Miután az állománybeviteli tradíciók a dokumentumok egyedi nyilvántartását részesítették előnyben, az időleges nyilvántartásba vett, korábban brosúraként nyilvántartott dokumentumok kis száma miatt ezek revíziójától, hogy a dokumentumtípusok szerinti megkülönböztetés minél kevésbé terhelje az adatbevitelt, eltekintettünk. További egyszerűsítést kínált a tizezer egységet valamivel alig meghaladó av-art dokumentumok hagyományos, a raktári kartotékok alapján történő állományegyeztetése. Egyetértés alakult ki a címleltár-könyvekben egyedileg nyilvántartott könyvek és folyóiratok gépesített számbavételéről, továbbá arról, hogy az adatrögzítést végző párokat a feldolgozás és az olvasószolgálat egy-egy fővel közösen alakítja ki. Ez az állományellenőrzés teljeskörű, fordulónapi lesz, az egyedileg nyilvántartott dokumentumokra terjed ki. Az adatfelvitel általános elvi sorrendjének végére, a forgalmi állomány rögzítését a júliusi zárartás idejére, szükség esetén egyidejűleg 3 gép futtatásával terveztük.

A gyermekkönyvtári osztály a zárartás ideje alatt gondoskodik állományának rögzítéséről, a módszertani osztály pedig megszervezi a fiókkönyvtárak letélapos állományellenőrzését, és gondoskodik az állomány bázisgépbe való beviteléről, amelynek 20 Mbyt-os winchestere egyébként az egész állományrevízió tárkapacitás-igényének fedezésére elegendő volt. A békési gyűjtemény leltári számainak rögzítése pedig – mivel a gyűjtemény helyileg azonos a prézens állománnyal – azzal egy időben megtörténhet.

Az olvasószolgálati osztály elvégzi a napi leltáriszám-bevitel átöltését (9. menüpont), a bázisgépbe rögzített leltári számok gépi kiértékelését (5. menüpont), a hiányzó dokumentumok átvizsgálását (6. menüpont), a többkötetes dokumentumok manuális értékeléséhez szükséges lista kinyomtatását (7. menüpont), a végső leltári kiértékelést (8. menüpont), és szolgáltatja a leltári számok emelkedő rendjében a kinyomtatott hiánylistát. A feldolgozó osztály a hiánylista leltári számait behasonlítja a leltárkönyvek tételeivel, a hiányzó dokumentumokról rövidített leírással követőcédlulákat készít, ami alapul szolgál a végső hiány összegszerű megállapításának, illetve lehetővé teszi az ún. jeles, megkülönböztetett gyűjteményi, tájékoztatási értékkel bíró művek keresését. Elkészíti az állományellenőrzés ütemezését, és szolgáltatja a zárójegyzőkönyvhöz szükséges valamennyi adatot. Végül a zárójegyzőkönyv

elkészítését követően gondoskodik a hiány törlesztéséről, az ezzel járó nyilvántartási, feltárási konzekvenciák levezetéséről.

Az állományellenőrzés ideje alatt végzett munkát minden egyes számítógépes adatbeviteli munkahelyen mindennap naplózzuk. A naplókban minden zavaró momentumot rögzítünk, amit a leltározást végzők aláírásukkal naponta hitelesítettek.

Miután valamennyi érintett könyvtári osztály felvállalta az állományellenőrzés ügyét, az ütemterv szerint megkezdődött az egyedileg nyilvántartott dokumentumok teljes körű fordulónapi állományrevíziója. A májusra és júniusra tervezett adatrögzítést egy PSION kézi adattárolóval és egy IBM PC AT bázisgéppel végeztük, amelyek naponta 1500–2000 leltári szám bevitelét tették lehetővé. Lényegesen felgyorsult ez a tevékenység, amikor a vonalkódzott forgalmi állomány számbavételére került sor.

Az adatbevitel időszakában az ütemtervtől alapvető, a munkát hátráltató eltérés nem volt. A fiókkönyvtárak állományegyeztetése olyan ütemben haladt, hogy lehetővé vált június folyamán a tényleges állomány folyamatos bevitel az alapgépbe, annál is inkább, mivel a leltározásnak ebben a szakaszában ez a gép csak a napi munka végzetével, a rögzített leltári számok átvétele idején volt üzemben. A három IBM PC AT adatbeviteli kapacitása mellett ez tette lehetővé, hogy az augusztusi könyvtári nyitásra a leltári számok rögzítése megtörtént, és a többkötetes könyvek leltára is listán volt.

Egymással párhuzamosan futhatott a manuális és a számítógépes kiértékelés, mivel a többkötetes könyvek leltárával már rendelkezünk, így megállapítható volt, hogy a talált kötettség a művet teljes terjedelmében őrzi. (Szelle Bélával szólva az $M_i = F_i$ -vel, ahol ugye az M_i a műtényező, az F_i pedig a fizikai.) Ilyenformán 15 000 tétel átvizsgálására került sor. Hiányos, csonka művet 888 esetben találtunk. Ebből 321 cím korábban törölt volt. A tényleges többkötetes hiány kezelése kiterjedt a hiányzó kötetek keresésére.

A keresés ellenére is makacsul hiányos műveket végül a gépen kimutatott hiány mellé rendeltük. Ez a hiányzó dokumentumok átvizsgálása a 6. menüpont lefuttatása után vált ismeretessé. A hatodik menüponttal az olvasószolgálat a leltározást megelőző években törölt, és a jelen állományellenőrzés során megállapított tényleges hiány különválasztását, 112 000

leltári szám ilyen szempontú átvizsgálását végezte el.

Ennek az ún. jogos, tényleges hiánynak a kijelölése a bázisgépen a 66 cimleltárkönyv és a hiányzó leltári számok két hónapon át tartó behasonlításából állt. Megállapítást nyert, hogy 13 500 egység hiányzik Ennek számozott leltári listáját kapta meg – a hiány értékének megállapítása céljából – a feldolgozó osztály.

Ekkor kezdődött el a követőcédulák írása, amely meglepő gyorsasággal, október 10. és 26. között el is készült. Már-már úgy tűnt fel, hogy az ütemterv szerint november 5-ig zárójegyzőkönyv születik, ám a könyvtárosi lelkiismeretesség útjai kiszámíthatatlanok. Ennek következtében az állományellenőrzés hiányának állománycsoportos, csoportos leltárkönyvi bontását és összegét megállapítani hivatott követőcédulák átlényegültek keresőcédulákká, és a minden korábbi állományellenőrzésre is jellemző lázas felderítésbe kezdtünk. Az eredmény természetesen nem maradt el, mert másfél hónapi kutatással 13 106 egységnyi hiányba beletörődve december 7-én lekértük a végső hiánylistát a számítógépről, és december 21-én aláírtuk a zárójegyzőkönyvet. A hiány a megengedhetőnek 66 százaléka lett.

A harmadik válasz

Állományellenőrizni kell, és ha vannak gépek, gépekkel, de csak a könyvtár és valamennyi könyvtári osztály közös teher- és felelősségvállalása mellett lehet. Vállalva egy hosszan tartó munka minden mozzanatát, a begyakorlatlant, a szokatlant is, és az éppen ezért óhatatlanul elkövetett hibákat, mert a feltárt hibák korrigálhatók.

Az állományellenőrzés óta lassan eltelt egy év. Mondhatni „történelmi” távlatból nézzük tavalyi önmagunkat, mégis pontosan emlékezünk arra, hogy a számítógéppel végzett állományrevízió előtt nem marad rejtve egyetlen állománybeviteli pontatlanság sem. Hatvanhat leltárkönyv 310 ezer leltári szám, negyven év nyilvánvalóan egyenetlenségeket is elfedő, rejtegető leltározói munkája nem lehet minden hiba nélkül való. Az „ugrószerű” és a párhuzamos leltározás, a kivezetetlen kolligálások mind-mind felszínre és helyreigazításra kerülhettek.

Általánosítható az a vélemény, miszerint a számítógéppel történő állományrevízió előnye, hogy belátható és vállalható időn belül a me-

gyei könyvtár teljes állományának ellenőrzése megtörténhetett. Azok az állományegységek is felvételre kerülhettek, amelyek raktári lapok híján korábban nem. A törlési jegyzékek gépeleése – ami rendkívül időigényes – elmaradhat, hiszen rendelkezésre áll a hiányzó művek leltári számainak listája és ezen művek követőkereső cédulakartotékja, amely egyszerű másolással a dezideráta-kartoték folyamatos gondozását is lehetővé teszi. A gépi állományellenőrzés azonban nemcsak az állománybavételi hibákra mutat rá, de nehezen tűri a mellébilentyűzést, illetőleg elnyeli az állományrevízió során elkövetett és nem naplózott, tehát nem korrigálható hibákat. Az esetleges áramszünetek miatt jó tudni, hogy az alapgépbetöltéstől a következő áttöltésig az állományban mennyit haladtunk. Ez a munka a zárójegyzőkönyv elkészültéig megterheli a könyvtár teljes sze-

mélyzetét, megnehezíti az évi rendes szabadságok ütemezését, állománybavételi és feldolgozási torlódást okozhat, az állomány nagyságától és a zárvatartás tartalmától függően esetlegesen a forgalmi állomány egyes részeinek hozzáférhetőségét korlátozza. A „vírusok” megjelenése óta az állományellenőrzés géphasználati ideje alatt érdemes óvakodni a gépek más célú igénybevételétől, idegen lemezek alkalmazásától, és még ez esetben is készenlétben tartani a „vírusokat” hatástalanító programokat.

Az állomány gépi ellenőrzése fejlett szakmai felelősségtudatot, lelkiismeretességet, a könyvtári osztályok teljes támogatását, rugalmas és rögzített döntéseket, a folyamatok strukturált követését igényli, olyan kihívás, amelyet nem lehet nem komolyan venni.

Csobai László

Zenei és könyvtári programok Gyulán

Az MKE zenei könyvtáros szekciója életében immár hagyomány, hogy minden évben rendez egy kétnapos összejövetelt, egy „kis vándorgyűlést”. Mindig más könyvtárakba látogatunk, hogy megismerjük az ország különböző pontjain lévő zenei gyűjteményeket, a zenei könyvtárak, zenei könyvtárosok munkáját. A hely és időpont kiválasztását mindig valamilyen helyi program, helyi esemény határozza meg.

Tavaly – az audiovizuális szekcióval közösen – Gyulán jártunk. A helyszín a kiváló ízléssel berendezett **Mogyorossy János Városi Könyvtár** volt. A házigazda, a könyvtár igazgatója, *Havasi Istvánné* egész kollektívájával kitűnő légkört teremtett a kétnapos munkához. Nem véletlenül esett a választás idén erre a városra, erre a könyvtárra. Itt született *Erkel Ferenc*, a magyar opera megteremtője, a Himnusz zeneszerzője, és ebben a könyvtárban alakult meg 1987. november 6-án az Erkel Társaság.

Néhány gondolat a társaság célkitűzéseiből: Erkel emlékének ápolása, életművének népszerűsítése, munkásságának ismertté tétele, különösen az ifjúság körében. Erkelre vonatkozó ismeretek terjesztése az iskolai oktatás, valamint az iskolán kívüli népművelés kereté-

ben. A tervek között szerepel rendezvények, hangversenyek szervezése... és még sorolhatnánk a sok nemes célt.

A társaság alakuló ülésén – amelyre, mint a zenei szekció elnöke kaptam meghívást – ígéretet tettem arra, hogy a zenei könyvtárosok vállalják mindazokat a feladatokat, amelyek a célkitűzések közül a könyvtári munkával összefüggésben vannak. Ekkor határoztuk el, hogy programot szervezünk Erkelről és koráról előadásokkal és sok muzsikával. Az összejövetel időpontját a Gyulai Várszínház műsorához igazítottuk. Így esett a választás július végére. Július 26-án a Kolozsvári Magyar Opera Társulat *Erkel Ferenc* Hunyadi László című operáját mutatta be, ezt az előadást néztük meg közösen.

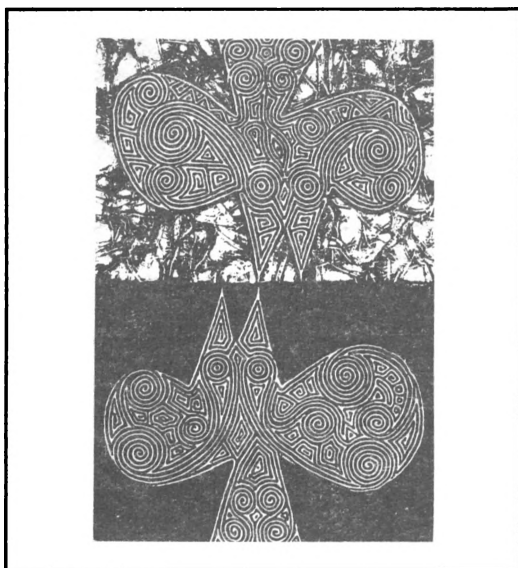
A kétnapos program a könyvtár megtekintésével kezdődött. A mintegy 40 résztvevő ámulattal, csodálattal járta körbe a méltán nívódíjas könyvtárat. A zenei és könyvtári témájú előadásokat az olvasóteremben tartottuk. Első nap délután Erkel Ferenc életével és az Erkel család történetével ismerkedhettünk meg. Előadónk a kiváló Erkel-kutató, *D. Nagy András* volt, aki igen pontos és részletes életrajzi adatokkal és kedves anekdotákkal tarkította mon-

danivalóját. Megtisztelte társaságunkat *dr. Márai György* is, aki *D. Nagy András*sal közösen megírta az Erkel család történetét, krónikáját. Forrásértékű munka ez, tizenöt évi kutatás eredménye. A kötethez az illusztrációkat *Szánthó Tibor* készítette. A kiadó Gyula város, az Erkel Társaság nyomdát keres a megjelenítéshez. *D. Nagy András* kedves, izes beszámolóját másnap az Erkel Múzeumban folytatta, képekkel illusztrálva a történeteket, bemutatta a szereplőket.

Az Erkel Társaság megalakulásáról, programjáról, terveiről *Gedeon József* szervező titkár beszélt. „Egy zenei társaság szerepe kulturális életünkben” címmel. Előadása egészen friss adatokat, döntéseket is tartalmazott, aznap tartotta ugyanis soronkövetkező ülését a társaság elnöksége. Néhány adat magáról a társaságról: a jelenlegi taglétszám 140 fő. (Ez a szám a zenei könyvtárosok látogatásával bizonyára emelkedni fog.) Az Erkel Társaság elnöke *Bónis Ferenc* zenetörténész, társelnöke *Erkel Tibor*, a Magyar Rádió fősztályvezetője. Titkára *D. Nagy András*, szervező titkára *Gedeon József*. Programjai közül kiemelkednek a március 15-i hangversenyek, zenei versenyek vetélkedők. Például Erkel-műveltségi vetélkedők a rádióban, a Budakeszin megrendezett Erkel-napok, *Kassai István* és *Körmendi Klára* nagy sikerű hangversenyei. Részt vett a társaság az Erkel-Kodály Nemzetközi Ária és Dalverseny megrendezésében, és felvállalta az Erkel sírok rendbetételét. Koszorúzási ünnepséget szervez minden év novemberében, budapesti kirándulással és közös operalátogatással. Szép ünnepség helyszíne volt július 15-én Budapesten a Diana úti ház, ahol *Varga Imre* reliefjét avatták fel. A társaság feleleveníti az Erkel sakkversenyek hagyományát is. Erkel kiváló sakkozó volt, ennek emlékére először 1921-ben rendeztek versenyt. Az idén nemzetközivé szélesítik a mezőnyt.

Gedeon József beszámolt még két igen friss örömhírről. Az elnökség elfogadta *dr. Habsburg Ottó* jelentkezését a társaság tagjai sorába. Két jeles személynek pedig díszoklevelet adott át az elnök úr. *Dr. Márai György*öt, az Erkel Társaság korelnökét és *Óváry Rózsika* nénit, az egyetlen élő egyenesági rokont köszöntöttük. *Óváry Rózsika* értékes hagyatékot adott át az Erkel Múzeumnak. Ebben a hagyatékban eddig elveszettnek hitt műveket fedezett fel *Kassai István* zongoraművész, Erkel-kutató.

Az előadás után, a hallgatóság kérdéseire válaszolva, *Gedeon József* beszélt az Erkel Tár-

saság és más társaságok (Liszt, Kodály, Chopin) kapcsolatáról, az Erkel-művek megjelenítésének gondjairól. Elmondta, hogy komoly erőfeszítéseket tesz a társaság az Erkel-kutatók publikálása, Erkel műveinek kiadása, hangfelvételek megjelentetése érdekében. A zongoraművek kompakt lemezen való rögzítésére egy hongkongi cég vállalkozott. Remény van az operák kiadására is. A Magyar Rádió másolatot készít Erkel-felvételeiről, hogy a Mogyoróssy János Városi Könyvtár teljes Erkel-gyűjteményt tudjon kialakítani.

A kollégák kérésére a szervező titkár szétosztott néhány belépési nyilatkozatot és alapszabályt.

Dr. Andódyne Pál Olga, a könyvtár zenei részlegének munkatársa beszélt ezután. Azt fejtegette, mit jelent egy könyvtárnak, egy zenei részlegnek egy ilyen társaság jelenléte. Sok-sok munkát, szép feladatokat, és még több örömet, büszkeséget. Beszélt arról, mit tesz a könyvtár annak érdekében, hogy a társaság munkája zökkenőmentes legyen. Elsősorban persze arra törekednek, hogy a teljes Erkel életmű (kotta, hangfelvétel, könyv, cikkek) megtalálható legyen a könyvtárban, de vállalkoznak a levelezések, tagdíj-ügyek, pénzügyek lebonyolítását is. Szerencsére, mondta a kollégina, Gyula város polgárai rendkívül lokálpatrióták, s nem csak arra büszkék, hogy Erkel szülővárosát mondhatják magukénak, hanem büszkék négy évvel ezelőtt átadott, csodálatos

könyvtárakra is. Szívesen látogatják a könyvtárat, és a segítségükre is lehet számítani. A zenei könyvtár munkatársai úgy érzik, ebben a városban zenei könyvtárosnak lenni nemcsak feladat, és szívesen fáradoznak azon, hogy Erkel Ferenc ismét elfoglalja méltó helyét a magyar zenei életben. A könyvtár gondoskodik arról is, hogy az Erkel Társaság programjairól megfelelő híryanagot szolgáltatson. Kapcsolatban áll az *Új Magyarország*, a *Magyar Nemzet*, a *Magyar Rádió*, a *Békés Megyei Hírlap*, a *Gyulai Hírlap* és a *Gyulai Kábeltelevízió* munkatársaival.

Szót kért *dr. Némédi Endre*, a könyvtár nyugalmazott igazgatója. Bandi bácsi, mint a zenei szekció egyik alapító tagja, nagy meghatódottsággal beszélt a szekció szerepéről, munkájáról, és a szekció útján szerzett személyes élményeiről. Rendkívül örült annak, hogy Gyulán üdvözölheti a zenei könyvtárosokat. Megerősítette azt a gondolatot, hogy a zenei szekció tagjai szép feladatot vállalnak Erkel munkásságának népszerűsítésével.

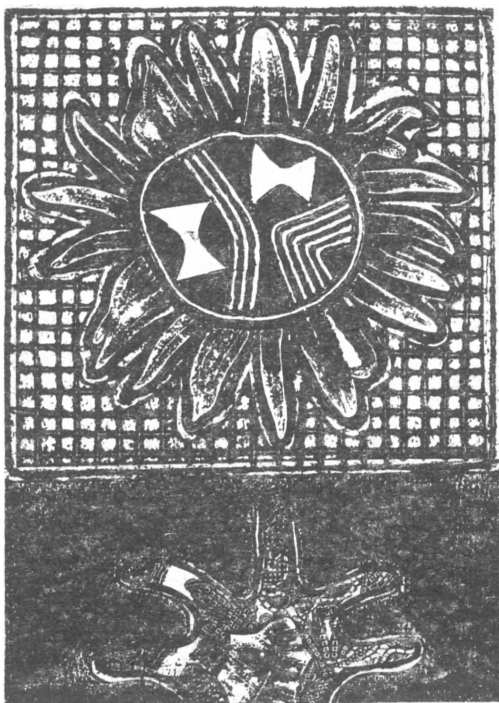
A nap eseményeit a várszínházi látogatás zárta. Kellemes meglepetést okozott a Kolozsvári Magyar Opera két debütáló művésze: Hunyadi László szerepét *Szabó Péter*, Szilágyi

Erzsébetét *B. Konrád Erzsébet* alakította, mindketten kitűnő teljesítményt nyújtottak.

Összejövetelünk második napján, július 27-én, szombaton, szakmai témákról beszélgettünk. *Bíró Ferenc*, az OSZK-KMK munkatársa a kábeltelevíziózásról tartott előadást. Mondanivalóját a hazai és külföldi szakirodalomra alapozta. Történeti áttekintést adott a kábeltelevíziózás kialakulásáról, nemzetközi helyzetéről. Mint annyi más nagyszerű találmány, a kábeltelevíziózás is Amerikából indult. 1985-re úgy kifejlődött ez a rendszer az USA-ban, hogy a háztartások 50%-ába jut el kábeltelevízió az adás. Európában a 80-as évek derekától lehet a kábeltelevíziózás elterjedéséről beszélni. Ausztriában a lakosság 83, Belgiumban 89,1, Németországban 26, Svájcban 65, Franciaországban, 1,2, Hollandiában 75,7, Svédországban 25,9, Angliában csak 0,4%-a él a kábeltelevízió lehetőségeivel. Magyarországon a tv-vel rendelkező háztartások mintegy 10%-a van bekapcsolva ilyen rendszerbe. Mire használható, és mely országokban mire használják ezt a kommunikációs lehetőséget? Európában elsősorban a műholdas közvetítések és a helyi adók műsorainak szórását végzi a kábeltévé. Kevésbé használják telekommunikációra, tehát telefaxnak, teletextnek, és sajnos egyáltalán nem használják távoktatásra. Magyarországon először képűságot és filmeket közvetítettek ezen a csatornán, majd helytörténeti anyagokat sugároztak. *Bíró Ferenc* beszélt technikai kérdésekről is. Elmondta, hogyan néz ki egy ilyen stúdió, hogyan épül fel szerkezetileg, milyen a kapcsolata a MTV-nek a kábeltelevíziós stúdiókkal. A „fekete televíziózás” is terítékre került.

Ezután *Kelemen Tamás*, az FSZEK XI. kerületi főkönyvtárának helyettes vezetője tartott igen érdekes előadást a könyvtári marketing és menedzsmentről, „Ma építsd a holnapot” címmel. *Kelemen Tamás* erről a témáról beszélt augusztusban az MKE 23. Vándorgyűlésén, Pécsen. A téma kapcsán *Ugrin Gáborné* elmondta, mennyire fontos, hogy a könyvtárak időben reagáljanak az eseményekre. Említette, hogy hamarosan Kossuthverseny kezdődik középiskolások számára. Jó volna, ha a zenei könyvtárak is bekapcsolódnának a felkészítésbe. Ismét felmerült az iskolák, iskolai könyvtárak és a közművelődési könyvtárak kapcsolata. Erről a témáról a zenei szekció több ülést tartott már, bemutató foglalkozással, beszélgetésekkel.

Az utolsó program egy számítógépes elő-

adás és bemutató volt. Az OPKM Számítás-technikai Osztályának vezetője, *Csabay Károly* egy fejlesztés alatt álló szoftver-terméket mutatott be: a vBASE munkanevű relációkezelő által kezelt pedagógiai tárgyszavak tézauruszát, a TAPIR-t láttuk. Egy olyan adatállományt, amelyben fel vannak tüntetve az adatok közötti kapcsolatok, azaz a relációk, és azok könnyen áttekinthetők. A TAPIR anyagát *Horváth Tibor* és *Tóthné Környei Márta* vezetésével az OPKM szakozó könyvtárosa is állították össze. A szoftver-készítők feladata az volt, hogy a viszonylag bonyolult adatstruktúrához kényelmes, jól áttekinthető programot készítsenek. Az OPKM-ben a szoftverek fejlesztése mindig a szakozó könyvtárosok aktív közreműködésével történik. Ennek az együttműködésnek jelentőségét, fontosságát többször is kiemelte az előadó. A rendszer az adatokat egyenértékűnek tekinti – tárgyszó, ETO szám, speciális szakjelzet... –, a kapcsolatokat pedig különböző színű „nyilakkal” jelöli. Az előadó beszélt a dBASE és a vBASE közötti különbségekről. Elmondta, hogy míg a dBASE-ben az adatok mintegy táblázatosan helyezkednek el, a vBASE-ben minden adatbázis egy csomóponthalmaz, és a rendszerben csak egyetlen egyszer kell szerepeljen. Minden kapcsolattípust más színű nyíl fejez ki. A rendszer óriási előnye a kis helyigény, hisz minden adat csak

egy helyet foglal el, akárhány relációban szerepel is! Ebből következik másik jó tulajdonsága: javítani is csak egyszer és egy helyen kell. A vBASE relációkezelő még egy nagy előnyét említette *Csabay Károly*, nevezetesen azt, hogy úgy, mint a Micro/ISIS-ben, a vBASE-ben is korlátlan az ismételhető adatelemek száma. (Ez a zeneművek osztályozása esetében fontos lehet!)

Az ismertető után a kollégák nagy érdeklődéssel nézték a TAPIR bemutató változatát. A kérdések között konkrét gyakorlati és elvi problémák is szerepeltek. Ezt a relációkezelő rendszert azért mutattuk meg a zenei könyvtárosoknak, mert az a véleményünk, hogy a szoftver rendkívüli rugalmassága következtében jól használható zeneművek osztályozására. *Horváth Tibor*, az MKE elnöke, aki részt vett a szekció kétnapos programján, megerősítette azt a véleményt, hogy a vBASE relációkezelő alkalmas zeneművek tárgyi feltárására, *Pethes Iván* FZO-ja gépre vitelére. Az FZO fogalomkészletét egységesítve, kiegészítve, ki lehet dolgozni az általános tárgyszórendszer zenei részét ennek a szoftvernek a segítségével.

A kétnapi komoly, hasznos, de mindvégig derűs és kellemes program, délután az Erkel emlékhelyek és a gyulai múzeumok meglátogatásával zárult.

Gócza Gyuláné

Kérdezz – felelek

Egy könyvtáros kérdezi a külföldön töltött fizetés nélküli szabadságról:

„A fizetés nélküli szabadságát külföldön töltő dolgozó esetében munkaviszonyban töltött időnek számít-e a külföldön tartózkodás időtartama, ha az érdekelt fizeti a társadalombiztosítási nyugdíj járulékot?”

Válasz:

A kérdezett időt társadalombiztosítási szempontból (például a nyugdíj mértékének megállapításakor) szolgálati időként kell figyelembe venni. (Lásd a 89/1990. /V. 1./ MT-rendelet 126. §-át.)

Eltér ettől a kérdés munkajogi elbírálása. A munkaviszonyban töltött idő tartamába nem számítható be a megszakitás nélküli, harminc

napot meghaladó, fizetés nélküli szabadság időtartama. Még akkor sem, ha az érdekelt ez idő alatt fizette a nyugdíj járulékot.

Ha viszont a fizetés nélküli szabadságot abból a célból engedélyezték, hogy a kérelmező a tartósan külföldön foglalkoztatott házastársával külföldre utazzék, a fizetés nélküli szabadság tartama munkaviszonyban töltött időnek minősül abban az esetben, ha a dolgozó az illetékes magyar külképviseleti hatóság igazolása szerint ez idő alatt munkaviszonyt létesíteni nem tudott. (157/1989. /XII. 30./ MT-rendelet 16. § (2) bekezdés.)

A külföldön munkaviszonyban töltött, igazolt időt a munkáltatónak – a 17/1979. /XII. 1./ MüM-rendelet 14. §-a szerint – be kell számítani.

Megvitattuk

kollégáimmal az MKE „A könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy finanszírozása” c. előterjesztését (*Könyvtáros*, 1991/9. sz.), egyetértünk vele. Különösen azon részével, amely a következő megállapítást teszi: „...az állam vagy a megyei önkormányzat (az nem állam?)... állná a rendszerszerű működéshez szükséges kiadásokat, mégpedig a *felmerülésük helyén*”. Csakhogy az egymásra épültség fokozatának elfogadása csakis önkéntes lehet, mert az 1991. évi XX. törvény 108. §-a értelmében „A helyi önkormányzat a felnőtt lakosságnak, az ifjúságnak és a nemzetiségeknek általános nyilvános könyvtári szolgáltatást köteles biztosítani”. Ezen az alapon nem lehet rendszerszerű működést, hálózatot, egymásraépültséget szervezni és működtetni, mert elméletileg még az is lehetséges, hogy például egy város önkormányzata csak egy „C” típusú könyvtárt kíván fenntartani.

Mindebből világos, hogy valamennyi várost, illetve a rendszerszerű működésre alkalmas, vagy alkalmassá tehető intézmény fenntartóit nyilatkozatra kell bírni, amelyben az önkormányzat kijelenti, hogy ilyen és ilyen feltételek mellett, azaz (vagy) szándékai szerint „A”, „B” vagy „C” típusú könyvtárt, illetve szolgáltatást kíván biztosítani a helybeli lakosoknak, netán a vonzáskörzet lakóinak is, esetleg bármely magyar állampolgárnak.

E nyilatkozat beszerzése – mint hálózatgondozóé – a KMK feladata. Ugyanakkor és ezért a KMK kötelessége az önkormányzatok felé első lépésben világos képet alkotni a különböző típusú és feladatú könyvtárakkal szemben támasztott szakmai követelményekről, valamint az ezzel járó, 1992-re várható szakmai költségekről. Ezek egy bizonyos színvonalon lehetnek pozitív jellegűek, csak a szakmai költségeket olyan szinten kell meghatározni, hogy az nivellálódás esetén se legyen jelentősen hátrányos egyetlen könyvtárra sem. A fenntartás költségeinek különbözőségét, a működtetés

nem szakmai különbözőségeinek fedezetét kizárólag az önkormányzatoknak kell megoldaniuk.

Pontos képet kell az önkormányzatoknak arról is kapniuk, hogy a kimutatott szakmai költségeknek hányad része tekinthető a helyi feladatok ellátásán túlmenőnek.

Az önkormányzatok nyilatkozatainak birtokában kezdődhet a megegyezés a rendszerben elfoglalni kívánt helyet és az ebből fakadó költségmegosztást illetően.

Hisszük, hogy egyetlen város, illetve magasabb szintű település önkormányzata sem kíván teljesen elszakadni saját környezetétől, de az sem várható el tőle, hogy a helyi lakosság ellátásán kívüli költségeket maradéktalanul fedezze. Ezen költségek alatt a gazdagabb és sokszínűbb gyűjtemények költségeitől kezdve, a könyvtárközi költségeken keresztül, a kisebb központosított szolgáltatásokon át, az ellátásrendszeri, hálózati stb. költségek megosztását is tekintetbe kell venni.

Az alku elkerülésére a legjobb megoldás az lenne, ha minden szintű, rangú, rendű központi szolgáltatás központi költségvetésbe kerülne, de félé, hogy ez esetben a magasabb szintet elfoglaló intézmény önkormányzata elidegenedne az alacsonyabb szintű intézmények önkormányzataitól.

A felmérés (a nyilatkozatra bírás) kiterjedhet akár valamennyi település önkormányzatára, így egy-két további kérdés feltevésével pontosan megállapítható az is, hogy egy-egy önkormányzat mely település magasabb szintű könyvtári szolgáltatásait kívánja első lépésként igénybe venni. Eredménye: a vonzáskörzetek önkéntes és pontos kialakulása, amely más oldalról elegendő alap a területi feladatokat is vállaló önkormányzatok erősítésére.

Az elmúlt évek eredményei és gondjai, a kialakult gyakorlat minden valószínűséggel erősen determinálják az önkormányzatok döntéseit. Így az is valószínűsíthető, hogy lény-

ges változás az intézmények státusát, valamint a vonzaskörzeteket illetően nem lesz, de a kérdést már csak azért is fel kell tenni, mert lényegesen módosultak a települések státusai (pl. önállósulás), és valljuk be, néhány (nem is kevés) korábban felülről kijelölt ilyen-olyan szintű ún. „közvetközpont” sosem lesz alkalmas területi feladatok, magasabb szintű könyvtári szolgáltatások ellátására. Ahhoz többnyire hiányoznak a gyökerek.

A rendszerben minden önkormányzatnak és intézményének *újra meg kell találnia* (ki kell jelölnie) a maga helyét, azt egyeztetnie a rendszer többi tagjával, és az egyeztetés eredményét következetesen végig kell vinni a költségek megosztásában is.

Nem értünk egyet az azonos rendszerben (hálózatban) működő szoros, vagy hasonló szolgáltatások díjazásának más-más módon történő megengedésével. Ez – ha rendszer, ha hálózat – akkor nem helyi döntés kérdése, hanem a rendszer működtetésének megegyezésszerű, de szigorúan egységes előfeltétele. Eltérő díjazások természetesen lehetnek, de csak a nem általános szolgáltatások körében. Ezeket is, általánossá válásuk esetén, újra és újra egységesíteni kellene.

Kiegészítésre szorulónak érezzük a következő pontokat: „...a mai megyei könyvtárak szolgáltatásait túlnyomórészt a helyi lakosság veszi igénybe, szerencsésebb megoldás volna, ha a városi önkormányzat fenntartásában működnének...”. Ez az indokolás igaz ugyan, de további kiegészítésre szorul: 1. A megyei

könyvtárak többnyire csak elméletileg megyei-ek, mert a hálózati gondozást, az ellátórendszerek működtetését, illetve az ezekkel járó tényleges munkát – és költségeit is – az esetek döntő többségében az ún. hálózati alközpontok végzik, viselik. 2. A hozzáférést tekintve a „megyeiségből” fakadó gazdagabb, magasabb színvonalú állományuk legfeljebb a vonzaskörzet sanszait növeli. A kérő – függetlenül attól, hogy intézmény vagy állampolgár – első lépésben a hozzá legközelebb található jobban ellátott könyvtárhoz fordul. 3. A megye mint olyan mesterséges képződmény – nem a települések önkéntes szerveződése. Tulajdonképpen önkormányzata sem lehetne. Államigazgatási feladatokat lát el, de ezekkel a jogosítványokkal már nem látták el az ugyancsak mesterségesen létrehozott megyei intézményeket.

A megyei könyvtárak kisugárzása tehát semmilyen tekintetben sem nő túl a saját vonzaskörzetükön. A hálózat pedig a vonzaskörzetek összessége, melyben a megyei könyvtárak is csak közvetközpontként tudnak viselkedni. Így legfeljebb elsősek lehetnek az egyenlők között, és a „megyeiségük” megnyilvánulhat a hálózat szakmai összefogásában, de semmiképp sem rendelkezhetnek eltérő kiváltságokkal, eltérő dotációkkal és „megyeiségre” hivatkozott igényekkel sem.

Tudomásul kell végre venni, hogy a magyar közművelődési könyvtárak gerincét a mintegy 80–90 városi könyvtár képezi, függetlenül attól, hogy megyeszékhelyen vagy más településen működik. A rendszert erre a 80–90 városi

könyvtárra kell felépíteni. Hogy ezek közül melyik település önkormányzata, milyen szinten kíván könyvtári szolgáltatást működtetni (részt venni a munkamegosztásban), az fogja

eldőnteni a hálózatban elfoglalt helyét, szerepét és nem a település közigazgatásban elfoglalt helye.

Pintér Béla

Volt egyszer sok könyvtár...

Mint a mesében! Mert született a 60-as évek elején egy rendelet, amely szerint az 1000 főt meghaladó munkahelyeken szakszervezeti könyvtárakat kell létrehozni a dolgozók és hozzátartozóik számára. Az „átkos pártállamban” ennek még jelentősége volt! Sok esetben a könyvtárak magja a dolgozók otthonról bevitt ajándékkönyve lett, illetve az SZB-k jóléti és kulturális alapjukból fedezték a könyvtár és könyvtárosok költségeit. Az állományok folyamatos bővülésével a tiszteletdíjas könyvtárosokat felváltották az önálló, függetlenített könyvtárosok és munkatársaik.

Hogy mit jelentett egy kezdeti állományt rendszerezni, katalógusokat készíteni, karnok százait megírni, 2–3–5 évenként (könyvszámtól függően) állományilettartást végezni, arról jegyzőkönyvet készíteni... mindezt csak azok tudják, akik nem csak szakértelemmel, de szívükkel dolgoztak (vagy szerencsésebb esetben ma is dolgozhatnak!). Hiszen ez a hivatás nem tartozik a jólmenő vagy borraavalós szakmák közé. Sőt! Tapasztalatom szerint olyan szolgálat, melynek általános megbecsülése, jelentőségének elismerése mindig is hiányzott! Igazi értékét, emberformáló szükségességét kevesen ismerték, ismerik el. Ennek „fényes bizonyága” (sajnos!) jelenlegi kultúrpolitikánk is – melynek „eredményként” elsősorban a szakszervezeti könyvtárak sokasága szűnt (szűnik) meg! A summás indok: nincs pénz a fenntartásukra! Nincs! Mint ahogy nincs az oktatás, az egészségvédelem, a napi tej-kenyér... a téli fűtés stb. támogatására sem; semmire, ami ebben az új demokráciában az emberek többségének életét örömtelivé, nyugodttá, elviselhetővé tenné. Pedig az embernek kell a mindennapi remény – mint ahogy a tudást becsülőknak „kell a jó könyv” (mely egyre drágább); kell a könyvtár, és kellene a jól felkészült könyvtárosok is! Hogy az utóbbiak egyre kevesebben vannak? Lehet! Ám

aki ezzel a szellemisséggel lett megáldva-megverve, annak ma nagyon nehéz élnie!

Mert mi a sorsa – az általam ismert – szakszervezeti (és egyéb) könyvtáraknak? A könyvtárosokat elküldik (vagy olyan „lehetőségeket” ajánlanak fel eddigi munkahelyükön, hogy inkább önként távoznak!), az állományokat a legkülönbözőbb módokon verik szét (miután „gazdaságilag nem hatékonyak”); 5, 10, 20 forintért az intézmények dolgozói és a lakosság megvásárolhatja a könyveket; börtönök zsákolnak be – ugyancsak áron alul – az elítéltek részére egy bizonyos mennyiséget; egy-egy iskolai könyvtár vesz át pár száz kötetet, főleg kötelező olvasmányokat; Erdélybe szállítják az állományok egy részét stb. stb. Olyan csodálatos gyűjtemények halála mindez, amelyeket újra létrehozni csak évtizedek alatt lehetne! A legkegyetlenebb dolog, ha a könyvtárossal magával végeztetik el ezt a végkiürítést, mielőtt kezébe adnák a munkakönyvét! Sok helyen teszik ezt meg az intézmények vezetői, mert nem tudják, fel sem fogják, hogy emberek életét, hitét, szenvedélyét és örömét számoltatják fel, semmisítetik meg! Számukra ez csak egy átszervezési program része.

S hogy miért fáj a menesztés a könyvtárosoknak? Mert többségük hivatásként végezte munkáját, mely egyik napról a másikra megszűnik, mert számukra a könyvtár nem csak munkahelyet jelentett, hanem annál sokkal többet!

Ferenczi Zoltán (1857–1927), az Egyetemi Könyvtár egykori igazgatója írta *A könyvtár-tan alapvonalai* című, 1903-ban megjelent munkájában: „...a könyvtár kezelése és rendezése külön hivatást kívánó, s csak azok lépjenek e pályára, akik életük feladataul választották. A tudományos előképzettséggel, a bibliográfiai és könyvtártani előismereteken kívül, különösen öt tulajdon szükséges e pályán: a könyveknek, a pontosságnak, a legapróbb rendnek, a munkának a szeretete, s végül az

előzékenység a könyvtár látogatói iránt. Az első négy a könyvtár rendben tartása, az utolsó a könyvtár és tudomány iránti állandó érdeklődés és kedvgerjesztés végett szükséges. Ezért, még ha minden más tulajdon megvolna is bennük, a barátságtalan komor emberek ne válasszák maguknak e hivatást. De másrészt tudni kell az e pályára lépőknek, hogy a könyvtárnoki hivatás nem jár zajos sikerekkel, fényes hatással, és ezért nagy mértékű önmegtagadást és azt a hitet kívánja, hogy a jól vezetett könyvtárnál semmi sincs, ami a hazai közműveltség és tudományosság előmozdítására a tanintézeteken kívül többet bírna tenni.”

Úgy vélem, ezek a gondolatok mindenkor érvényesek lesznek, hisz a könyvtárosok hit- és erkölcsstanát foglalják össze. Befejező része pedig üzenet a mindenkori, így a mai kulturális hatalomnak is! Kérdés, olvassák-e?! S ha igen, elgondolkodnak-e örök igazságán?!

Mert a nemzetnek kiművelt emberfőkre volna szüksége! Műveltséget, tudást pedig csak könyvekből szerezhethet az ember! S ha az olvasás, tanulás gyönyörűségét – pénzhányra hivatkozva – „felelős szakemberek” elveszik tőlünk, soha nem fogunk eljutni a szlogenként emlegetett Európába!

Hegedüs Ágnes

Pályázati felhívás

Az „1000 éves a magyarországi iskola” alapítvány a millenium megünneplésének előkészítése érdekében pályázatot hirdet az alábbi témákban:

1. Az egyes nevelési-oktatási intézmények és szervezetek, továbbá egyes intézménytípusok, települések, köz- és egyházigazgatási területek, egyházi szervezetek, valamint a nemzetiiségek, etnikai kisebbségek iskolaügyének történetére vonatkozó *neveléstörténeti források feltárása és kiadása*; például levéltári lelőhely-(fond) jegyzékek; a köz-, egyházi és magángyűjteményekben fellelhető kéziratok jegyzékei; oklevél-, dokumentum- és kéziratgyűjtemények, összeállítások; sajtórepertóriumok; tematikus bibliográfiák; köz-, egyházi és magángyűjteményekben található muzeális értékű tárgyi emlékek jegyzékei; a történeti, építészeti szempontból jelentős iskolaépületek számbavétele; jeles pedagógusok életrajzi lexikona.

2. *A magyar iskola- (oktatásügy) nemzetközi kapcsolatainak, illetve nemzetközi hatásának feltárása és feldolgozása* (nemzetközi hatások, külföldi oktatók, diákok magyar iskolákban; magyar diákok, tanárok külföldön; nemzetközi híru magyar tudósok, művészek, feltalálók, a magyar „munkaerő” külföldön; iskolai, művelődési kölcsönhatások a Kárpát-medencében).

3. Az évforduló alkalmából szerveződő intézményi, helyi, regionális vagy országos *iskolatörténeti gyűjtemények, múzeumi bemutatóhelyek, kiállítások létesítése, bővítése.*

4. Pedagógia-történeti jelentőségű, *muzeális értékű tárgyak gyűjtése, konzerválása, restaurálása.*

Pályázhatnak egyének, csoportok vagy intézmények a tervezett munka részletes ismertetésével, az egyszerű vagy több évre szóló költségvetés (személyi kiadások, dologi költségek), illetve támogatási igény részletes taglalásával – az erre szolgáló adatlap felhasználásával.

Az első pályázat benyújtásának határideje: 1992. február 15.

Az alapítvány kuratóriuma – szükség szerint külső szakértők bevonásával, esetenként helyszíni tájékozódás alapján – 1992. június 30-ig dönt a támogatások odaítéléséről, előnyben részesítve azokat a pályázókat, akik saját erőforrásaik kiegészítéséhez kérnek segítséget. A pályázók kérésére a kuratórium szakmai konzultációs lehetőséget nyújt.

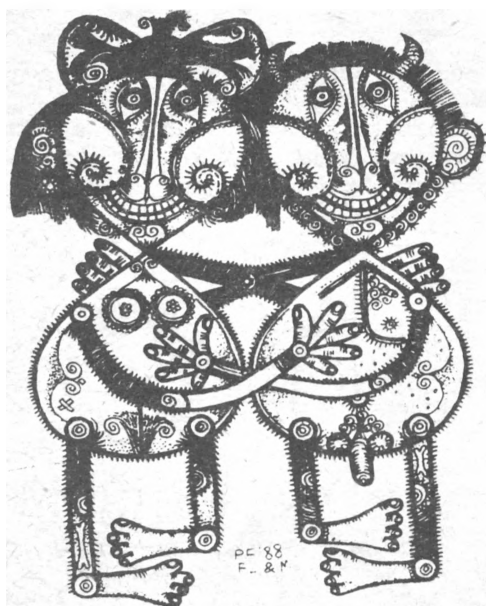
A pályázat támogatásával létrejött alkotások (kiadványok, kiállítások stb.) jogosultak az „1000 éves a magyarországi iskola” embléma megkülönböztető használatára.

A pályázattal kapcsolatos további tájékoztatást és a pályázati adatlapot az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum igazgatósága (1055 Bp., V., Honvéd u. 19. – telefon, telefax: 112-6862) lehet kérni; a pályázati anyagot is erre a címre kell eljuttatni.

Az alapítvány a pályázatot 1995-ig minden évben ismételtelen meghirdeti.

**Az „1000 éves a magyarországi iskola”
kuratóriuma**

Óvodások a könyvtárban

A szolnoki Hold Viktor Városi Könyvtár gyermekkönyvtárában (Széchenyi krt. 22., 5000) több éve foglalkozunk az óvodás korosztály olvasóvá nevelésével. Ezt a tevékenységet szeretném most bemutatni.

Fontos feladatunknak tartjuk a 6 éven aluliak könyvtárral való megismertetését. A könyvhasználati foglalkozásokat az életkori sajátosságokra figyelve állítjuk össze. Más és más módszerekkel, szóhasználatlallal mutatjuk be az intézményt és alapvető funkcióit a 6 éveseknek, és másképpen a nagyobbaknak.

Véleményünk szerint szükség van arra, hogy mire a gyerekek iskolába kerülnek, ne legyen teljesen ismeretlen számukra a könyv-

tárhasználat, magabiztosan közlekedjenek és keresgéljenek a dokumentumok között. A jövő nemzedékének nevelését a mai gyermek megnyerésével kell kezdenünk. Ehhez fontos például a gyermeklapok terjesztése, valamint az, hogy a gyerekek számára hasznos szépirodalmi és ismeretterjesztő könyvsorozatokat, kiemelkedő színvonalú egyedi meséket népszerűsítsük. Mindezeket, valamint az olvasni tudás hiányát is figyelembe véve alakítottuk ki könyvtárunkban a különböző szemléltető eszközöket, könyvajánlásokat és eligazító táblákat. A polcok végére az éppen azon a részen található könyvek témáiból részleteket rajzolunk és ragasztottunk fel, hiszen az óvodások vizuális kisemberkéik, a látottakat tanulják és jegyzik meg a legkönnyebben. A sorokon belül a polcrendszerbe is beillesztettük a rajzokat.

Természetesen a hozzánk érkező csoportok valamennyi tagjával megismertetjük a tanulatkat. Tapasztalataink szerint a játékos ismeretnyújtás során a kicsik elsajátítják a szükséges tudnivalókat, és szívesen alkalmazzák a későbbiekben. Az óvodás gyerekek könyvtárhasználatát többféleképpen próbáltuk ösztönözni. Az ONP-hez kapcsolódó foglalkozásaink verssel, dallal, bábbal, mesével kiegészítve próbálnak új ismereteket adni.

Különböző pályázatokat, vetélkedőket hirdettünk, melyek az irodalomhoz, mesékhez, versekhez, ennek kapcsán a könyvtárhoz fűzik a kicsiket. Ilyen volt például az ún. „Ovis Kimit-Tud?”, melyen minden hozzánk járó nagycsoport 5–5 gyermeke versenyzett.

A költészet napjára versmondó versenyen vettek részt a 6 évesek. Az ünnepi könyvhétre meseillusztrációt készítettünk gyurmából, mely csodálatos díszítőeleme lett a gyermekkönyvtárnak. Az 1991–92-es tanévet szintén egy mese pályázattal indítottuk. Két megadott verses meséhez kellett terményekből őszi fal-

képet készíteni. Nem titkolt szándékunk, hogy versenyekkel, pályázatokkal magunkhoz csalogassuk a környezetünkben levő óvodásokat.

Bízunk benne, hogy minél több ovist viszontlátunk az iskola megkezdése után is.

Hamarné Hubai Ibolya

Tankönyvtár

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum különgyűjteménye

A napjainkban folyó változások arra készítik a szakembereket, hogy újragondolják az oktatás tartalmi és módszertani elemeit. Ez a munka kiterjed a tankönyvekre is. A közvetlenül mögöttünk lévő évek, évtizedek tankönyvei revízió alá kerülnek, az új iskolatípusok bevezetésével, illetve a régiak újjáélesztésével pedig újak kiadása válik szükségessé. Így fokozottan jelentkezik az igény, hogy az elmúlt évtizedek tankönyveit, továbbá a II. világháború előttiakat, de még a századfordulón kiadottakat is átnézzék, tanulmányozzák.

Nem érte felkészületlenül ez az érdeklődés az arra illetékes közgyűjteményt, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumot. Igaz, az OPKM megnyitása (1958) óta helyhiánnyal küszködik, könyvanyaga nagyobb hányadát nem tudja a helyszínen raktározni, a múzeumi részleg pedig összegyűjtött értékeit a főváros különböző helyein, illetve Ercsiben tárolja a nagyközönség számára alig elérhető módon. Ennek ellenére a könyvtár mindenkori vezetősége törekedett arra, hogy különgyűjteményeit (ifjúsági irodalom, értesítők, tankönyvek) őrizze, egyben tartsa, gondozza és gyarapítsa. E törekvés keretében született az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum TANKÖNYVTÁRA.

Ez a TANKÖNYVTÁR a XI. kerületi Tornavár u. 14–18. szám alatti lakóház alagsorában helyezkedik el két nagyobb raktárhelyiséggel és egy 6 fős olvasószobával. Mintegy 100 000 kötetnyi tankönyv található itt (ebből 30 000 kötet másodpéldány) 1867-től napjainkig. Ez a különgyűjtemény az alsó és középfokú oktatás tankönyveit foglalja magában, tehát az elemi (általános) és középfokúakat, a szakirányú oktatás (iparostanonc-, iparitanuló-,

szakközépiskola) tankönyveit, valamint a volt középfokú óvónó- és tanítóképzőket.

Az 1867 előtt kiadott tankönyvek továbbra is a központi épületben (V. ker. Honvéd u. 19.) találhatóak. Az ily módon, „ideiglenesen” két

helyen őrzött, de egységként kezelt különgyűjtemény a teljesség igényével foglalja magában a Magyarországon a kezdetektől megjelent magyar és nemzetiségi nyelvű, valamint a határainkon kívül kiadott, magyar anyanyelvű tanulók számára készült tankönyveket. Ezenkívül egyéb országok tankönyveiből is vannak köteteink.

A gyűjtemény egyes részei a „teljesség” szempontjából igen eltérőek: Az 1948 utáni anyagrészt a kötelespéldányok lelkiismeretes beküldésének köszönhetően viszonylag teljes. Az 1948 előtti állományrészben az elemi iskolai, gimnáziumi és középiskolai tankönyvanyag mondható megközelítőleg teljesnek, vagy legalábbis olyanak, amely jó áttekintést tud nyújtani. A polgári iskolai tankönyvanyag már hiányosabb. A kutatók sok olyan polgári iskolai tankönyvről tudnak, amellyel a tankönyvtár nem rendelkezik. Erősen hiányos a szakirányú oktatás (iparostanonc-, ipariskolák) tankönyvanyaga, pedig most egyes szakmák újraélesztése következtében ezeket a könyveket keresik az egykori mesterek vagy kezdő kisvállalkozók.

A határainkon kívüli magyar tanulók számára kiadott tankönyvek alapján áttekintést ugyan lehet kapni, azonban a teljesség igényével való gyűjtés régen sem sikerült, és egyelőre ma sem biztosított.

Külföldi tankönyveink (angol, német, orosz, francia, spanyol, olasz, lengyel, cseh, szlovák, szerb, horvát stb.) néhány ezer kötete csupán ízelítőt nyújthat más országok oktatásáról.

Az OPKM tankönyv-külongyűjteménye a fenti hiányosságok ellenére is igen értékes. Ha-

sonlóval egyetlen környező ország sem rendelkezik, de még a tőlünk nyugatra fekvő országok is csak elvétve. A tankönyvtárban mód nyílik egy-egy tantárgy történeti áttekintésére a magyar oktatásban, összefoglaló képet lehet kapni módszerek, témák megjelenéséről, eltűnéséről, újra felbukkasásáról. A történelem- és irodalomkönyvekből a tanulók tudatának formálásáról vagy a tudatformálás ferdeségeiről, hiányairól, a kísérleti tankönyvek révén pedig az oktatás hazai újrakezdéséről tájékozódhatunk.

Az Országos Pedagógiai Könyvtárnak nem célja, hogy tankönyv-külongyűjteményét és egyéb anyagait a központtól távol működtesse. Ez inkább szükségállapot számára. Az elmúlt rendszerben úgy tűnt, hogy a kultúra mostohagyermek. A „dédelgettség” vagy legalábbis a várt nagyobb megbecsülés most sem mutatkozik. Egyelőre csak folynak a tárgyalások és időnként felröppen egy-egy hír, hogy talán jut az OPKM-nek, a nemzeti oktatás dokumentumai őrzőjének és részben műhelyének egy akkora épület, ahol minden részlegét, így a tankönyvgyűjteményt is elhelyezheti és működtetheti.

A különgyűjtemény illetően sajátságos helyzete miatt használóinak jó tudni a következőket: A tankönyvekről teljes szerzői betűrendes katalógust és iskolatípusokra, azon belül pedig tantárgyakra vonatkozó szakmakatalógust találnak a központi épületben (Honvéd u. 19.). A Tornavár utcai tankönyvtárban jól kezelhető, áttekinthető kötetkatalógusokból lehet tájékozódni az 1867-től 1948-ig terjedő anyagról. 1987-től is rendelkezik a tankönyvtár katalógussal, viszont 1948-tól 1987-ig katalógus csak a központban van.

A tankönyvtár kedden és csütörtökön 8-tól 16,30-ig, szerdán és pénteken 8-tól 13 óráig tart nyitva. Az OPKM két dolgozója található itt: a tankönyvtár vezetője, *Horváth László* és munkatársa, *Tótok Levente*. A tankönyvtár a XI. ker. Tornavár u. 14. szám alatt van. A Tornavár utca a Hamzsabégi útról és a Nagyszőlős utcáról (volt Szirmai István út) nyílik. Megközelíthető a 49-es és 19-es villamosokkal, valamint a fekete 7-es, 1-es és 12-es autóbusszal. Telefonszáma: 186-9466.

Mivel a tankönyveket a könyvtár kötelespéldányként őrzi, így azokat kölcsönözni nem, csupán helyben olvasni lehet. Fénymásolásra van lehetőség.

Horváth László

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

**MERABONA
és
TÉKA
típusú bútorainkat,
melyek
IRINGÓ
alvázra szerelve
tömörraktárak
berendezésére is
alkalmasak**

Gyártja: MEZŐGÉPIPARI

SZÖVETKEZETI

KÖZÖS VÁLLALAT, SZANY

**Felvilágosítás, berendezési tervek, árajánlat készítése:
CAVALLONI GYÖNGYI**

Budapest XXII., Csap u. 14/a. 1222

Telefonüzenet: 663-226

KÖNYVTÁROS

Tartalomjegyzék az 1991. évre (41. évfolyam)

1. KÖNYVTÁRPOLITIKA A KÖNYVTÁRÜGY ÁLLAMI ÉS TÁRSADALMI IRÁNYÍTÁSA

Könyvtárosképzés és -továbbképzés. Hivatástudat

BERECZKY László: Aki szelet vet... [Előzmény: 1990. 571. l.]	3
--: Akik nem tudják összeverni a sarkantyús csizmát	571
--: Csak a pénz meg a pénz	507
--: Elveszett illúziók	379
--: Ki tartsa el a könyvtárakat?	443
--: Treuga dei	187
BERECZKY László-VAJDA Kornél: A továbbszolgáló. Beszélgetés Sóron Lászlóval, az MKM könyvtári osztálya új vezetőjével	573
Egyeztessük naptárainkat. Felhívás! [Az OSZK KMK koordinációs osztálya a rendezvények időpontjáról]	705
FUTALA Tibor: A fiatalok már jobban tudnák, hadd érvényesüljenek	445
HORVÁTH Tibor: Levél a miniszterhez. [Az MKE elnöke Andrásfalvy Bertalannak]	189
Időszerű könyvtárügyi tennivalók. Vitaanyag	91
JANÓ János: Vitaanyag – vita nélkül, avagy miért nem szólok hozzá. [Reflexió az „Időszerű könyvtárügyi tennivalók” c. vitaanyaghoz, 91. l.]	393
KATSÁNYI Sándor: Séta ideáink bölcsőhelye körül	5
KELEMEN Elemér: Töprengés az iskolai könyvtárakról	203
A könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy finanszírozása. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Elnökség [állásfoglalása]	508
OROSZ Bertalanné: A lakóhelyi könyvtárak és a közigazgatási változások	9
Öt levél. [Andrásfalvy Bertalan, Juhász Jenő, Futala Tibor, Maróti Istvánné és M[olnár Anna] hozzászólásai Bereczky László írásához: 1990. 571. l.]	18
PAPP István: Üzenet a palackban	382
PINTÉR László: Utolsó sóhajtás	683
SKALICZKI Judit: Butik a bibliotékában. Ég veled, Gutenberg apó! (Keresztes Ágnes interjúja)	517
SOMKUTI Gabriella: „Rendezni végre közös dolgainkat...” [Reflexió a <i>Könyvtári Levelező/Lapban</i> , <i>ltzs</i> aláírással megjelent írásra]	115
SONNEVEND Péter: Könyvtári tennivalóinkról. (Tézisek)	317
VAJDA Kornél: Vitaanyag. [Reflexió Janó János cikkére, 393. l.]	471
VIDRA SZABÓ Ferenc: Könyvtárak rendszerváltás előtt és után	61

BERRY, Peter: Tanulmányúton magyar könyvtárakban, 1990. február 3–17.	164, 239
DÓSA István: Közös kincs, mely majdan nincs? [A nyíregyházi könyvtár szakos főiskolai hallgatók szakmai gyakorlatáról]	269
FREISINGER Jenő: Mi köze a cirkuszi műlovarnónek a tájékoztató könyvtárhoz? Beindul a könyvtáros-asszisztensképzés	325
MÁTÉFY Györkéné: Könyvtároskép tegnap, ma és holnap	388, 543
NAGY Attila: A beilleszkedés konfliktusai. Pályázati felhívás. [Az MKE elnökségének pályázataról]	705
--: Pályakezdők és az MKE	331
SUPPNÉ TARNAY Györgyi: Ifjú „könyvtártudósok” Debrecenben. [A XX. Országos Tudományos Diákköri Konferenciáról]	327
TÓTH Gyula: A szombathelyi könyvtárosképzés új fejleményei, tervei	131
VÉRTESY Miklós: A könyvtárosi pálya Magyarországon 1945 előtt	43

Külföldi könyvtár- és tájékoztatásügy. Nemzetközi együttműködés

ARATÓ Antal: A „Művelődés”-ről és a romániai magyar könyvtárakról	168
--: A hamiltoni öregcserkészek könyvtári akciója	492
BERRY, Peter: Tanulmányúton magyar könyvtárakban, 1990. február 3–17.	164, 239
FUTALA Tibor: A moszkvai Bibliotekar megújulása	220
FÜLÖP Géza: Könyvtárosi pálya – könyvtárosképzés	645
Gonosz tündér a könyvtárban. [A könyvtárak és a helyi önkormányzat Angliában. Az <i>Economist</i> cikke]	519
HAJDU Ágnes: A Corvina-kiállítás margójára, avagy egy outsider utazása Olaszországban	344
Könyvtárak és könyvtárosok a Baltikumban	216
MEZEY László Miklós: Magyar könyvtárak a Felvidéken (1919–1989). Csehszlovák Köztársaság	103
MIKULÁS Gábor: Tanulmányúton Hannoverben és Deventerben	611
MISKA János: Jelenlétünk Kanadában. Hungarikaforrásaink felmérése	36
PAPP István: Hírek az IFLA életéből. Az IFLA Journal 1990/4. számának hirovata alapján	235
--: Hírek az IFLA életéből. Az IFLA Journal 1991/1. számának hirovata alapján	355

Munkajogi kérdések

--: Hírek az IFLA életéből. Az IFLA Journal 1991/2. számának hírvivata alapján	494
--: Hírek az IFLA életéből. Az IFLA Journal 1991/3. számának hírvivata alapján	703
SONNEVEND Péter: Magyar könyvtárvadás Váradon	108
--: Moszkvai IFLA-közgyűlés – lánctalppal	598
VÉGH Ferenc: Látogatás két német könyvtárban	60
VODOSEK, Peter: A német könyvtárügyi történeti gyökerei, jelenlegi helyzete, távlatai	225

Magyar Könyvtárosok Egyesülete

BÉNYEI Miklós: Kérdések és gondolatok a második országos bibliográfiai értekezlet után	85
BILLÉDI Ferencné: Vegyes érzelmekkel. [Reflexió az MKE küldöttközgyűléséről közölt beszámoló egy részletéhez, 192. l.]	400
HORVÁTH Tibor: Levél a miniszterhez. [Az MKE elnöke Andrásfalvy Bertalannak]	189
Időszerű könyvtárügyi tennivalók. Az MKE elnökségének vitaanyaga	91
KOROMPAI Gáborné: Beszámoló a bibliográfiai bizottság munkájáról (1973–1990)	82
KÓSIK Lajos: Könyvek, folyóiratok és egyéb médiumok a gyerekek számára	15
A könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy finanszírozása. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Elnökség [állásfoglalása]	508
A Magyar Könyvtárosok Egyesületének beszámoló jelentése 1987–1990	196
A Magyar Könyvtárosok Egyesületének XXIII. Vándorgyűlése. Pécs, 1991. augusztus 22–25.	639
– Plenáris ülés: HORVÁTH Tibor Változó világ – változó könyvtár – változó egyesület	641
AMBRUS Zoltán: Partnerkeresésben	644
FÜLÖP Géza: Könyvtárosi pálya – könyvtárosképzés	645
POPRÁDY Géza: Egyesület az intézményben – intézmény az egyesületben	651
MAURER Péter: Az MKE tanácsának szerepe	653
PAPP István: Az MKE szervezetéről és működéséről	654
NAGY Attila: Helykeresésben. (Avagy mit tehet egy szociológus az MKE elnökségében?)	657
– [Szekciósülések]: NAGY Zsolt: Bibliográfiai szekció	658
BERKE Barnabásné: A másodfokú bibliográfiai	660
BALOGH Margit: Műszaki, orvosi és mezőgazdasági szekciók	663
FUTALA Tibor: A szakmai szervezetek szerepe a könyvtárügy jövőjének alakításában	664
ZALAINÉ KOVÁCS Éva: A jobb kéz	668
TEVELI Mihályné: Evidenciák	670
GÓCZA Gyuláné: Zenei szekció	671
F[ORRAI] M[árta]: Múzeumi szekció	673
–: A zalai Zichy Mihály Múzeum könyvtárának helyzete	673
[VAJDA Kornél]: Öngól	676
Az MKE működésének mérlege, új vezetőség választása	192
NAGY Attila: Pályakezdők és az MKE	331
POPRÁDY Géza: Beszámoló a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1987–1990. évi munkájáról. A szervezetek tevékenysége	199
--: Nemzetközi könyv- és papírrestaurálási konferencia Budapesten	24
SOMKUTI Gabriella: Az MKE könyv- és könyvtártörténeti bizottságának tizenhét éve	416

[LUGOSI Andor]: Kérdezz – felelek	
– a fizetés nélküli szabadság tartamára járó rendes szabadságról	373
– a gyerekek után járó pótszabadság mértékéről	310
– a gyermekét vagy közeli hozzátartozóját ápoló, ill. a magánérből építkező dolgozó fizetés nélküli szabadságáról	136
– a gyermekgondozási segély időtartamáról és a munkaviszonyban töltött időről	472
– a katonai szolgálat beszámításáról	338
– a nyugdíjas könyvtáros jubileumi jutalmáról	565
– a továbbtanulónak járó szabadságidőről	27

Társadalmi és közéleti személyiségek a könyvtárról és az olvasásról

KOVÁCS Zoltán: Megkérdeztük az új fenntartókat. Beszélgetés Pápa város polgármesterével. (Halász Béla interjúja)	534
VARGHA Balázs: Kunszentmiklóstól Debrecenig és tovább... (Bereczky László és Vajda Kornél interjúja) [Előzményei: 1990. 662, 731] ... 32, 111, 171, 237, 296, 349, 427, 487, 559, 627, 706	

Személyi információk

ARATÓ Attila levele [nyugdíjba vonulása alkalmából]	117
Dr. Horváth Károly [haláláról]	205
„Kiemelkedő teljesítményért” kitüntetés 1991. [Trombitás Ildikóról]	491
KOROMPAI Gáborné: Búcsú Vértesy Miklóstól (1907–1991)	397
MARÓT Miklós: Búcsúztató a sírnál. [Vértesy Miklósról]	399
Meghalt Krajcsovicz Mihály, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár igazgatója	26
SOMKUTI Gabriella: Csapodiné Gárdonyi Klára köszöntése	163
SZILVÁSSY Zoltánné: Laudatio. [Ferenczyné Wendelin Lidiáról]	395
TÓTH Lajos: Dr. Kelecsényi Gábor 1919–1991	271

2. KÖNYVTÁRFAJTÁK

Nemzeti könyvtár, tudományos, felsőoktatási és szakkönyvtárak

BERECZKY László–VAJDA Kornél: Harminc év a kötelepéldányok szolgálatában. Beszélgetés dr. Tóth Lajossal, az OSZK kötelepéldány-szolgálatának nyugdíjas vezetőjével	401, 462
ESZENYI Miklós: Az első magánegyetemi kezdeményezés könyvtára. [A Miskolci Bölcsész Egyesület Könyvtáráról]	335
HUSZÁR Ernőné: Az egyetemi könyvtárak számítógépes fejlesztése	688
[MOLNÁR Attila]: A statisztikai adatokat évente szolgáltatató 121 szakkönyvtár 1990. évi fontosabb adatai	332
RÓZSA György: Bolyai-émlékülés az Appendix megjelenésének 160. évfordulóján	563
SÁRÁNÉ LUKÁTSY Sarolta: Ballada egy könyvtár kényszerű születéséről és dicstelen haláláról. [A Csongrád megyei pedagógiai intézet könyvtáráról]	476

SONNEVEND [Péter]: Kóteles példányok – tisztázás és útkeresés	329
TÖRÖK Bálint: 56 és az utolsó sztrájk az Országos Széchényi Könyvtárban	98
ZSIDAI József: Húszéves a Miskolc-Borsodi Regionális Szakkönyvtári Együttműködés	254
--: Számítástechnika a magyar egyetemi könyvtárakban	689

Közművelődési könyvtárak

A hazai nemzeti kisebbségek könyvtári ellátása. (Összeáll. az Orsz. Idegennyelvű Könyvtár)	531
KATSÁNYI Sándor: Séta ideáink bölcsőhelye körül	5
KÓSIK Lajos: Könyvek, folyóiratok és egyéb médiumok a gyerekek számára	15
[MOLNÁR Attila]: Az önkormányzati és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1990. évi fontosabb adatai	408
OROSZ Bertalané: A lakóhelyi könyvtárak és a közigazgatási változások	9
PAPP István: Üzenet a palackban	382
SKALICZKI Judit: Butik a bibliotékában. Ég veled, Gutenberg apó! (Keresztes Ágnes interjúja)	517
--: A pontos tájékoztatásról. Megjegyzések a Könyvtáros 1990/9. és 10. számában megjelent két íráshoz. [Reflexió Kolozs Barnabásné és Kocsy Ágnes cikkeihez]	217
TÓTH László: A hálózati és módszertani munka legfontosabb feladatai Szabolcs-Szatmár-Bereg megye önkormányzati közművelődési könyvtáraiban – az 1991-es évben	453

--: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közművelődési könyvtárainak helyzetéről a rendszerváltás előtt és után – a módszertani munka tükrében	450
VRAUKÓNÉ LUKÁCS Ilona: Ahol megállt az idő. [A MÁV záhonyi könyvtáráról]	143

Megeyi és városi könyvtárak

FUTAKY László: Könyvtári napok ünnepi könyvhét nélkül [Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében]	552
HALÁSZ Béla: Megkérdeztük az új fenntartókat. Beszélgetés dr. Kovács Zoltánnal, Pápa város polgármesterével	534
KÓSIK Lajos: Két kárpátaljai magyar [Balla D. Károly és Dupka György] a Ceglédi Városi Könyvtárban	602
--: Könyvek, folyóiratok és egyéb médiumok a gyerekek számára	15
MECSÉRINÉ DOKTOR Rozália: Egy vizsgálat eredményei. A 14–18 éves tanulók könyvkölcsönzési szokásai. [A Körömdi VK-ről]	410
PALLÓ SINÉ TOLDI Márta: Mi lesz veled „megeyi könyvtár”? [A Berzsényi Dániel MK-ről]	146
A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár stratégiái céljai és elsőbbségei az 1990-es évekre. Tervezet	580
PINTÉR László: Évforduló, kétségekkel. [A Pécsi VK 30. évfordulójáról.]	125
--: Javaslat a Pécsi Városi Könyvtár jövője ügyében	129
SÓSNÉ KARÁCSONYI Mária: Húszéves a zenei szekció. [Az FSZEK Fehérhajó utcai zeneműtáráról]	158
SZECSEI Lászlóné: Gondolatok egy könyvtár [FSZEK XVI. ker. főkönyvtár] átalakítása kapcsán	592

TÖRÖK Györgyné: Az FSZEK II. főkönyvtára munkaerő-fluktuációjának okai és csökkentésének lehetőségei	208, 257
VIDRA SZABÓ Ferenc: Könyvtárak rendszerváltás előtt és után	61

Községi könyvtárak

[MOLNÁR Attila]: Az önkormányzati és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1990. évi fontosabb adatai	408
OROSZ Bertalanné: A lakóhelyi könyvtárak és a közigazgatási változások	9
TÓTH László: A hálózati és módszertani munka legfontosabb feladatai Szabolcs-Szatmár-Bereg megye önkormányzati közművelődési könyvtáraiban – az 1991-es évben	453
– –: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye közművelődési könyvtárainak helyzetéről a rendszerváltás előtt és után – a módszertani munka tükrében	450

Szakszervezeti könyvtárak

BENICZKY Péterné: Fórum a szakszervezeti könyvtárakról	11
KONCZ Andrea: A kifogott üzenet. [Reflexió Papp István cikkére, 382. l.]	590
[MOLNÁR Attila]: Az önkormányzati és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1990. évi fontosabb adatai	408
PACSAI László: Aki nem tudja olyan jól, mint Bereczky László, hogy mely könyvtárakra egyszerűen nincs szükség. [Reflexió B. L. cikkére, 443. l.]	680

Iskolai és gyermekkönyvtárak

BALÁZS Mihály: Morzsa egy szelet kenyérből	701
KADOSA Árpád: Számítógép az iskolai könyvtárban	473
KELEMEN Elemér: Töprengés az iskolai könyvtárakról	203
KÓSIK Lajos: Könyvek, folyóiratok és egyéb médiumok a gyerekek számára	15
A Könyv és Nevelés a <i>Könyvtáros</i> -ban	697
MÁTÉ Éva: A gyermek és a könyvtár	282
MÓNUS Imre: Főhajtás egy hajdani könyvtáralapító előtt. [Benedek Adolfról, a győri evangélikus elemi iskola igazgatójáról]	149
PESZLEGNÉ POGÁNY Éva–PESZLEG József: Számítógép az iskolai könyvtárban. Egy iskolai könyvtári információs rendszer leírása	137
SÁRÁNÉ LUKÁTSY Sarolta: Ballada egy könyvtár kényszerű születéséről és dicstelen haláláról. [A Csongrád megyei pedagógiai intézet könyvtáráról]	476
– –: A Nemzeti Alaptanterv és a könyvtárhasználat	698
– –: Nyílt levél Máté Évához. [Reflexió „A gyermek és a könyvtár” c. cikkére, 282. l.]	682

3. ÁLLOMÁNY (-ELLÁTÁS, -FELTÁRÁS, -VÉDELEM) ÉS BIBLIOGRÁFIA

ARATÓ Antal: Kelecsényi Gáborról és a Who's who típusú kiadványokról. [Reflexió Kelecsényi Gábor cikkére, 16. l.]	428
– –: Mutatóban egy mutató	588
BÉNYEI Miklós: Kérdések és gondolatok a második országos bibliográfiai értekezlet után	85

BERKE Barnabásné: A másodfokú bibliográfiák	660
– –: A patriotika irodalom a kurrens nemzeti bibliográfiai rendszerben	75
FERENCZY Endréné: A hungarikakutatás alakulása a nemzeti könyvtár tevékenységében	69
Haraszthy Gyula emlékülés. Somkuti Gabriella, Ferenczy Endréné, Berke Barnabásné és Kovács Ilona előadásai	67
A hazai nemzeti kisebbségek könyvtári ellátása. (Összeáll. az Orsz. Idegennyelvű Könyvtár)	531
KELECSÉNYI Gábor: Bibliográfiai buktatók	16
– –: „Személyi számítógépes” tájékoztatás	151
KOROMPAI Gáborné: Beszámoló a bibliográfiai bizottság munkájáról (1973–1990)	82
KOVÁCS Ilona: A hungarikabibliográfiák jövője	79
MISKA János: Jelenlétünk Kanadában. Hungarikaforrásaink felmérése	36
[MOLNÁR Attila]: Az önkormányzati és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1990. évi fontosabb adatai	408
[– –]: A statisztikai adatokat évente szolgáltató 121 szakkönyvtár 1990. évi fontosabb adatai	332
POPRÁDY Géza: Nemzetközi könyv- és papirrestaurálási konferencia Budapesten	24
SOMKUTI Gabriella: Haraszthy Gyula emlékülés	67
SONNEVEND [Péter]: Köteles példányok – tisztázás és útkeresés	329
ZSOLDOSNÉ CSELÉNYI Gyöngyi: Versenyképesek-e könyvállományaink?	544

4. OLVASÁS, KÖNYVTÁRHASZNÁLAT, IRODALOM- ÉS KÖNYVTÁRPROPAGANDA

ARATÓ Antal: A könyv útjai, avagy még egyszer a könyvtárközi kölcsönzésről. [Előzménye: 1990. 707. l.]	280
– –: Tallózó. (Könyvtári kiadványokról)	52, 244
BARANYAI György: A szűtszergző tájékoztatás új lehetőségei városi szintereken	529
FUTAKY László: Könyvtári napok ünnepi könyvhét nélkül [Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében]	552
GEREBEN Ferenc: Engedjétek hozzám a verseket	170
– –: Olvasás és könyv a családban. Magyarországi felmérési adatok alapján	318
GYŐRI László: Egy rendelet utópiái. Változott-e valami a könyvtárközi kölcsönzésben	527
KELECSÉNYI [Gábor]: Szegény nagyszülők, avagy a fordítás negligenciája	48
KÓSIK Lajos: Könyvek, folyóiratok és egyéb médiumok a gyerekek számára	15
MECSÉRINÉ DOKTOR Rozália: Egy vizsgálat eredményei. A 14–18 éves tanulók könyvkölcsönzési szokásai. [A Körmendi VK-ről]	410
[MOLNÁR Attila]: Az önkormányzati és a szakszervezeti közművelődési könyvtárak (szolgáltatóhelyek) 1990. évi fontosabb adatai	408
[– –]: A statisztikai adatokat évente szolgáltató 121 szakkönyvtár 1990. évi fontosabb adatai	332
NAGY Attila: Olvasáskutatás friss szélben. Beszámoló egy nemzetközi konferenciáról. [OSZK KMK ápr. 23–25.]	520
PETHEŐ Lászlóné: A könyvtárak közönségkapcsolatai a Könyvtáros cikkeiben	455
SÁRÁNÉ LUKÁTSY Sarolta: A Nemzeti Alaptanterv és a könyvtárhasználat	698

TÓSZEGI Zsuzsa: Hipertext, hiperédia	385
ZSIDAI József: Számítástechnika a magyar egyetemi könyvtárakban	689

6. KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRTÖRTÉNET. KÖNYVTÁROSPÁLYÁK, ÉLETRAJZOK

BATÁRI Gyula: Mátyás király olvasmányai, műveltsége	287
KELECSÉNYI Gábor: Bibliográfiai buktatók	16
MÁTÉ Éva: A gyermek és a könyvtár	282
MEZEY László Miklós: Egy álom két folyóirata. Az új Munka és a Magyar írás	421
–: Magyar könyvtárak a Felvidéken (1919–1989). Csehszlovák Köztársaság	103
MÓNUS Imre: Főhajtás egy hajdani könyvtáralapító előtt. [Benedek Adolfról, a győri evangélikus elemi iskola igazgatójáról]	149
SOMKUTI Gabriella: Haraszthy Gyula emlékülés ..	67
–: Könyvgyűjtő asszonyok a 18. századi Magyarországon	290
–: Az MKE könyv- és könyvtártörténeti bizottságának tizenhét éve	416
Szemelvények az Esmélet című „ős-szamizdat”-ból, 1956 decemberéből. Emberek a kapu alatt – Szóba se állj vele [költemény]	100
VÉRTESY Miklós: A könyvtárosi pálya Magyarországon 1945 előtt	43
VODOSEK, Peter: A német könyvtárügy történeti gyökerei, jelenlegi helyzete, távlatai	225

Egyes könyvtárak története

RÓZSA György: Bolyai-emlékülés az Appendix megjelenésének 160. évfordulóján	563
SOMKUTI Gabriella: Fraknoi Vilmos a Széchenyi Könyvtár élén	481
TÖRÖK Bálint: 56 és az utolsó sztrájk az Országos Széchenyi Könyvtárban	98
VÉRTESY Miklós: A jóindulatú káderes, avagy egy pálya emlékfószlányai	342

Könyvtárospályák, életrajzok

ARATÓ Antal: In memoriam Dienes László utca	557
BERECZKY László-VAJDA Kornél: Harminc év a kötelezpéldányok szolgálatában. Beszélgetés dr. Tóth Lajossal, az OSZK kötelezpéldány-szolgálatának nyugdíjas vezetőjével	401, 462
ESZENYI Miklós: Egy könyvtáros hazatérése. [Beszélgetés dr. Csicsery-Rónay Istvánnal]	353
FUTAKY László: A pálya vonzásában. Beszélgetés Merkovszky Pál ny. főiskolai könyvtárigazgatóval ..	274
HORVÁTH Tibor: A véletlen és a predesztináció 70 éve. Tisztelet Bóday Pálnak	262
KOROMPAI Gáborné: „Az intézmény idegközpontja a könyvtár...” Látogatás a 84 éves Sándor Istvánnal ..	265
MÓRA László: Mit jelent számunkra Káplány Géza? Születésének 110. évfordulójára	230
PÁLVÖLGYI Endre: Emlékiratok a könyvek házából	619, 708
SOMKUTI Gabriella: Fraknoi Vilmos a Széchenyi Könyvtár élén	481

VÁRHEGYI Erzsébet: Útkereső	413
ZSOLDOSNÉ CSELÉNYI Gyöngyi: Versenyképesek-e könyvállományaink?	544

5. KÖNYVTÁRÉPÍTÉS, -BERENDEZÉS, -FELSZERELÉS, -TECHNIKA

BARANYAI György: A szétsugárzó tájékoztatás új lehetőségei városi szintereken	529
Három felhívás!	561
HUSZÁR Ernőné: Az egyetemi könyvtárak számítógépes fejlesztése	688
KADOSA Árpád: Számítógép az iskolai könyvtárban ..	473
KOLTAY Tibor: Még egy szó a hiperédiáról [Reflexió Tószegi Zsuzsa cikkére, 385. l.]	591
KOVÁCS Lászlóné: Figyelmébe ajánljuk. [A videotex-rendszerekről]	160
PESZLEGNÉ POGÁNY Éva-PESZLEG József: Számítógép az iskolai könyvtárban. Egy iskolai könyvtári információs rendszer leírása	137
SKALICZKI Judit: A pontos tájékoztatásról. Megjegyzések a Könyvtáros 1990/9. és 10. számában megjelent két íráshoz. [Reflexió Kolozs Barnabásné és Kopsay Ágnes cikkeihez]	217

VARGHA Balázs: Kunszentmiklóstól Debrecenig és tovább... (Bereczky László és Vajda Kornél interjúja) [Előzményei: 1990. 662. és 73. l.]	32, 111, 171, 237, 296, 349, 427, 487, 559, 627, 706
VÉRTESEY Miklós: A jóindulatú káderes, avagy egy pálya emlékfoszlányai	342

7. KÖNYVMŰVÉSZET, KISGRAFIKA

ARATÓ Antal: König Róbert	496
ECSERY Elemér: Balla Margit	174
--: Józsa Angéla	630
--: Szalay Lajos	430
JÓZSA Ágnes: Tenk László	42
KECSKEMÉTI Kálmán: Ábrahám Rafael	724
RÉVÉSZ András: Servus Ungarn. [Az Osztrák–Magyar Kultúrintézet kiállításáról]	301
VAJDA Kornél: Egresi Zsuzsa	243
--: Redl Anna	566
--: Zvolzsky Zita	118
--: Pató Károly	361

8. KÖNYVTÁROS

A Besseneyi György Tanárképző Főiskola könyvtári tanszéke oktatóinak és hallgatóinak felhívása a <i>Könyvtáros</i> érdekében	154
BERECZKY László: Cím nélkül	315
--: Aki szeletet vet... [Előzmény: 1990. 571. l.]	3
--: Akik nem tudják összeverni a sarkantyús csizmát	571
--: Elvesztett illúziók	379
--: Kezdődik minden előlről	251
--: Megjegyzés néhány írásunkhoz	59
--: Összevont szám	635–8, 725–8
--: Tavaszra várva	123
--: Treuga dei	187
HORVÁTH Tibor levele a főszerkesztőhöz. [Előzménye: 1990. 699. l.]	214
Őt levél. [Andrásfalvy Bertalan, Juhász Jenő, Futala Tibor, Maróti Istvánné és M... hozzászólásai Bereczky László írásához: 1990. 571. l.]	18
PETHEŐ Lászlóné: A könyvtárak közönségkapcsolatai a <i>Könyvtáros</i> cikkeiben	455
SOMKUTI Gabriella: Nyílt levél Bereczky Lászlónak, a <i>Könyvtáros</i> főszerkesztőjének. [S. G.-nek a lapban megjelent cikkéről, 481. l.]	682

9. BIBLIOGRÁFIÁK, KÖNYVTÁRI SZAKIRODALOM, ISMERTETÉSEK

Ady-bibliográfia. Kiegészítő kötet. [Vitalyos László összeállításáról] (P[ogány] Gy[örgy])	367
Az Akadémiai Könyvtár új kiadványai (Vértesy Miklós)	497
ARATÓ Antal: Könyvtári munka, módszertan	369
--: Tallózó. (Könyvtári kiadványokról)	52, 244, 499
Az Eötvös Károly Megyei Könyvtár és az Állami Gorkij Könyvtár évkönyve. (Vértesy Miklós)	437
FUTALA Tibor: A moszkvai Bibliotekar megújulása	220

Két bihari bibliográfia. [Héthy Zoltán helyismereti bibliográfiája Bakonszegről, ill. Héthy Zoltán és Császai Irén összeállítása Orbán Balásról]. (Bényei Miklós)	180
Kuriózumok a magyar művelődés történetéből. [Gazda István könyvéről] (Végh Ferenc)	309
A magyar időszaki kiadványok egyedi repertóriumai. [Kertész Gyula összeállításáról] (Pogány [György])	364
A magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája 1971–1975. (Pogány György)	303
Magyar írók élete és munkái. (Pogány György)	357
Magyar ki kicsoda 1990. (Pogány György)	175
A magyar könyvgyűjtő új kézikönyve. (Pogány György)	431
A Magyar Nemzet repertóriumai. (P[ogány] Gy[örgy])	181
A miskolci Egyetemi Könyvtár bibliofil kiadványa. [J. Engleitner kéziratja] (Somkuti [Gabriella])	438
A műszaki felsőoktatás első könyvtára Magyarországon 1735–1985. [HILLER István, Zsámboki László és Zsidai József könyvéről] (V[értesy] M[iklós])	363
Olvasókönyv a biblioterápiáról. (Kiss Barbara)	434
Partiumi könyvesházak 1623–1730. (Vértesy [Miklós])	363
SKALICZKI Judit: A pontos tájékoztatásról. Megjegyzések a Könyvtáros 1990/9. és 10. számában megjelent két íráshoz. [Reflexió Kolozs Barnabásné és Kopcsay Ágnes cikkeihez]	217
A számítógéppel készült Magyar Orvosi Bibliográfia. (Vajda Erik)	304
Régi könyvek új katalógusa. [Az „Országos Széchényi Könyvtár 16. századi nyomtatványok katalógusa”] (V. Ecsedy Judit)	302
TEREBESSY Ákos: Még egyszer a számítógéppel készült Magyar Orvosi Bibliográfiáról. [Reflexió Vajda Erik recenziójára, 304. l.]	678
Új médiumok a társadalomban. (Mohor Jenő)	50
A Világ repertóriumai. (P[ogány] Gy[örgy])	119

10. ÁLLANDÓ ÉS ALKALMI ROVATOK

Bibliográfiák	50, 180, 302, 364
Figyelmébe ajánljuk	160
Fórum	9
Holmi	30, 97, 155, 219, 286, 340, 414, 479, 550, 595, 702
Iskola és könyvtár	137, 203
Iskola és társadalom I. Iskola és könyvtár	
Kérdezz – felelek	27, 136, 310, 338, 373, 472
Könyv és Nevelés	282, 410, 473, 544, 697
Könyvekről	175, 308, 362, 431
A könyvtárak történetéből	43
Könyvtári élet	143
Könyvtári kiadványok	52, 119, 244, 369, 497
Könyvtári szakirodalom	434
A Könyvtáros galériája	42, 118, 174, 243, 301, 361, 430, 496, 566, 630, 724
Könyvtárosok és bibliográfusok	230
Lapozgató	17, 116, 158, 179, 182, 246, 324, 352, 360, 407, 478, 548
Látókör	32, 99, 158, 220, 287, 342, 416, 481, 552, 598, 703
Műhelykérdések	16, 208, 257, 588
Napló	168, 280, 428, 492, 557
Personália	26, 163, 205, 271, 395, 491
Pótlások a lexikonokhoz	714
Sorsok és pályák	262, 353, 401
Szakmai folyóiratok – hálózati híradók	55, 120, 183, 247, 311
A szerkesztő postájából	18, 117, 154, 214, 374, 400, 439, 503, 567, 631

Tallózó	52, 244, 499
Visszhang	217, 393, 471, 590, 678

11. SZERZŐK, AZ ÉLETRAJZOKBAN SZEREPLŐK ÉS AZ INTERJÚT ADÓK MUTATÓJA

Ábrahám Rafael	724	Billédi Ferencné	400
Ambrus Zoltán	644	Bóday Pál	262
Andrásfalvy Bertalan	18, 189	Csapodiné Gárdonyi Klára	163
Arató Antal – Ara Tóni	52, 168, 244, 280, 369, 415, 428, 492, 496, 499, 551, 557, 588	Császi Irén	180
Arató Attila	117	Cselényi Gyöngyi l. Zsoldosné Cselényi Gyöngyi	
Asbóth T. Zsuzsa, név nélkül	164, 239	Csicsery-Rónay István	353
Balázs Mihály	701	Csobai László – Cs. L.	479
Balla D. Károly	602	Csoma Mihályné	550
Balla Margit	174	Dienes László	557
Balogh Margit	663	Doktor Rozália l. Meccseriné Doktor Rozália	
Baranyai György	529	Dósa István	269
Batári Gyula	287	Dupka György	602
Benedek Adolf	149	Ecsedy Judit, V. l. V. Ecsedy Judit	
Benicsné Thuróczy Erika	341	Ecsery Elemér	174, 430, 630
Beniczky Péterné	11	Egresi Zsuzsa	243
Bényei Miklós	85, 180	Eszenyi Miklós	335, 353
Bereczky László	3, 18, 32, 59, 111, 123, 171, 187, 237, 251, 296, 315, 349, 379, 401, 427, 443, 462, 487, 507, 571, 573, 635, 680, 682, 725	Ferenczy Endréné l. Ferenczyné Wendelin Lidia	
Berke Barnabásné	75, 660	Ferenczyné Wendelin Lidia	69, 395
Berry, Peter	164, 239	Forrai Márta – F. M.	673
		Fraknói Vilmos	481
		Freisinger Jenő	325
		Fülöp Géza	645
		Futaky László	274, 552
		Futala Tibor	18, 220, 445, 664
		Gárdonyi Klára l. Csapodiné Gárdonyi Klára	
		Gazda István	309
		Gereben Ferenc	170, 318
		Gerő Zsoltné – G. V.	324, 360, 407, 478
		Gócza Gyuláné	671
		Győri László	527
		Gyuris György	714

Hajdu Ágnes	344	Pálvölgyi Mihály, név nélkül	225
Halász Béla	534	Papp István	235, 355, 382, 494, 580, 654, 703
Haraszthy Gyula	67	Pató Károly	361
Héthy Zoltán	180	Peszleg József	137
Hiller István	363	Peszlegné Pogány Éva	137
Horváth Károly	205	Petheő Lászlóné	455
Horváth Tibor	189, 214, 262, 641	Pintér László	125, 129, 683
Huszár Ernóné	688	Pogány Éva l. Peszlegné Pogány Éva	
Janó János	393, 471	Pogány György – P. Gy.	119, 175, 181, 303, 357, 364, 367, 431
Józsa Ágnes	42	Poprády Géza	24, 199, 651
Józsa Angéla	630	Redl Anna	566
Juhász Jenő	18	Révész András	301
Kadosa Árpád	473	Rózsa György	563
Káplány Géza	230	Sándor István	265
Karácsonyi Mária l. Sósne Karácsonyi Mária		Sándor Lászlóné – S. L.	702
Katsányi Sándor	5	Saráné Lukátsy Sarolta	476, 682, 698
Kecskeméti Kálmán	724	Simay Norbert – Sy, név nélkül is	17, 116, 179, 182, 352, 360, 548
Kelecsényi Gábor	16, 48, 151, 271, 428	Skaliczki Judit	217, 517
Kelemen Elemér	203	Somkuti Gabriella – mkt	67, 115, 163, 290, 416, 438, 481, 682
Keresztes Ágnes	517	Sonnevend Péter	108, 317, 329, 598
Kertész Gyula	364	Sóron László	573
Kiss Barbara	434	Sósne Karácsonyi Mária	158
Koltay Tibor	591	Suppné Tarnay Györgyi	327
Koncz Andrea	590	Szalay Lajos	430
Korompai Gáborné	82, 265, 397	Szecsei Lászlóné	592
Kósik Lajos	15, 602	Szilvássy Zoltánné	395
Kovács Éva l. Zalainé Kovács Éva		Tarnay Györgyi l. Suppné Tarnay Györgyi	
Kovács Ilona	79	Tenk László	42
Kovács Lászlóné	160	Terebessy Ákos	678
Kovács Zoltán	534	Teveli Mihályné	670
König Róbert	496	Thuróczy Erika l. Benicsné Turóczy Erika	
Krajcovicz Mihály	26	Toldi Márta l. Pallósine Toldi Márta	
Landenberger Istvánné, név nélkül	714	Tószegi Zsuzsa	385
Lécesné Mesterházi-Nagy Márta	702	Tóth Gyula	131
Lugosi Andor, név nélkül	27, 136, 310, 338, 373, 472, 565	Tóth Lajos	271, 401, 462
Lukács Ilona l. Vraukóné Lukács Ilona		Tóth László	450, 453
Lukátsné Takács Zsuzsa – Itzs	115	Török Bálint	98
Lukátsy Sarolta l. Saráné Lukátsy Sarolta	476	Török Györgyné	208, 257
Marót Miklós	399	Trombitás Ildikó	491
Maróti Istvánné	18	V. Ecsedy Judit	302
Máté Éva	282, 682	Vajda Erik	304
Mátéfy Györkne	388, 543	Vajda Kornél – V. K., név nélkül is	30, 32, 55, 97, 111, 118, 120, 155, 171, 183, 192, 219, 237, 243, 247, 286, 296, 300, 311, 340, 349, 361, 374, 401, 414, 427, 439, 462, 471, 479, 487, 503, 559, 566, 567, 573, 595, 631, 641, 676, 702
Mátyás király	287	Vargha Balázs	32, 111, 171, 237, 296, 349, 427, 487, 559, 627, 706
Maurer Péter	653	Várhegyi Erzsébet	410
Mecseriné Doktor Rozália	410	Végh Ferenc	309, 606
Merkovszky Pál	274	Vértesy Miklós – V. M.	43, 342, 362, 363, 397, 399, 437, 497
Mesterházy-Nagy Márta l. Lécesné Mesterházi-Nagy Márta		Vidra Szabó Ferenc	61
Mezey László Miklós	103, 421	Vitályos László	367
Mikulás Gábor	611	Vodosek, Peter	225
Miska János	36	Vraukóné Lukács Ilona	143
Mohor Jenő	50	Wendelin Lidia l. Ferencznye Wendelin Lidia	
Molnár Anna – M.	22	Zalainé Kovács Éva	668
Molnár Attila, név nélkül	332, 408	Zsámboki László	363
Mónus Imre	149	Zsidai József	254, 363, 689
Móra László	230	Zsoldosné Cselényi Gyöngyi	544
Nagy Attila	331, 520, 657, 705	Zvolzsky Zita	118
Nagy Zsoltne	658		
Orbán Balázs	180		
Orosz Bertalané	9		
Pacsai László	680		
Pallósine Toldi Márta	146		
Pálvölgyi Endre – P. E., név nélkül is	155, 182, 246, 324, 360, 407, 478, 491, 548, 597, 619, 708		

Összeállította: Pálvölgyi Endre

Mezőkovácsházán új könyvtár nyílt 1990. november 30-án. Az új könyvtár, amelynek kulcsinét bárki megítélheti a fotókról, amely irodákkal, feldolgozó helyiségekkel, folyóirat-olvasóval, galériás kölcsönzővel és a padlástérben elhelyezett-kialakított gyermek- és ifjúsági részleggel együtt 401 négyzetméteres, szóval, ha nem is nagy, de „valamicsodás”, egy olyan küzdelem ez idő szerinti végső pontját, csúcspontját, amely „megérne egy misét”. A több mint hétezer lakosú Mezőkovácsháza, amely Békés megye déli-délkeleti részén fekszik, már 1890-ben rendelkezett egy kiváló, országos viszonylatban sem elhanyagolható méretű és jellegű *szakkönyvtárral*. (Szakkönyvtárral, nem egyszerű olvasóköri, „közművelődési” valamivel.) A történet azonban nem egyenes úton haladt. A kis mezőgazdasági település, amely 1986-ban lett csak város (jóllehet már a 15. században, Mátyás alatt város volt, nem is akármilyen, tessék megnézni a forrásokat), sokáig, pontosan 1984-ig járási székhely község volt, ilyenként járási könyvtára is volt (1953. július 1-jétől). Járási könyvtár, ám olyan, amelynek meg kellett húzódnia egy régi kultúrházban, és hiába volt alája rendelve 19 önálló község (mintegy 75–80 ezer lakossal), maga csak 44 (azaz negyvennégy) négyzetméteren szűkült, nyolcszázötven könyvvel, kettő, azaz kettő szakképzetlen könyvtárossal. Fejlődése azonban töretlen volt. Mennyiségileg, minőségileg is egyre nagyobbakra tört. A járási tanács intézményeként alakult könyvtár állománya, felszereltsége, munkatársainak szakképzettsége egyre nőtt, a helyiség, a rendelkezésre álló négyzetméterek száma viszont maradt. 1960-ban új járási művelődési központ épült, ennek emeletén kapott helyet a régi helyiséget már régés-rég túlnőtt könyvtár, mintegy 80 négyzetméternyi helyet. Pillanatnyi fellélegzés, de nem több annál. A nyolcszázötven kötetből már csaknem hétezer lett, bejött a zenei részleg, a nyomorúság tartott tovább. És ezen alig-alig segített, hogy közben a 80-ból 154 lett a könyvtári négyzetméterek

száma. Végül, csaknem három évtizednyi szűkölködés után, a városi tanács is megmozdult. Saját erőből, megyei és központi támogatásból egy új könyvtárat hozott létre, ráadásul a város központjában, egy már meglévő épület könyvtárrá alakítása révén. (Csak zárójelben jegyezzük meg, hogy ez a mai hely már a könyvtár hatodik állomása. Hogy egy-egy költözés mit jelent, arról ne essék szó!). Szóval, sikerült! 401 négyzetméter van immár, a központban, a legjobb helyen, szépen, izléses kivitelezés-

ben. Kell is ez a már negyvenezres fölötti állománynak, a több mint két és fél ezres helyismereti gyűjteménynek (van olyan megyei könyvtár, amelynek nincs ekkora), a zenei gyűjteménynek stb. A költségek sem voltak elhanyagolhatók, öt és félmillióra rúgtak. A városi önkormányzat azonban állta őket. Tudták, miről van szó, áldassék a nevük. Még arra is volt figyelmük, hogy a zenei részleget felújítsák (a régi berendezése abszolút elavult. Egy kis szünet, de decemberre már meglesz a 4, illetve az ifjúsági részlegben a 2 csatornás berendezés).

Egy-két adat ez mindössze, az a helyiség azonban, amelynek könyv-

tártörténete a múlt századba nyúlik vissza, megérdemelne, hogy fejlődését gazdagabban tárgyaljuk. Ígérgetünk van rá, hogy hosszabb, elemző tanulmány készül Mezőkovácsháza könyvtárügyéről. Rövidesen közölni fogjuk. (B. Gy.)

Iskola és diákélet a Ferenc József-i időkben címmel a szegedi Móra Ferenc Múzeum és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum közös kiállítása nyílt meg Szegeden a Fekete-házban (Somogyi utca 13.) 1991. november 15-én. A kiállítást *dr. Bodó Sándor*, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Közgyűjteményi Főosztályának vezetője nyitotta meg, méltatva az OPKM két kitűnő szakemberének, *P. Bálint Mártá*nak és *B. Várhelyi Katán*ak gondos rendezői munkáját. A megnyitó ünnepség nem vonzott ugyan túl nagy létszámú közönséget, az 1992. szeptember 1-jéig látogatható kiállítás azonban remélhetőleg népszerű lesz, hiszen – mint *dr. Bodó Sándor* megnyitójában mondom – a látóvalók (egykorú tankönyvek, ötven-, százéves bizonyítványok, taneszközök, rajzok, fotók stb.) nem csak hangulatot árasztanak magukból, de maig érvényes tanulságokkal is szolgálnak.

Még valamit e kiállítás kapcsán. A megnyitón jelen volt *dr. Ványai Éva*, Szeged alpolgármestere is, aki néhány héttel korábban „Könyvekben őrzött múlt” címmel nyitott meg kiállítást a Csongrád megyei középiskolák muzeális értékű dokumentumaiból. Mostani érdeklődő jelenléte újra megerősítette a reményeket: Szeged város vezetői tennivalóik első helyein tartják számon az iskolák, a könyvtárak, a múzeumok, általában a kultúra támogatását. (B. M.)

Ki finanszírozza a „ráfizetést”?

Különvélemény nyugdíjügyben

A most készülő társadalombiztosítási törvény társadalmi vitája során egyre több ember figyelmét kelti fel a nyugellátással kapcsolatos vélemények, állásfoglalások, koncepciók sokasága. Abban a kérdésben általában teljes a nézetazonosság, hogy a társadalombiztosítás javára befizetett nyugdíjjárulékok nem nyújtanak fedezetet a kifizetésre kerülő nyugdíjakra. (Most nem az 53%-ról, hanem csak a munkavállalóktól levont 10%-ról beszélek, s a továbbiakban is csak erről lesz szó.) Ezt támasztják alá a publikus statisztikai adatok is, hiszen például 1988-ban a 45 200 322 000 forint befizetett nyugdíjjárulékkel szemben a folyósított nyugdíjak összege 129 966 389 000 forint volt. Közel háromszoros ráfizetéssel dolgozna a nyugdíjak tekintetében a magyar társadalombiztosítás? Mint leendő nyugdíjas magam is hozzájárulok a társadalombiztosítás csődjéhez? Bevallom izgatott a kérdés és elkezdtem számolni. Számításaim eredményét szeretném most, mintegy különvéleményként közreadni az érdeklődők számára.

*

Előjáróban magamról annyit, hogy 60. életévébe most belépett okleveles könyvtáros vagyok, 1955. július óta dolgozom és fizetek nyugdíjjárulékot. Az egyetemi tanulmányok éveinek beszámításával most haladtam meg a 40 éves munkaviszonyt. Mindenkori fizetésem 1961 óta a hazai alkalmazotti átlagbér felett van. A jelenlegi nyugdíjszabályozás alapján kiszámítható havi nyugdíjam 12 197 forint lenne. A kérdés: befizetett nyugdíjjárulékaim megteremtették-e ennek a járadékösszegnek az alapját vagy sem?

Működésbe lépett a fantáziám. Mi történt volna, ha 1955-ben nem „kötök szerződést” a társadalombiztosítóval, hanem lemondva az államilag biztosított nyugellátásról, saját ke-

zembe veszem öregkorom létfenntartási gondját? Mi lenne a helyzet, ha a nyugdíjjárulék éves összegét minden évben az OTP-re bízom tartós lekötésre, és a kamatok minden évben történő hozzáírásával, vagyis kamatos kamattal növekedett volna az évenként befizetett járulékösszeg? Az egyszerűség és összehasonlíthatóság érdekében a béren kívüli nyugdíjjárulék-köteles jövedelmeket és járulékaikat a számításnál figyelmen kívül hagytam. Nos, a végeredmény a következő: a mindenkori kamatlábak figyelembevételével – megelőlegezve az ez évben még hátralévő két hónapi béremet és nyugdíjjárulékaikat is – az 1955 óta kapott 2 886 035 Ft munkabér alapján befizetett 261 811 forint nyugdíjjárulék után 1992. december 31-én 732 123 forint tőkét mondhatnék magaménak. Ezt az összeget 25%-os nettó kamatozású betétre elhelyezve, évi 183 030 forint, azaz havi 15 252 forint kamatjárdékhoz jutnék, s 732 000 forint tőkét hagyhatnék örököseimre! Ezzel áll szemben a tőke nélküli havi 12 197 forintos nyugellátás.

Mivel a saját helyzetem iránti elfogultság vádját el akarom kerülni, ugyanezt a számítást elvégeztem az adott időszakra a mindenkori hazai – egyébként publikus – *alkalmazotti átlagbérekre vonatkoztatva is*. Itt a végeredmény: a 37 év alatt kapott 1 701 936 forint munkabér alapján befizetett 123 904 Ft nyugdíjjárulék után 1992. december 31-ére 371 787 forint tőke képződik, amelynek 25%-os nettó kamatai havi 7745 forint járadékot biztosítanak, ezzel szemben a tényleges nyugdíj 7535 Ft. Vagyis az átlagbérű alkalmazott is veszít a „bolton” havi 210 forintot, nem beszélve a 372 000 forintos tőkeveszteségről!

Közbevetőleg kérdezem: elképzelhetetlen lenne-e olyan társadalombiztosítási rendszer, amely a befizetett járulékokból felgyülemlett tőkének egy részét – mondjuk 25–50%-át –

a járadékbefizetési kötelezettség megszűnésekor (a biztosított halálakor) az örökösöknek fizetné ki?

*

Mellékesen kíváncsi lettem arra is, hogy mekkora lehet az az összeg, melyet a társadalombiztosítás az özvegyi nyugdíjak fedezetéül kap. Ezt a saját korosztályomra vetítve számítottam ki a rendelkezésre álló adatok alapján. Az egyszerűség kedvéért teljes foglalkoztatottsággal számoltam. A demográfiai adatok szerint az 1930–1934 között születettek száma 1956–1990 között 180 000 fővel csökkent. Ez a 180 000 ember több-kevesebb ideig fizetett nyugdíjjárulékot, melynek együttes összege – átlagbérekkel számolva – az 1955–1990 időszak alatt kb. 10,5 milliárd forint, kamatos kamattal növelt értéke 1992-re több mint 41 milliárd forint. Ennyit biztosítottak özvegyi

nyugellátásra az adott korosztály idő előtt elhunyt tagjai 37 év alatt.

Mindez rendjén is volna, hiszen minden biztosítási szerződés alapja az egyenlő és kölcsönös kockázatvállalás. Az én kockázatom az, hogy előbb halok meg, mintsem akár csak egy fillért is kaphatnék az általam befizetett járulékokból; míg a biztosító kockázata az, hogy akár 40 éven keresztül is folyósíthatja a járadék összegét. A kölcsönös és egyenlő kockázatvállalás azonban véleményem szerint *csak* erre – a járadékfizetés *időtartamára* – terjedhet ki, a járadék *értékállóságára* nem!

Ennek a koncepciónak megfelelően kíséreltem meg a nyugdíjjárulékaimból képződött tőke *valorizált értékének* kiszámítását. Módszerem a következő volt: az adott évben befizetett nyugdíjjárulék összegét az MNB által meghatározott mindenkori érvényes árfolyamon US dollárra számítottam át, és ennek az összegnek kamatos kamattal növelt értékét vettem *valorizált tőkének*. A kiszámított végösszeg a következő adatokat eredményezte: Az általam befizetett 261 811 forint nyugdíjjárulék 6001 dollárra átszámított eredeti értéke a kamatos kamatokkal 1992-re *13 780 dolláros tőkét* eredményezne. (Itt végig 6%-os kamatokkal számoltam.) Mai árfolyamon számítva ez az összeg *1 054 580 forintos tőkét és havi 21 970 forint valorizált kamatjárdékot jelent*. Ugyaneköz az adatok a mindenkori magyar átlagbéreket alapul véve a következők: a 3026 dollár befizetett nyugdíjjárulék kamatos kamatokkal növekedett *8104 dolláros tőkét, illetve 620 200 forintos tőke utáni havi 12 920 forint valorizált kamatjárdékot* eredményezne.

*

A szerkesztőségben megtekinthető részletes adatokat tartalmazó táblázatok alapján bárki ellenőrizheti számításaim helyességét. Nem vitatom, hogy *össztársadalmi méretekben* és jelenlegi kötelezettségeit figyelembe véve a 40 évi járadékvagyonától következetesen megfosztott *mai állami társadalombiztosítás ráfizetéses*. Mindez azonban nem érvényteleníti végösszeget követeltetésemet: 37 évvel ezelőtt „önként és tudatosan” számomra rendkívül előnytelen „szerződést kötöttem” a társadalombiztosítóval. Marad továbbra is az eredeti kérdés: *valójában ki is finanszírozza a jelenlegi társadalombiztosítási törvény alapján folyósított mai magyar nyugellátási rendszer „ráfizetését”?*

Sinay Jenő

Emlékiratok a könyvek házából (III.)

Nehéz az átmenet...

A középiskola és az egyetem légköre, hangulata között igen nagy, és számomra ijesztő volt a különbség. A gimnáziumban tanáraink megengedhették maguknak azt a luxust, hogy emberek legyenek. Még akiket nem szerettünk, vagy akik szigorúságától féltünk, azok is embereként álltak velünk szemben. Ott volt például az új matematika-fizika tanárunk, akivel szabályosan összeveszttem, mert egyik feleletembe belekötött, holott szerintem kiválóan mondtam el a tudnivalókat a bolygók látszólagos és valóságos mozgásáról. Minthogy nem jutottunk egyetértésre, kijelenttem, hogy ilyen körülmények között a jövőben nem vagyok hajlandó válaszolni kérdéseire. K. Gábor, aki azonkívül, hogy a barátom volt, a mögöttem lévő padban is ült, hangosan békítgetett:

– Ugyan, ne törődj vele! Hisz tudod, hogy milyen!

Valóban „olyan” volt. Ha óra közben valaki közbeszólt, hogy egy kis vidámságot lopjon a tananyagba, először jót nevetett ő is, azután kezdte magát felhergelni, hogy micsoda dolog ez, fegyelmezetlen társaság, meg ilyenek, és a végén már ordított, és ököllel verte az ócska asztalt. Máskor az nem tetszett neki, hogy mulatunk rajta, amiért szokatlanul gyakran használt kicsinyítő képzőket. Például:

– Most veszem ezt a súlyocskát, és idehelyezem ebbe az...

– Edénykébe – súgta valaki félhangosan.

Néhány hónappal összeveszésünk után rájött, hogy milyenek az erőviszonyok, kik a hangadók az osztályban. Megértette, hogy én a négy legjobb tanuló egyike vagyok, mi pedig megtudtuk, hogy gépészmérnöki állását kellett otthagynia valamilyen szembetegség miatt. Soha nem lett belőle jó tanár, de elnéztük hi-

báit, gyengeségeit, és lassan magunkhoz szelídítettük.

Az érettségi idején azonban utoljára még jól felbosszantott. Tudtuk, hogy nagyon be van tojva, ezért amikor a szóbeli reggelén, az iskolába menet, megpillantottam az utca túlsó oldalán, gyorsan befordultam a legközelebbi sarkon, csak azért, hogy ne kelljen vele együtt mennem. Tudtam, hogy siránkozni fog (amúgy is olyan siránkozó hangja volt), és nem akartam hallani. Viszonylag nyugodt voltam, de annyira azért nem, hogy önbizalmam ne lehetett volna megingatni.

Vesztemre az iskola kapujában mégis összefutottunk.

– Na, Pálvölgyi! – szólított meg. – Tudnak? Mit lehet erre felelni? Bólogattam.

– De mégis, tanultak rendesen?

Jött mellettem felfelé a lépcsőn, és fokról fokra – a szó szoros értelmében – egyre idege-sebb lettem. Szerencsére odafent találkoztunk K. Gabival. Tanárunk nyomban nekiesett:

– Na, K., tud mindent?

De Gabiban emberére akadt.

– Nem – mondta határozottan.

– Hogyhogy nem? Mit nem tud például?

– Semmit – volt a világos válasz.

– De hát az Istenért! – esett kétségbe. – Valamit azért csak tud! Gyorsan, mondja meg, melyik az a tétel, amit szeretne, és majd valahogy elintézem...

Gábor ingatta a fejét, jelezve, hogy nem tud olyat mondani. Így szórakoztak egymással még egy ideig. K. G. természetesen jelesen érett (én is, és volt még két kitűnőrendű is). Én tudtam, hogy Gabinak egy szavát sem kell elhinni, mindig ezt csinálta. Ha valaki óra előtt megkérdezte tőle, érti-e ezt vagy azt, halálos komolyan közölte, hogy előző nap mindenféle szerencsétlenségek történtek náluk, és emiatt bele sem tudott nézni a leckébe. Aztán ha véletlenül felhívták felelni, fújta az anyagot. Egy idő után már meg sem pofozták ilyenkor.

A rettegés órái

Aztán ott volt latintanárunk, *Törös Béla* „A” Béla, más néven Citrom. Ráncos, aszott arcbőre és erősen savanykás humora miatt kapta ezt a nevet. Jobb kezének ujjait barnássárgára pácolta a nikotin. Ha nem gyűjthattott rá, kis fémszelencéből cukorkát vett elő, és azt szopogatta.

1945 előtt a heti hat tanítási napból ötször volt latinóra, és mi már előző este rettegve aludtunk el, hogy másnap még jobban rettegve ébredjünk. Különösen én félttem nagyon, mivel rólam azt hitte tanárom, hogy jó vagyok latinból. Volt, amit tudtam, de akadtak ropant hiányosságaim is. Valahogy mindig megúsztam: megkaptam a jelest. Képzeltető, hogy félték a gyengébbek.

Előfordult, hogy nem jött be az a tanár, akivel óránk lett volna. Ahogy telt az idő, úgy nőtt a lárma az osztályban. Egészen addig, amíg valaki kintről le nem nyomta a kilincset. Az ajtón keskeny rés nyílt, és lassan, nagyon

lassan tágult. A lárma fokozatosan elhalt, és mire az ajtórésben megjelent Citrom feje, már a légyzűmmögést is hallani lehetett volna, ha akad olyan botor, akarom mondani bátor légy, amelyik zümmögni merészel. Nem szólt semmit, csak állt, egyik keze – mint mindig – a nadrágzsebében, és végigmért bennünket. Dermedten lapitottunk, mint antilop a tigris pillantása alatt. Végül, elviselhetetlenül hosszúnak tűnő percek múlva, odasziszegte nekünk:

– Banda!!! – azzal távozott.

Voltak bizonyos szabályok az ánti világban, amelyeket tanáraink szerettek volna betartatni velünk, mi meg igyekeztünk megszegni őket, de lehetőleg következmények nélkül. Az egyik ilyen – szerintünk értelmetlen – szabály a kötelező diáksapka-hordás volt. Valahogy hiányzott belőlünk – többségünkől – az egyenruha-imádat, és ha úgy gondoltuk, nem látnak meg tanáraink, lekaptuk, és zsebvágtuk. Talán az is közrejátszott, hogy a sapkáról le lehetett olvasni, ki hányadikos: egyensapkánk elülső csücskén iskolánk zománcozott bronzjelvényét vékony, ék alakban felvarrt ezüst, illetve a felsősökén arany csikok fogták keretbe. Annyi csik, ahányadik osztályba jártunk. Nyilván mindegyikünk idősebbnek szeretett volna látszani (részben a lányok miatt). Bezzeg most!...

A tanügyi urak másik tréfás ötlete az volt, hogy „filmszínházat” (azaz mozielőadást) csak előzetes engedély birtokában lehetett látogatni, akkor is, ha szüleinkkel mentünk. Ellenőrzőkönyvünkbe szüleink pár nappal előbb beírták, hogy mikor mit szeretnénk megtekinteni, az osztályfőnök úr pedig aláírásával megadta az engedélyt. Az én apám kedvelte a filmeket, főleg a franciákat, ezekben pedig különösen Danielle Darrieux-t. Vele és anyámmal szombatonként gyakran jártunk a közeli Lloyd (ma Duna), a Scala (Szikra) vagy a Margit körúti Atrium (Május 1.) moziba. Be is írta az ellenőrzőmbe a napot, de a filmek címét kissé megváltoztatta: a bejegyzések szerint vagy tucatszor láttam a *Hőfehérke és a hét törpét*, mert feltételeztük, hogy az osztályfőnök úr nem tudja, mit is játszanak a kérdéses napon.

Igen ám, de még a hamis vagy akár a valódi engedély sem nyújtott védelmet Citrom ellen, aki, sajnos, épp az Atrium mozival szemben lakott, és esténként a kutyáját rendszerint az előadások kezdetekor sétáltatta. Akit meglátott a moziba bemenni, onnan kijönni, vagy a szünetben az előcsarnokban ejtőzni – márpedig amíg a kutya saját ügyeivel volt elfoglalva,

jutott elég ideje, hogy a mozit és környékét tüzetesen megszemlélje –, az a sorsüldözött elveszett ember volt. T. nem kérdezte, van-e osztályfőnöki engedélye vagy sem, nem ejtett szót a moziról, és nem alkalmazott semmiféle büntetést vele szemben. De arra mérget vehetett az illető, hogy másnap, vagy ha szombaton történt a találkozás, akkor hétfőn, felelni fog latinból!...

Nyolcadikban tanáraink már magáztak bennünket, Citrom kivételével. És maturandus voltunk nem akadályozta meg abban, hogy amikor túl zajosan vártuk órájára, le ne térdepeltesse az egész osztályt. Ott kuporogtunk szégyenszemre, nagy laklik, a tankönyv a pad ülökéjén, és folyt az óra, a fordítás, és amikor az, akit felhívott felelni, fel akart állni, ahogy feleléskor illet, kegyesen odaintett:

– Maradj csak egész nyugodtan... – és térdelhettett tovább a szerencsétlen. Velünk együtt.

Mindezek ellenére, habár nem ment könnyen, szerettük Citromot. Nem, ez azért túlzás, nem szerettük, de tiszteltük. Megéreztünk valamit emberi nagyságából, tartásából. Róla valóban el lehetett mondani, hogy szigorú, de igazságos. Ha valaki „beszekundázott” nála, az meg is érdemelte. Nyolcadikos korunkban a legjobb latinosok egy alkalommal segíthettek T. tanár úr tüzelőjét lehordani a pincébe. Felsorolt négy-öt nevet, és közölte: aki netán ráér másnap délután, az mehet. Én is közöttük voltam, és nem a megszépítő messzeség mondatja velem, mindannyian büszkék voltunk, hogy ránk esett a választás.

Más. A dolgozatírást matematikából sem tekintettük élvezetnek, de latinból valóságos kinszenvedés volt. Majdnem mindig „extemporale”-t íratott, ami azt jelentette, hogy diktaált egy mondatot, várt egy kicsit, ezalatt mi lázasan, kapkodva próbáltuk latinra fordítani. Aztán jött a következő mondat, tekintet nélkül arra, elkészültünk-e az előzővel.

Azt viszont pontosan lehetett tudni, hogy a következő órán, még ha másnap volt is, hozta a kijavított dolgozatokat, és vasszigorával elérte, hogy később, kutatásaim során – ha nehezen is – elboldogultam a levéltári latin szövegekkel.

Újabb kitérő: A dolgozatírást esetemben nehezítette, hogy soha nem volt rendes tollam. Az acéltoll és tollszár, a pad erre kiképzett nyílásába helyezett, üveg tintatartó kiment a divatból (a padokban a nyílás megmaradt). Töltőtollat használtunk, de az

enyém különösen pocsek volt. Egyszer apai nagybátyámtól („A Scotland Yard regénye” című könyvemért cserébe) szereztem egy golyóstollat. Az Akron nevet viselő, szuper új találmány nagy, de igen rövid ideig tartó örömet okozott. Mind gyakrabban mondta fel a szolgálatot, főleg latin dolgozatírás közben... Lázás sietséggel szereltem szét ilyenkor, és teljes erővel fújtam a festéket tartalmazó hengerkébe, hogy ájultából felélesszem... T. azonban nem várta meg, amíg megjavul, mondta a következő fordítandó mondatot. Hamarosan visszatértem régi tollamhoz. Mások is küszködtek töltőtollukkal, közéjük tartozott Gábor barátom is, aki úgy segített magán, hogy egy üveg töltőtolltintát hordott iskolatáskájában. Nem igazán szerette, és az írásbeli érettségi dolgozat befejezésekor az üveget az iskola folyosóján nagy boldogan odavágta a kópadlóhoz. Az üveg miszlikbe tört, a tinta pedig vadonatúj vászonöltönyöm nadrágjának két szárára fröccsent. Csaknem sírva fakadtam, anyám csak nagy kuporgatások árán tudta megvenni ezt a holmit, amely vacak volt, olcsó, de a legmutatósabb ruházatom. Ijedten álltunk mindketten, amikor megjelent kémiatanárunk. Érdeklődve nézegette nadrágom, én pedig reménykedve fordultam hozzá mint szakemberhez segítségért:

– Ki lehet ezt venni valamivel, tanár úr?

– Hogyne. Tiszta, meleg ollóval – válaszolta.

Izelítő az átpolitizált oktatásból

1949-ben értesítést kaptam, hogy a szeptember első napjaiban tartott évnnyitóra feltétlenül menjek el volt iskolámba, noha már nem vagyok tanulója, mert kapok valami jutalmat jó tanulmányi eredményemért. Ezt osztályfőnökömnek, dr. Vasteleki Jenőnek köszönhettem. Sovány, gyomorbeteg külsejű, hosszúkás, nyúzott arcú – és valószínűleg nyúzott életű – ember volt. (Egyesek tudni vélték, hogy Szlovákiából telepítették ki csehszlovák „testvéreink”.)

Kitűnő tanár volt. Megértette és szerette a gyerekeket, de ezt csak ritkán árulta el. Ha valami komolyabb balhét csinált az osztály, legközelebbi óráján megszólította a gyanúsítottakat egyikét:

– Na, Tatár! – Az illető felállt. – Halljam, mi volt a vallásórán!

Mindezt szelíden, atyaian. Ránézett az emberre, és nem volt pofánk letagadni. A beismerés fejében a kiszabott büntetés igen enyhe volt. Az említett Tatar nevű társunk igen ügyesen rajzolt. Egy alkalommal a tanterem frissen kifestett, fehér falán mutatta be, mit tud új grafitrudacsájával. Remek aktot rajzolt, fákkal a háttérben...

– Na, Tatar! – kezdte másnap Vasteleki vészjóslóan.

– De miért épp én?

– Ugyan fiam, nincs értelme a tagadásnak. Ebben az osztályban senki más nem tud rajzolni. Addig nem megy haza az osztály, amíg le nem radirozzátok ezt a falról!

Az 1949/1950. tanév megnyitó ünnepségére az iskolaudvaron került sor. A beszédet az új igazgató tartotta, de új volt a szöveg is, megjelentek a politikai frázisok, a „pártunk és kormányunk”, a Marx-, Engels-, Lenin- és Sztálin-idézetek, ami addig ismeretlen volt.

Izgatt-mozgott a társaság, kérdő tekintettel néztünk egymásra és tanárainkra. Ott volt Törös tanár úr is, és a pedellus kislányával szórakozott.

– Gyere ide, Évike! – hívogatta, olyan barátságos hangon, amilyenre nem is tartottuk képesnek. A kicsi kérette magát.

– Na, gyere szépen! – biztatta, méghozzá elég hangosan, miközben az igazgató szónokolt. Elővette cukrosdobozát, és addig csörgette, amíg a gyerek nem tudott ellenállni. A közelben állók mind őket nézték, sokan hátat fordítottak a szónoki emelvénynek. Nem volt kétséges, hogy T. ellenszenvesnek találta az

igazgató vonalas szövegét, és véleményét így juttatta kifejezésre.

Egy évvel később, 1950 nyarán barátommal, egyik volt osztálytársammal lementünk Balatonlellére, és két hétre kivettük a falu legolcsóbb szobáját. Remekül szórakoztunk, esténként be-betértünk valamelyik zenés kerthelyiségbe, és órákig elüldögéltünk. Barátom olykor felkért egy lányt táncolni, én, fogyatékos tánc tudásom miatt, erre nem mertem vállalkozni. Csak arra kellett vigyázni, hogy a rendelt „matrózfröccsöt” (Bambi, benne egy stampedli rummal) ne igyuk meg, poharunkban maradjon valami. Mert ha kiürült, nyomban ott termett a pincér, elvitte az üres poharat, majd visszatért, és megkérdezte, mit parancsolunk. Üres asztal mellett nem illett üldögélni, két pohár italt viszont nem engedhetünk meg magunknak. Más illemszabályok is éltek még, például nyári kánikula ide, kerthelyiség oda, ingujjban nem lehetett bemenni, zakót és nyakkendőt kellett ölteni.

A Vörös Csillag étterem kerthelyiségében egy délután megpillantottuk Törös tanár urat. Ódaóvakodtunk asztalához, és félszegen köszöntöttük, mintha még mindig diákjai lettünk volna. Invitálására megilletődve ültünk le asztalához. Kikérdezett, mit csinálunk, hogy megy az egyetem (természetesen pontosan emlékezett rá, melyikünk melyik egyetemnek mely szakára ment), mikor jöttünk Lellére, hol lakunk, meddig maradunk. Közben egyre türelmetlenebbül tekintgetett a pincér után, aki sehogysem akart megérkezni a sörével. Integgett, és jó idő múlva sikerült is felhívnia magára a figyelmet.

– Hol marad az a sör?

– Azonnal hozom.

– Ezt mondta az előbb is.

– Egy pillanat, és máris...

– De biztos?

– Biztos.

– Úgy éljen Sztálin? – kérdezte a már távozóban lévő pincértől, elég hangosan. Behúztuk a nyakunkat, és megpróbáltunk úgy tenni, mintha nem lennénk ott. Karakán ember volt, azt meg kell hagyni.

Tapintható félelem

Akárcsak tanárom, én sem tudtam megszokni az új idők új szellentéseit. Hiába igyekeztek elhithetni velem, hogy a munkásosztály tagjai a legélenjáróbbak, a legrátermettebbek, ők a tár-

sadalom krémje, nevetséges ostobaságnak tartottam (az is!). Ennél nagyobb ostobaság csak az volt, hogy ha valakinek a nagypapája véletlenül ne adj Isten, elkáryázta vagy elitta a vagyonát, és hogy éhen ne haljon, elment éjjeliőrnek egy gyárba, ahol tovább ivott, az anyja (a részeges éjjeliőr lánya) pedig malteroslány lett, akkor ettől az illetőt előjogok illették meg velem szemben, mert munkásszármazású...

Ismertem nagyon rendes, értelmes munkásembereket, de noha nem láttam ilyen statisztikát, meg voltam győződve róla, hogy a bűnözők, tolvajok, rablók, gyilkosok, munkakerülők, alkoholisták nagyobb százalékban kerülnek ki a dicső munkásosztály soraiból, mint az egyetemi tanárok, orvosok, pedagógusok vagy – mondjuk – az arisztokraták közül.

Mindenki félt mindenkitől, és erre meg is volt az oka. Már az első nap tartottak egy gyűlést az új elsőéveseknek, az V-ös vagy a VI-os teremben, és ezen első ízben volt alkalmam megtapasztalni, mibe keveredtem. Ahányszor valaki kiejtette Sztálin vagy Rákosi nevét, mindenkinek fel kellett állnia, perccen át ütemesen tapsolni és még ütemesebben üvöltözni, hogy aszongya:

– Él-jen Sztá-lin, él-jen Rá-ko-si! –, aztán áttértek egy más témára: – Él-jen Rá-ko-si, él-jen a párt!

Végre fáradtan leroskadtunk, de csak azért, hogy nemsokára kezdhessük előről azt egészet. Mintha kollektív memóriazavarban szenvedett volna az egész egybegyűlt tömeg, és elfelejtette volna, hogy öt perccel előbb már halálra éljenzte őket... Kapkodtam a fejem: csupa elmebeteg között vagyok?

Ugyanezen az összefüggésben felállt egy fiú, két munkóra támaszkodva mondta el hozzászólását. Egyebek között *Babits Mihályt* gyalázta elefántcsonttorony-szemléletéért, azért, mert nem haladt együtt a néppel tűzön-vízen át, meg nem fogadta el a párt vezető szerepét, és más hasonló főbenjáró bűncselekmények miatt. Döbbenet hallgattam ezt a szentségtörést. Számomra a költészet egyik csúcspontja Babits volt. Amikor először láttam a fényképét, csodálkoztam, hogy feje körül nem látok glóriát, és szárnyai is hiányoznak...

Később megtudtam, hogy az „istenkáromlót” *Puruczky Bélának* hívják, szakértetségis. Természetesen párttag volt, és valamiféle felelőssé neveztek ki az első éves magyar szakosok felett. E minőségében engem is zaklatott: látogatják-e a könyvtárszakosok rendszeren az órákat, nem késnek-e, folyamatosan készülnek-e

stb. Ez a „folyamatos készülés” is a régi renddel való szakítás egyik kelléke volt. Szólam maradt, de csépezték, azt akarták vele bizonyítani, hogy az egyetem megújult, más lett, mint volt. Újdonsága abban rejlett, hogy megpróbálták kisiskolát csinálni belőle, ahol óráról órára készülni kellett, ahol szó sem lehetett egyéni érdeklődésről, színvonalról, a szabadság és önállóság morzsáiról...

Puruczkytól féltém. Merevsége, megszállottsága, pártossága kétségtelen értelmességgel és tájékozottsággal párosult. Nyomoréksága – azt hiszem, gyermekparalízis bénította meg egyik lábát – nem keltett részvétet, áradt belőle a rosszindulat, gyűlölete gyűlöletet keltett. Ha tehettem, messzire elkerültem. Azt hiszem, mások is így voltak vele. Már negyedévesek voltunk, amikor mind gyakrabban lehetett látni egy feltűnően csinos, szőke elsőéves lánnyal. Kapcsolatuk a külső jelekből is láthatóan egyre meghittebb lett, és aztán hallottuk, hogy össze is házasodtak. A leányzót Vajna Tündének hívták.

A tanév végén csodálkozva hallottuk, hogy Puruczky nem az egyetemen kapott állást, hanem a *Szabad Föld* szerkesztőségébe került. (Lehet, hogy a tanszéken dolgozók is utálták?) Telt-múlt az idő, és nemsokára eljutott hozzám a híre, hogy Puruczkyt kizárták a pártból, kirúgták állásából, mert kiderült, hogy felesége, *Vajna Gábor* nyilas belügyminiszter unokahúga. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem örültem. Még ma is kellemesen megbizserget, ha eszembe jut: mégiscsak van igazság! Akitől annyira szenvedtünk, megkapta, amit megérdemelt.

Ha emlékeztem nem csal, a Szabó Ervin Könyvtárban sikerült állást kapnia, felesége elhagyta, és 1956-ban disszidált. Találkoztam vele 1957-ben. Néhány egyetemi könyvtári kollégámmal a külső Váci úton, a Papírlemez (magyarul papundekli) Gyár pincéjében válogattuk a forradalom alatt és közvetlenül utána odahordott könyveket: akad-e a kommunista propaganda termékei között értékes, használható kiadvány (akadt, néhányat hazamentettem). Más könyvtárakból is jöttek, így került előm Puruczky Béla. Kopott ruhában, kopott önbizalommal, fületlen akatáskával, csüggedten. Valóban látszott, hogy megviselték a történetek. Azt hiszem, megsajnáltam.

Utóbb beszéltem találkozásunkról egyik volt évfolyamtársammal (alighanem *Futala Tibornak*), aki tudott a történetekről, és megkérdezte:

– Téged mennyivel vágott meg?
– Engem? – csodálkoztam. – Semmivel.
– Nem is akart?
– Nem. De engem nem is tudott volna, soha nincs egy vasam sem...

Megtudtam, hogy P. bánatában (?) rendszeresen ivott akkoriban, és aki ismerős az útjába akadt, azt megvágta, tíz-húsz forint erejéig. Lehet, hogy nálam azért nem próbálkozott, mert emlékezett rá, milyen széles ívben kerültem el egyetemista korunkban...

Évekkel később megjelent nálam az OSZK-

ban, ahol épp osztályvezetőként regnáltam, és állást szeretett volna kapni. Szerencsére ez nem tőlem függött, tovább küldtem főosztályvezetőmhöz, Pajkossy Gyurkához. Amikor távozott, hosszasan vívódtam, mit tegyek majd, ha Pajkossy megkérdez, alkalmazza-e. Megmondjam, amit tudok múltjáról, és ezzel megfoszom a munkalehetőségtől, vagy hallgassak? Nem tudom, miként döntöttem volna, de szerencsére nem kellett szint vállalnom, P. magától is elküldte. (*Folytatjuk*)

Pálvölgyi Endre

Fiú, pálcával

Akkoriban a Mozgó könyvtárnál voltam buszvezető-könyvtáros. Ennek másfél éve. Mint ahogy annak is másfél éve, hogy megszűnt az említett intézmény. Közbevetőleg jegyzem meg, hogy az utóbbi, mármint a „megszűnt intézmény” tételezendő okként, s az én ottlétem, avagy ott-nem-létem csak a következmények egyikeként aposztrofálható. De hagyjuk a szofisztikát!

Feltételezem, hogy senkiben, ám ha mégis valakiben fölhorgadt volna az olthatatlan kíváncsiság ezen intézmény történeti és működési környülményeit illetően (Miért?! Sose tudni!), ajánlanék figyelmébe egy, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárának állományában fellelhető, 1988-ban megjelent, 65 oldalnyi kis dolgozatot (szakdolgozat), *Mozgó könyvtárban utazom* címmel. Az egykori aspiráns neve maradjon titok.

Nos, úgy gondolom, most kell figyelmeztetnem azokat, akik eddig eljutottak az olvasásban és szándékukban áll a folytatás, hogy inentől vált majd a narráció. Ezzel az egyszerű, galád és fikonyos fordulattal (Önminősítés. Kerülendő!) kívánom elejét venni a vájtfülűk utólagos megjegyzéseinek, hogy „stilustörés”, meg „zilált szerkezeti építkezés”, meg egymás. Mintegy kihúzni a mérgefogukat (fülüket?).

Egy hétfői napon történt. Kértem a bibliobusszal az első megállóba, betolattam a megszokott helyre, a benzinkút melletti parkolóba. Minden úgy indult, mint máskor. Jöttek az olvasók, mindegyik ismerősöm, mindenki mindenkinek ismerőse. A hallgatag nő is jött,

aki csak köszönni szokott, de ahogy velem nem, úgy mással sem beszélt soha, félszónyit sem. Konok hajlíthatatlanság és mindennek ellenszegülés sugárzott ebből a száraz húsú, kortalan asszonyból. Onnan való volt, abból az agyonüthetetlen fajtaból.

Akkor is a fiával érkezett. De ahogy máskor sem, a fiú most sem jöhetett fel a buszra. És bár esett az eső is, lent kellett várakoznia. Ő egy másfajta kortalanságot viselt. Azok kortalanságát, akik a szellemi retardáltság valamilyen fokán kénytelenek azt viselni; idéetlenül, öntudatlanul. Kezében egy hurkapálcika-félét rázogatót, amit időről időre az arca elé emelt és oldalt hajtott fejjel vizsgálgatót.

Az előző heti statisztikát bogarásztam. Még egyszer ellenőriztem a dátumbélyegzőt, kitöltöttem a menetlevelet. Kint az eső, bent a látogatók duruzsoltak. Napi csip-csup ügyekről, könyvekről, főleg detektívregényekről folyt a szó.

Egyszerre csönd lett. De olyan hirtelen támadt csönd. Mindenki egy irányba nézett, az ablakon át mögém, bele a sűrű, vékonyszálú esőbe. Odafordultam én is...

Az történt, hogy időközben leparkolt mellettünk egy kirakati bábukat szállító kocsis. A vezetőnek dolga akadhatott, s magára hagyta a rakományt. A látvány pedig az volt, ahogy a pálcikás fiú ott állt a kocsis mögött, arcát oda dugta a platóról félig lelógó bábulány arcához, lucskos kóchaját simogatva, becézve.

Az egész nem tartott soká, mert az anyja érte ment, visszavezette a buszhoz, és az alsó lépcsőre állította.

De előtte történt még valami. A fiú egy pilanatra szembenézett velünk. A szemében élt egy kérdés, s ez a kérdés egyszerre volt csöndes és metszően számonkérő, s erre a kérdésre nem lehetett felelni, de kitérni sem lehetett előle. Valaki mintha üzent volna általa, hogy az élet nem csak kereszt, tilalom és szabály, hanem

szabadabb, céltalanabb, értelmetlenebb furor is, mint addig hittük.

Akkor, ott, megtudtam én is valamit az Emberről. Valamit, amit magamba zártam és elhallgattam – örökre.

Koncz Károly

Kunszentmiklóstól Debrecenig és tovább... (XIV.)

Közgazdasági quodlibet

Évekkel ezelőtt jó fogásom esett egy antikváriumban. Hatvan forintért szert tehettem a *Rückblickre*, arra a bécsi propagandairatra, amely gróf Széchenyi Istvánt az *Ein Blick auf den anonymen Rückblick* megírására ingerelte. Örvedetes alkalom volt Széchenyi-gyűjteményem kiegészítésére. Ha már megvolt, bele is néztem, s mindjárt az első oldalon erre a megállapításra bukkantam: „Das Königreich Ungarn bildete von jeher eine der schönsten Perlen in der Kaiserkrone des Hauses Habsburg-Lothringen”. Magyarul: A magyar királyság kezdettől fogva a legszebb gyöngyök egyike a Habsburg-Lotaringiai uralkodóház császári koronájában. Ennek a mondatnak pedig lehetett valami köze *A walesi bárdokhoz*. „Valóban, felség, koronád legszebb gyémántja Welsz...” Kellott valami kapcsolatnak lenni a *Rückblick* és a ballada között.

Elmondtam ezt a sejtésemet *Nemeskürty István*nak. Ő arra figyelmeztetett – nagyon helyesen –, hogy ez a koronagyöngy-koronagyémánt közhely lehetett akkoriban. Abban állapotunk meg, hogy ha nyomát leljük máshol, szólunk egymásnak.

Teltek az évek, de sehol semmi nyom. Jött aztán most a Széchenyi-évforduló. Bár én nem akadtam új adatra, úgy gondoltam, hogy az ÉS olvasóinak mégis újdonság lesz ez a rejtőzködő kapcsolat Széchenyi és *Arany János* között. Megirtam ezt az ÉS szeptember 27-i számában. *Kovács Sándor Iván* a következő számban még nagyobb súllyal írt a „toposzok” (vagyis az irodalmi közhelyek) természetéről. Amit Zrínyi a törökről az *Afi*umban írt („Erdélyt, koronánknak egy legszebbik boglárát felpre-

dálta”), azt Arany jól ismerte. Első mondatait talán könyv nélkül is tudta. De ez nem ok arra a feltevésre, hogy *A walesi bárdok*ban nem a *Rückblick* szavai visszhangoznak, hanem valami régebbi klasszikusé.

Másféle módon fordítja aktuálissá a korona drágaköve metaforát *Szemer Bertalan* 1848-ban. Május 19-én felhívást intézett a megyékhez, városokhoz és kerületekhez. Festi a politikai helyzetet: a király elhagyta Bécset, Innsbruckba költözött, de hazánkat is körös-körül oly irányú és természetű mozgalmak nyugtalanítják, melyek veszélyesekké válhatnak. A veszély – úgymond – talán nagyobb, mint hiszszük, talán kisebb, de épp azért úgy a nagyobb, mint a kisebb találja készen hazafiúi szíveinket. A koronából egy drágakőnek sem szabad elvesznie, hazánkat egészen meg kell tartanunk a maga teljességében.

Szemerének ezt a rendeletét nem *Horváth Mihálynál* találtam, hanem *Vargha Gyulán*ak (nagyapámnak) *A magyar hitelügy és hitelintézetek története* című monográfiájában, amely az ezredévi kiállítás megbízásából készült. Ez a könyv hamarosan százéves lesz, de ma is kötelező olvasmány a pénzügy hazai történetéből.

Ehhez a szakhoz nem nagyon értek, de családi hozzátennivalóm még ma is jócskán van. Gyerekkoromból maradt meg a vészkiáltás emléke: Jaj, a politúr! Egy feldölt vizespohár, vagy akár csak néhány csöpp a bútoron azért keltett olyan riadalmat, mert mindennek megmaradt a nyoma.

Nagyapám könyvében olvasom: „Az elnyűhetetlenül készült ősi bútorok mindenütt új,

elegáns, tükörsima, fényezett bútoroknak engedtek helyet, melyeknek egy vízcsepp is megárt. Az emberek lakhelyei mintegy varázsütésre többé-kevésbé pompás palotákka változtak át.” De az újmódi fényezésnek ezt a jellemzését nem nagyapám írta, hanem *Csaplovics János* (1780–1847), a polihisztor – történész, néprajzos, statisztikus, jogász – aki hevesen támadta az Akadémiát és a magyarosítást.

Jellemző *Vargha Gyula* nemes liberalizmusára, hogy a szlovákbart Csaplovicsot partnérének tekinti, s idézi.

Édesapánk – a családban csak Sapa – hatéves volt az ezeréves évforduló évében. Hogy Sapát már akkor érdekelték gazdasági, pénzügyi kérdések, arra nincs bizonyítékom. Azt azonban higgye el a kedves olvasó, hogy én hatéves koromban figyelemmel hallgattam, sőt értettem is, amit Sapa nekünk elmondott infláció-

ról, kamatról, részvényekről, s egyéb gazdasági dolgokról.

Azért állíthatom ezt meggyőződéssel, mert 1927. január elsején került forgalomba a pengő, s még annak a hosszúkás borítéknak a formájára is emlékszem, amelyből Sapa elővarázsolta az új bankókat és fémpénzeket. Ebben az évben – márciusban – lettem hatéves, és tájékozott közgazda.

Sapa némely gazdasági leckéjéhez Kunszentmiklós architektúrája kínálta a szemléltető anyagot. 1914-ben, a béke utolsó felében épültek a kaktuszos házak. Az utcai frontot díszítő kaktuszok bádogból készültek, ahogy mi testvérek rövid vita után eldöntöttük, és műkö tálba voltak beszerelve. Bátorralan felszeccszio lengte körül ezeket a jó anyagból, palléri szakértelemmel készült házakat. Három ilyen házat építettek. Ők lettek a háború nyertesei, mert hitelből építkeztek és a tartozást zsebből kiegyenlítették értéktelen koronákkal.

A másik példa az új romoké. Városunkat a vasútállomással egyenes, salakozott gyalog- és bicikliút kötötte össze. Kétoldalt szikes parcellák, amelyekről felirat tanúsítja, hogy ez itt a Földművelésügyi Minisztérium kísérleti telepe a szikesek feljavítására.

A vasútállomás körül szerény családi házak között egy kísértetutca meredt ránk. Fölhúzott, majd félbehagyott falak, félig szétfagyott, rossz égetésű téglából. Az aránylag legjobb állapotban megmaradt falrészre meszelővel ráfirkálva óriási betűkkel: EZ A TELK EADÓ [Sic!]. Aki így kínálja megvételre a telkét, az belebukott az építkezésbe. Nincs pénze, amiből törleszhetné a tartozását. Ez a ház nélkül maradt család pedig a konszolidáció áldozata lett.

Legkorábbi emlékeim közül való, hogy a kunszentmiklói piactéren bankókat kerget a szél. Értéküket vesztett ötveneseket, százásokat. 1926-ban lehetett ez legkésőbb. Mindenesetre az első, kis magyar infláció vége felé. Mintha valaki dühösen szélnek eresztette volna a papírfecnikké vált bankjegyeket. Emlékszem rá, de magyarázatát nem tudom, hogy az 500-as nagyobb volt, mint az 1000-es. Késszürkére nyomtatták, és mintha Rákóczi Ferenc képe lett volna rajta. A százaz világos barna színe kedvesebb volt, mint a komor ötvenesé.

Hogy a lehányatlott korona meg a fölemelkedőben lévő pengő között milyen volt az érték aránya, azt rövid számolás után meg tudtam mondani. Ahogy Sapától hallottam, a vásári

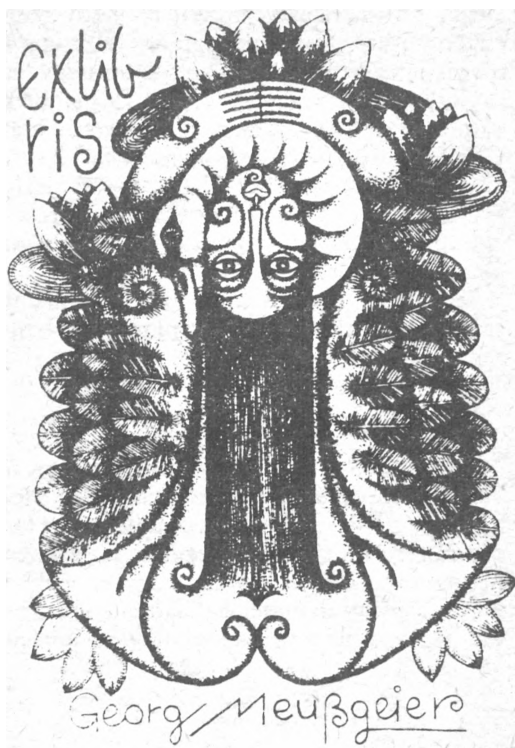
bazárosok dalban kínálták a portékájukat: Háromér, nem ötér, pedig tizenötöt ér, / Három ezer korona. Édesapámat érdekelte a gazdaság, az apróbb jelenségei még jobban, mint a magasabb közgazdaság. Kérdéseit nekünk tette föld, a héttagú gyerekköztársaságnak. Pontosabban: akkor még csak négyen voltunk, s én, a harmadik még csak félig-meddig lehettem észlelni és beszélgető társ. De lám, apánk kérdéseit megjegyeztem:

Vajon hogy fogják átszámítani a bazárosok a háromezer koronát pengőfillérre? Ezer korona hivatalosan nyolc fillérre számított át. Azt figyele édesapánk, hogy kerekítenek-e föl-felé vagy lefelé. Meg hogy milyen rigmussal fogják kínálni holmijukat ebben a megpengősödött világban. Úgy lett, hogy az átszámítás megmaradt: a háromezres egységárból 24 filléres lett. De a rigmus elhalt, és – tudomásomra – nem termett helyette másik.

A stabilizáció örömeire elhatározta Sapa, hogy nagyobbacska gyerekeit bevezeti a takarékoság elvi alapjaiba. Gyors számításokat végzett – könnyen ment neki a matematika – hogy ha 100, 500, 1000, 2000 évvel ezelőtt betettünk volna egy fillért a bankba, mennyit követelhetnénk ma kamatos kamatokkal. Hamar kiderült, hogy a világ összes pénzintézetének minden pénze kevés volna követelésünk kielégítésére.

Azt sem hallgatta el Sapa, hol itt a csalafintaság: mindig beüt egy jótékony csőd, vesztett háború, hogy megszakadjon a folyamatos pénzhizlalás. Ebből pedig az következett – sajtáságosan –, hogy elvitt miniket a Takarékbba, és mindnyájunknak váltott egy takarékkönyvet, egy-egy pengő betéttel. Hogy mi is megtakarítsunk és hozzáadjuk a filléreinket az induló pengőnkhez, arról szó sem esett. Viszont megnézhattuk otthon azt a valódi arany százkoronást, amelyet majd Tamás bátyám örökölt. Aprócska volt, nem nagyobb egy cipógombnál, de illendően fényllett.

Városunknak két bankja volt: a Kun-szentmiklós–Dabas–Szabadszállási Takarékpénztár és a Kiskunsági Takarékb. A Kiskunságinak a környék legtehetősebb birtokosa, Boronkay úr volt a főrésztvényese. Boronkay úr szívén viselte a gimnázium tanulóinak erkölcsi fejlődését. Pályadíjat tűzött ki egy tanulmány írására, negyvenpengős fődíjjal. A kitűzött pályakérdés – nem tréfálok, sok öregdiák tanúsíthatja – „Az álértékű látszatomunka jutalmazásának romboló

hatása az ifjúság lelkületére, erkölcsi és anyagi tekintetben”. Évről évre meghirdették Boronkay úr pályatételét, de hogy el is nyerte valaki, arra nem emlékszem.

Az a diák is marhaságnak tartotta, aki esetleg nekiveselkedett erkölcsi értekezés írásának. Cspadát állított a főrésztvényes úr, mert az is fölsejlett, hogy ez a pályatétel maga is álértékű látszatomunkára szólított föl.

Másik nevezetessége a Kiskunsági Takarékpénztárnak, hogy itt lakott a hátsó épületében Epör bácsi és Epör néni. Ők ketten takarították a takarékbba (bocsánat a szójátékért). Epör bácsi fürgén járt-kelt, aprította a gyűjtőt, hordta a szenet, ápolta a tüzeket. Pedig a kifordult csipejével az is csoda, hogy egyáltalán lépni tudott.

Epör néni tiszte és jelleme szakasztott olyan volt, mint Erzsók asszonyé a Bolond Istók első énekében. Hírharang volt és praktikus családi segítség, rangban a mindenes lányok fölött. Születés, szüret, disznóölés és egyéb alkalmak nélkülözhetetlen tanácsadója. Virágos kertjéből szép pénzt kiárult. Koncessziója volt az elhervadt halotti koszorúk drótvázának kitermelésére és új hasznosítására.

Ha reggel más szobában ébredtünk, mint ahol este elaludtunk, ez annak jele volt, hogy új testvérünk született éjjel. Epör néni elemében volt ilyenkor. Ő vezényelte az ágyak áttologatását. S ő mondta ki a szentenciát arról, hogy az új jövevény melyikünkhöz hasonló. Zsolt öcsémre első látásra megállapította: Itt a második Babi (a Babi én vagyok).

Engem szalajtottak át egyszer Epör néniért. Háromháznyra volt tőlünk a Kiskunsági, de csak fél óra múlva kerültem elő Epör néniel. Éppen az ebédet főzte: paradicsomlevest és valamilyen főtt tésztát. Leültetett egy fejőszékre, s végignéztem ámulattal, milyen gyorsan és takarékosan lett kész Epör bácsi ebédjével. Különösen az tetszett, hogy a tészta levét nem öntötte ki, hanem a levest sűrítette vele.

Néha csapatostul mentünk hozzá kukoricapattogatásra. Rostán készült, külön erre a szertartásra félretett hegyes magvú csövekből. A hirtelen fellobbanó lángot áhitattal néztük. Nagy mesterség volt, hogy minden szem kipattogjon, de ne égjen meg egyik sem.

Hallottam később a rostával, ollóval üzött boszorkányságokról. Engedjen meg „odaát” Epör néni, könnyen el tudtam magát képzelni mint a bűvölő-bájoló rostaforgatás beavatottját.

*

Gyerekkoromban megvolt a becsülete a kétfillérésnek. Ennyiért adtak egy Fruttit vagy egy karamellkockát. A vasútállomáson egy automata kétszer két fillérért adott Stollwercket. De sokszor csak a semmit. A bős károsultak

öklözték, rugdosták a vasszekrényt, míg a forgalmista el nem kergette őket.

Hogy én kétfilléresekkal dobálózzam, arról szó sem lehetett. De 1942-ben, Debrecenben megtettem néha. A háborús kétfillérest vasból verték és a peremét – nem tudom, milyen okból – kicsipkézték, derelyemetélőhöz hasonlóan.

Apánktól határozott tételekben kaptuk meg az eligazítást a két háború közti zavaros világról. Ótöle hallottam először az inflációról. Ilyen fogalmazásban: a túlzott pénzkibocsátásnak az a következménye, hogy az összes kibocsátott pénztömeg egyre kevesebbet ér. A két háború között veretett és forgalomba hozott fémpenzekekről meglehetősen hézagosak az ismereteim. Három pénzérme csillan föl a régmúltból: az ezüst egypengős, a nikkel ötvenfilléres és a réz-öntvényből készült kétfilléres.

Egy összeomlott pénzrendszer megújításakor ajánlatos az egyik értéket nemesfémből veretni, mert eleinte ez is táplálja a bizalmat az új pénzrendszer, így a többi érték iránt is. Ilyen volt a pengő behozatalakor az ezüst egypengős, majd az új forint megalapozásakor a Kossuth Lajost ábrázoló ezüst ötös. Kossuth nevét és arcmasát a pénzkibocsátásba belekeverni nem volt szerencsés húzás. Tudnivaló, hogy már az 1949-es Kossuth-bankót is gyors értékvesztése okából emlegették. Gyerekkoromban is volt még „forgalomban” Kossuth-bankjegy, de nem pénzült szolgált, hanem mint szoabadisz. *(Folytatjuk)*

Vargha Balázs

Holland TEMPUS-praktikum Magyarországon

Milyen a könyvtárak és a könyvtáros-képzés szervezete Kelet-Európában? Milyen problémákkal kell szembenézniük napjainkban? Három hónapos gyakorlóidőnként 1991. március 10-től május 29-ig Budapesten töltöttük, hogy képet nyerjünk az ottani helyzetről.

Először is álljon itt néhány adat magunkról: egyetemi hallgatók vagyunk, a hollandiai Deventerből érkezünk, ahol könyvtártudományt, dokumentációt és információt tanulunk, főiskolai szinten. A képzés időtartama

négy év, mi most harmadévesek vagyunk. A nappali tagozaton tanultunk, itt a könyvtáros-képzés más szakokkal nem kapcsolható össze. A hallgatók többsége szívesebben választja a kétszer három hónapos gyakorlatot, mint az egyszer hat hónaposat, mivel ez nagyobb változatosságot kínál, és mert így egy helyett két könyvtárral ismerkedhetnek meg.

Ezt a gyakorlatot az Európai Közösség TEMPUS-programja tette lehetővé. A program ugyanis támogatja a nyugat- és kelet-

európai főiskolai és egyetemi szintű oktatási együttműködést. A TEMPUS (Trans European Mobility Scheme for University Studies = az egyetemi oktatás transzeurópai mobilitási tervezete) ebben az esztendőben Lengyelországot és Magyarországot választotta tevékenysége helyszínéül.

A mi gyakorlatunk a Deventerben, Hannoverben (Németország) és Budapesten (az ELTE-n) működő könyvtárosképző intézmények által szervezett TEMPUS-projekt része. A projekt célja: számítógépes gyakorlat bevezetése Budapesten, a budapesti, deventeri és hannoveri tantervek elemzése és összehasonlítása, a budapesti tanterv korszerűsítése, és végül a tantervek összehangolása. A projekt másik fontos része az említett három városban tanuló hallgatók cseréje a gyakorlatok, a diplomamunka elkészítése és egyéb tevékenységek érdekében, továbbá a hallgatók közötti személyes kapcsolatok segítése.

A budapesti könyvtárak

Budapesten négy könyvtárat látogattunk meg: a nemzeti könyvtárat, az MTA könyvtárat, az FSZEK-t és a BME könyvtárat. Közben felkerestük más városok, Debrecen és Szombathely könyvtárait is. Látogatásaink alkalmával különös figyelmet szenteltünk az automatizálás és a közönségkapcsolatok (public relations, PR) kérdéseinek. A holland könyvtárakban most ezek a legégetőbb problémák.

Valamennyi könyvtárban meleg fogadtatásban volt részünk, de úgy vettük észre – és hallottuk is –, hogy sok magyar könyvtáros meglepődött, amikor két „hímnemű” könyvtárszakos hallgatóval találkozott, két nőnemű helyett. Mi viszont azon lepődtünk meg, hogy milyen sok a nődolgozó és -hallgató. Hollandiában is vannak nőhallgatók szép számmal, de mégsem annyian, mint Magyarországon. Tudomásunk szerint a holland könyvtárszakos hallgatók 70 százaléka nő. Kissé meglepő volt az is, hogy annak ellenére, hogy oly sok a női munkatárs, a magyar könyvtárakban, csak ritkán töltik be velük a legmagasabb állásokat.

Közönségkapcsolatok a könyvtárakban

Hollandiával összehasonlítva a magyarországi könyvtárak túlnyomó többségében még

nem fordítanak különösebb figyelmet a közönségkapcsolatokra. A holland könyvtárakban igen fontosnak tartják a PR-t munkájuk megszervezése szempontjából, mivel lehetővé teszi, hogy tevékenységüket piaci módszerekkel végezhessék. A közönség szűkségeit megismerésére figyelmet kell fordítani, ellenkező esetben a könyvtárak végül elveszítik használóikat. A jövőben a könyvtárak fennmaradása mind fokozottabb mértékben attól fog függeni, mennyire használják az olvasók, és attól, mekkora pénzüsszeget fordítanak a könyvtári szervezetre. A PR nagy segítséget jelent az olvasók érdeklődésének felkeltésében.

Azt tapasztaltuk, hogy a legnagyobb és a legfontosabb könyvtárak *nem alkalmaznak idegen nyelvű feliratokat*, annak ellenére, hogy sok a külföldi látogatójuk. Kellemesebb volna az is, ha a pultokhoz vagy az ellenőrzőhelyekhez, ahol a használóknak segítséget nyújtanak, könnyebben hozzá lehetne férni, és így közvetlenebb lehetne a kapcsolat a használók és az alkalmazottak között. Ugyancsak kellemesebben éreznék magukat a használók, ha az *ügyintézés kevésbé bonyolult volna*. A modern PR jó példáját láttuk a budapesti XI. kerületi közművelődési könyvtárban, ahol kellő figyelmet fordítanak a közérthető feliratokra, a szabadpalcokra és a használóknak nyújtott, sok szolgáltatásra. Mindezt az teszi lehetővé, hogy egy üzem támogatja ezt a könyvtárat. Az említettek kívül információs kiadványaik is vannak, ezekből a közönség megtudhatja, mit várhat a könyvtártól.

Automatizálás

Nem tudtuk meg, mi várható a magyar könyvtárak automatizálása terén, de általában azt tapasztaltuk, hogy a könyvtárak vezetői és munkatársai elég jól ismerik a számítógépeket és az automatizálást, és hogy a számítógépek használatában tapasztalható elmaradás elsősorban a pénz és a lehetőségek hiányának tulajdonítható. Ennek ellenére számos könyvtárban már van számítógép és számítógépes program, habár teljesen automatizált, működő közönségkatalógust nem láttunk. Számos könyvtár foglalkozik kísérleti programokkal, hogy megvizsgálja alkalmasságukat saját könyvtárunk esetében. Kár, hogy a könyvtárak túlnyomó többsége nem működik együtt az automatizálásban, pedig így sokkal hatékonyabb és olcsóbb lenne a munka. A legtöbb könyvtár

különböző típusú berendezéseket használ. Jó volt látni, hogy jóformán valamennyi könyvtárnak megvannak a tervei az automatizálásra.

*

Különleges élmény volt számunkra három hónapot eltölteni egy idegen országban, rendkívül élveztük. Nagy öröm volt megismerni az embereket és tapasztalni vendégszeretetüket.

Az eltelt idő alatt megtanultuk a dolgokat más oldalról szemlélni, nem csupán úgy, amint az Hollandiában van. Ez bővítette más népek életmódjáról és problémáiról szerzett ismereteinket. Magyarország számunkra többé már nem egy távoli ország, hanem az az ország, ahol barátokat szereztünk, és ahová szívesen térnénk vissza.

Mario van Essen
Richard Hampsink

Események, krónika 1990

Krónikánk előzményei a *Könyvtáros* 1978. évi 6., 1979. évi 5., 1980. évi 5., 1981. évi 9., 1982. évi 9., 1983. évi 9., 1984. évi 8., 1985. évi 7., 11. és 12., 1986. évi 1. és 10., 1987. évi 9., 1988. évi 1. és 10–12., 1989. évi 11–12., valamint 1990. évi 10–11. számaiban jelentek meg. Mostani kronológiánk is az általunk fontosnak tartott hazai könyvtárügyi események dátumait tartalmazza. Számba veszi a vezetők személyének változását is a megyei, az egyetemi, a főiskolai könyvtárak és az országos könyvtárak, a nagy szakkönyvtárak, továbbá a szakszervezetek megyei könyvtárjai (a volt SZMT Központi Könyvtárak), a szakmai központi (szakszervezeti), valamint a városi könyvtárak vonatkozásában. Az összejövetelek és a könyvtárosegyleti rendezvények közül a több megyére kiterjedőket, illetve a nem előadás, hanem tanácskozás jellegűeket regisztrálja a jegyzék. A külföldön rendezett nemzetközi tanácskozások közül csak az IFLA és a FID éves (kétévenkénti) összejöveteleinek dátumát vesszük fel.

A könyvtáratadások, -átadások esetében a felvétel alsó határa falusi könyvtárak vonatkozásában a legalább 120 m², a városokban levő könyvtárak esetében a 150 m² alapterület volt. A település jellegétől függetlenül igyekeztünk feljegyezni a legalább 90–100 m² alapterületű gyermek- és iskolai könyvtárak (részlegek) felavatását, átadását is.

A rövidítések jegyzéke

ABDOSD = Arbeitsgemeinschaft der Bibliotheken und Dokumentationsstellen der Osteuropa-

Südosteuropa- und DDR-Forschung (a Kelet-, Délkelet-Európa- és NDK-kutatással foglalkozó könyvtárak és dokumentációs intézmények munkaközössége)

ÁGK = Állami Gorkij Könyvtár
AGROINFORM = A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Információs Központja; újabban: Agrárinformációs Vállalat

ÁMK = Általános Művelődési Központ

B.-A.-Z. = Borsod-Abaúj-Zemplén

ELTE = Eötvös Loránd Tudományegyetem

FID = Fédération Internationale de Documentation

FSZEK = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

HNF = Hazafias Népfront

IAALD = International Association of Agricultural Librarians and Documentalists (A Mezőgazdasági Könyvtárosok és Dokumentalisták Nemzetközi Szövetsége)

IFLA = International Federation of Library Associations

IIF = Információs Infrastruktúra-fejlesztés

JATE = József Attila Tudományegyetem

KLTE = Kossuth Lajos Tudományegyetem

KOPINT-DATORG = Konjunktúra-, Piackutató- és Informatikai Intézet

MÁV = Magyar Államvasutak

MEDOSZ = A Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezete

MKE = Magyar Könyvtárosok Egyesülete

MM = Művelődési Minisztérium

MSZMP = Magyar Szocialista Munkáspárt

MSZMP KB = A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága

MTA = Magyar Tudományos Akadémia

MTESZ = Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége

NTMIK = Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ

NTMIR = Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer

OMIKK = Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár
 OPKM = Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum
 OSZK = Országos Széchényi Könyvtár
 OSZK, KMK = Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ
 SOTE = Semmelweis Orvostudományi Egyetem

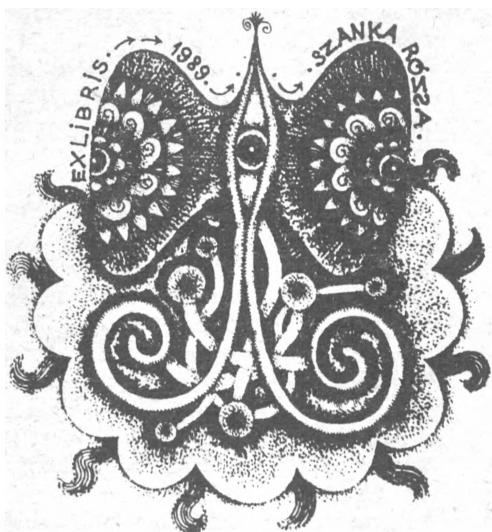
JANUÁR

1. A szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárának új főigazgatója *dr. Mader Béla*
 A Pest Megyei Könyvtár (Szentendre) új igazgatója *Biczák Péter*
 A Tatabányai Megyei Könyvtár igazgatói teendőinek ellátására *Monostori Imre* kapott megbízást
 A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Könyvtárának megbízott igazgatója *Kovács Tiborné*
 A Pannon Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Karának (Kaposvár) új könyvtárigazgatója *Vadászsné Varnyú Anikó*
 A Pécsi Városi Könyvtár új igazgatója *dr. Újvári Jenőné Fűzy Ágnes*
 A bicskei Vajda János Városi Könyvtár új igazgatója *Gazsiné Estélyi Katalin*
 A csongrádi városi könyvtár új vezetője *Horváth V. Margit*
 A Zalaszentgróti Városi Könyvtár új igazgatója *Szabó Béláné*
József Attila Városi Könyvtár néven a komlói városi tanács fenntartásába került át a Bányai Dolgozók Szakszervezetének Körzeti Könyvtára, mivel a szakszervezet 1989. dec. 31-én felbontotta a közös fenntartásról a városi tanáccsal 1989. ápr. 1-jén kötött megállapodást
 Az Országos Vezetőképző Központ könyvtára a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának hálózati tagkönyvtára lett
 Megjelent a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár havi megjelenésre tervezett kis híradójának, a *Hírmondó*-nak első száma
3. Az új Városmajori Gimnázium 250 m² alapterületű könyvtárának hivatalos megnyitása. (A gimnázium felavatásának dátuma 1989. szept. 18. – l. az 1989. évi eseménynaptárt)

10. A Magyar Rádió nyilvános felvétele a Szentesi Városi Könyvtárban *Csoóri Sándor* 60. születésnapja alkalmából
16. Három konferenciából álló ETO-tanfolyamot indított az OSZK KMK, első sorban szakkönyvtárosok részére. (Befejeződött márc. 22-én)
17. Az MKE zenei könyvtárosi szekciójának összejövedele az MTA Zenetudományi Intézetében
- 25–
26. A tanítóképző főiskolák közművelődési tanszékén oktatók szakmai tanácskozása
26. Időserű könyvtárosképzési kérdésekről az esztergomi Vitéz János Tanítóképző Főiskolán
31. Nyugalomba vonult *Csáthy Albertné*, a Rétsági Városi Könyvtár igazgatója
- 31–
- febr. Az ECSSID (European Cooperation in Social Science, Information and Documentation) végrehajtó bizottságának és progambizottságának ülése – az MTA Könyvtárának rendezésében – az 1991. évi, *Social change and information system in Europe* c. angliai nemzetközi konferencia előkészítése tárgyában

FEBRUÁR

1. A Rétsági Városi Könyvtár megbízott igazgatója: *Varga Nándorné*
2. Megjelent az OSZK által kiadott *Magyar Könyvészet 1921–1944* c. retrospektív bibliográfia ötödik kötete (Művészet–Sport–Földrajz–Életrajz–Történelem)
5. A felújított szanyi kastélyban (Győr-Sopron m.) 247 m² alapterületű, kettős funkciójú (községi, iskolai) könyvtár nyílt
6. Életének 80. évében elhunyt *dr. Haraszthy Gyula*, az OSZK ny. főosztályvezetője, aki a Közgazdaságtudományi Egyetem, majd az MTA Központi Könyvtárának igazgatója volt az ötvenes években
- 8–
9. Az észak-magyarországi városi könyvtárak igazgatóinak „kaszinója” a Heves megyei Noszvajon. Tárgya: a városi könyvtárak sorsa. Rendező: OSZK KMK; Bródy Sándor Megyei Könyvtár, Eger
12. A Szakszervezetek Fejér Megyei Könyvtára – előző nevén: Fejér Megyei SZMT Központi Könyvtár – megnyi-

totta kapuit a székesfehérvári városi olvasók előtt

Átadták rendeltetésének a Pannon Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kari (Mosonmagyaróvár) könyvtárának 120 m² szabadpolcos kölcsönzőjét és a diplomadolgozatok 26 m²-es tárolóhelyiségét – ezekkel a könyvtár alapterülete 594 m²-re nőtt

13. Megnyílt a Ceglédi Városi Könyvtár 200-ról 460 m² alapterületűre bővített és korszerűsített felnőtt részlege
15. A Tokodi Nagyközségi Könyvtár (Komárom m.) megkapta az MSZMP helyi bizottságának 130m² alapterületű épületét
- 15–16. A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése Kecskeméten a hálózati központi feladatokról, az intézményi érdekvépviseletről és a várható közigazgatási átszervezésről
21. A közművelődési könyvtárakban hálózati-módszertani tevékenységgel foglalkozó vezető munkatársak tanácskozása az OSZK-ban, az OSZK KMK rendezésében. Tárgya: a könyvtárakkal kapcsolatos időszerű jogi kérdések
A *Külkereskedelmi napok* rendezvény sorozat keretében az észak-dunántúli régió könyvtárosainak összejövele a győri Rába Hotelban. Tárgy: *A magyar könyvtárügy jövője. Az információsztolgáltató könyvtár*
- 23–27. Az olvasó néperért mozgalom első nemzetközi olvasótábori konferenciája

A könyv nem ismer határokat címmel a HNF gárdonyi továbbképzési központjában erdélyi, csehszlovákiai, kárpátaljai és vajdasági résztvevőkkel az ÁGK és a HNF szervezésében

27. *Már az idő sem nekünk dolgozik* címmel beszélgetés az OSZK munkatársaival a pusztuló könyvekről, a Petőfi rádió műsorában
28. Nyugalomba vonult *Vilmon Gyuláné*, a budapesti Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója
Nyugalomba vonult *Radvány Tiborné*, az FSZEK XIV. ker. főkönyvtárának igazgatója
A KOPINT-DATORG szakkönyvtári együttműködési körének tanácskozása a KOPINT-DATORG székházában
- 28–1. Az OSZK KMK és az MKE gyermekmárc. könyvtárosi szekciója által rendezett vitautülés Gárdonyban a Magyar Gyermekirodalmi Intézet tervéről

MÁRCIUS

1. Az OPKM új főigazgatója *dr. Kelemen Elemér*
Az Agrárinformációs Vállalat (AGROINFORM) keretében működő Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár új igazgatója *Szabó Sándor* Lemondott tiszteréről *Kojnok Nándor*, a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár igazgatója. Az igazgatói teendők végzésére *Szabó Ernőné* kapott megbízást
Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése időszerű kérdésekről a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában
Az IIF (Információs Infrastruktúrafejlesztési program) központi számítógépével megalakult az MTA Központi Könyvtárának számítóközpontja, amely megindította a könyvtárgépesítési program kísérleti szakaszát
Miskolcon, a Magyar–szovjet barátság tér 1. sz. épületében, 296 m² alapterületen megkezdte működését a Miskolci Bölcsész Egyesület könyvtára
2. *Iskola és könyvtár az ezredforduló küszöbén* címmel konferencia az OSZK-ban az írásbeliség nemzetközi éve alkalmából, a Magyar Unesco Bizottság, az MKE és az OSZK szervezésében

5. A művelődési miniszter által 1990. jan. 19-én meghirdetett Osvát Ernő-pályázat segélyeinek elosztásáról döntő társadalmi bizottság a kulturális periodikumok támogatása keretében 2,8 millió Ft-ot ítelt meg a *Könyvtáros* c. folyóirat megjelenetésére
Szombathely oladi lakótelepén megnyílt az új nevelési és oktatási központ 170 m² alapterületű könyvtára
7. Az AGROINFORM és a MEDOSZ Központi Könyvtára által szervezett szakmai rendezvény mezőgazdasági szakirodalmi és agrárágazati kérdésekről a MEDOSZ Szövetség székházában
Az MKE társadalomtudományi szekciójának taggyűlése az FSZEK-ban az MKE alapszabályainak módosításáról
9. A *Művelődési Közlöny* 1990/4. számában tájékoztató jelent meg a *Könyvet Romániának* mozgalomról
15. A Pest megyei Dömsödön felavatták az új oktatási és közművelődési központot, amelyben 200 m² alapterületű könyvtár is helyet kapott
- 26–30. Az NTMIR alrendszerének, a Tudományos Kutatások Nemzetközi Specializált Információs Rendszerének tanácsulése az OMIKK-ban
28. Az MKE műszaki szekciójának keretein belül megalakult a *mezőgazdasági könyvtárosok csoportja*
29. Módszertani munkával foglalkozó könyvtáros szakértők összefüvetele Szentendrén, a Pest Megyei Könyvtárban *A közkönyvtárak legfontosabb feladatai az átalakítás időszakában* c. dokumentum kidolgozásáról.
30. A Csongrád megyei Csanádpalotán az olvasók birtokba vették az MSZMP volt épületét, amelyben 237 m² alapterületen rendezkedett be a községi könyvtár

ÁPRILIS

1. A szegedi Somogyi Könyvtár új igazgatója *Barátné dr. Hajdu Ágnes*
Nyugalomba vonult *Kapui Ferenc*, a Kapuvári Városi Könyvtár igazgatója.
Az igazgatói teendők ellátására *Barlainé Berente Erika* kapott megbízást
2. Az egri Bródy Sándor Megyei Könyvtár bevezette a számítógépes kölcsönzést
- 2–6. Az OSZK KMK vezetői-módszertani tanfolyama a közművelődési könyvtárak

fiatal, vezető beosztású munkatársai részére Solt-Kalimajorban

6. *Bibliotheca Corviniana 1490–1990* címmel Mátyás király halálának 500. évfordulója alkalmából az eddigi legnagyobb szabású corvina-kiállítást mutatta be az OSZK: az okt. 6-ig tartó kiállításon a világ 216 hiteles corvinája közül 128-at láthattak az érdeklődők
9. A Körmendi Városi Könyvtár gyermekkönyvtára a felnötrészleg régi épületébe költözött, ahol 395 m² alapterületű helyiségekben várja olvasóit
- 9–10. Az MKE iskolai könyvtárosi szekciójának ülése a Füzesabonyi Városi Könyvtárban és Besenyőtelken. Tárty: az iskolai könyvtárosok és az ÁMK-könyvtárosok helyzete, pályaképe
15. A Kertészeti Egyetem Könyvtárának megbízott igazgatóját, *Zalainé Kovács Évát* kinevezték az intézmény igazgatójává
17. A szegedi József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárában megnyílt az osztrák külügyminisztérium által létesített német nyelvű báziskönyvtár
- 19–máj. A 19. alkalommal megrendezett Szabolcs-Szatmár megyei gyermekkönyvhónap a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár szervezésében
21. A Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár kiadásában megjelent az *Alföld* c. folyóirat repertórium a 1980–1989-es évkörről
A Jászberényi Városi Könyvtárban tanácskoztak az Országos Commodore Egyesület könyvtáros tagjai
- 23–28. Az *Information Management 90'* elnevezésű nemzetközi konferencia az MTE SZ székházában. Fő szervezője az OMIKK volt
25. Jogszabályváltozás következtében átalakult a *Könyvtárak Gazdasági Társasága*. A cégbejegyzés után új neve: *Könyvtárak Gazdasági Egyesülete*
26. Befejeződött az OSZK KMK által 1989. szept. 26-án indított könyvtárpedagógiai tanfolyam
27. Felavatták a Csongrádi Városi Könyvtár kibővített otthonát, amelynek alapterülete 382 m²-re nőtt

MÁJUS

1. A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának új igazgatója *dr. Rózsa Györgyné dr. Vasas Livia*

A Szakszervezetek Bács-Kiskun Megyei Könyvtárának új igazgatója *Láng László* Újból megnyitott a Székesfehérvári Könyvtár 106-ról 150 m²-esre bővített könyvtára

A kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár átvette és társadalomtudományi gyűjtőkörű nyilvános könyvtárként működteti az egykori MSZMP Bács-Kiskun Megyei Oktatási Igazgatóság 300 m² alapterületű szakkönyvtárát

3. A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése az OSZK-ban; a Könyvtári és Informatikai Kamara megalakítása és a lakóhelyi könyvtári minimum meghatározása

7. Hatvanban *Ady Endre Városi Könyvtár és Közösségi Ház* névvel felavatták a városi könyvtár új otthonát, amelyet 1100 m² alapterületen alakítottak ki a volt MSZMP-székházban

Az Országos Kereskedelmi és Hitelbank RT. könyvtára új, 160 m²-es helyiségekbe költözött

Az *Ai carte, ai parte* nevű, általános iskolások körében meghirdetett, román

nyelvű olvasómozgalom országos döntője a gyulai Mogyoróssy János Városi Könyvtárban, e könyvtárnak, a Magyarországi Románok Demokratikus Szövetségének és a Magyar Úttörők Szövetségének szervezésében

8. A pedagógiai intézetek könyvtárvezetőinek értekezlete Budapesten

9. A *közkönyvtárak jövője* címmel közművelődési könyvtárosok országos tanácskozása Szentendrén, a Pest Megyei Könyvtárban, az MKE újonnan alakult közművelődési könyvtárosi (közkönyvtári) szekciójának és a Pest Megyei Könyvtárnak a rendezésében. A közkönyvtári szekció ideiglenes vezetőségének megválasztása

10. A Kertészeti és Élelmiszer-ipari Egyetem élelmiszer-ipari főiskolai karának (Szeged) könyvtárában 50 m²-es folyóirat-olvasót adtak át, ezzel a könyvtár alapterülete 193 m²-re nőtt

Az országos feladatkörű tudományos és szakkönyvtárak tanácskozása az MTA Könyvtárban a természettudományok dokumentum- és információellátásáról – az OSZK KMK szervezésében

Befejeződött az OSZK KMK által 1989. okt. 3-án indított egyéves becüs (antikvárius) szaktanfolyam

14–18. Az OMIKK által szervezett Mikro-ISIS-tanfolyam a könyvtári és kereskedelmi, üzleti célú alkalmazási lehetőségekről

17. Az MKE rendkívüli küldöttközgyűlése – a budapesti Olimpia moziban – a szervezet új alapszabály-tervezetéről és az 1990. évi tisztújító közgyűlést előkészítő intézkedési tervről

18–20. A *Verseghy nyelvművelő verseny* országos döntője – első ízben a határon túli magyar gyermekek részvételével – Szolnokon, a Csanád Körúti Általános Iskolában, a szolnoki Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár, a Jász-Nagykun-Szolnok megyei és a Szolnok városi tanács, továbbá más helyi intézmények és szervezetek, valamint az MKE gyermekkönyvtárosi szekciójának rendezésében

21–26. Az NTMIK-tagországok *Meghatalmazott Képviselek Bizottságának* 40. ülése Balatonföldváron, az OMIKK szervezésében

23. Életének 72. évében Veszprémben elhunyt *Könczöl Imre*, a Várpalotai Városi

Könyvtár ny. igazgatója, a Székesfehérvári Megyei Könyvtár 1952. és 1957. közötti igazgatója

Művelődési és Közoktatási Minisztériumra változott az MM neve

24. Az MTA budapesti és vidéki intézeti könyvtárainak évi hálózati értekezlete a Központi Fizikai Kutatóintézet könyvtárában
26. Rádiófelvétel a tatabányai József Attila Megyei Könyvtárban *Feladó: Németh László* címmel az író levelezéskötetének bemutatójáról, *Németh Magda* és *Ágnes* részvételével
27. Új helyre, a Lenin u. 2. sz. épület 163 m² alapterületű helyiségeibe költözött a Csongrádi Városi Gyermekkönyvtár
- 28–31. A Mezőgazdasági Könyvtárosok és Dokumentalisták Nemzetközi Szövetségének, az IAALD-nak VIII. közgyűlése és világkongresszusa Budapesten, a Mezőgazdasági Szövetkezetek Házában, az Agrárinformációs Vállalat szervezésében. Témája: *Az információ és a felhasználó*
29. Az MKE iskolai könyvtárosi szekciójának tanácskozása a budapesti Kaffka Margit Gimnáziumban a speciális iskolai könyvtárakról
30. A Főiskolai Könyvtárigazgatók Tanácsának plenáris ülése az OSZK-ban. Tárgya: fórum a könyvtári szaksajtóról (*Könyvtáros, Könyvtári Figyelő, Könyvtári Levelezőlap*)
31. Nyugalomba vonult *Szikszai Lászlóné*, a Pannon Agrártudományi Egyetem állattenyésztési kari (Kaposvár) könyvtárának igazgatója
Nyugalomba vonult *Lisztes László* helytörténész, a kecskeméti Katona József Megyei Könyvtár 1972 és 1985 közötti igazgatója

JÚNIUS

1. Országos Idegennyelvű Könyvtárra változott az Állami Gorkij Könyvtár neve Ünnepelesen felavatták az OSZK számítógépközpontját
Diósdon (Pest m.), az ÁMK központját képező iskolában 135 m² alapterületű helyiségekbe költözött a községi könyvtár, ezzel az új elhelyezéssel azonban elvesztette felnőtt olvasóit

FF'87. FAM. PITTMANN

- 3–4. A Szabolcs-Szatmár megyei könyvtári napok keretében nemzetközi tanácskozás *Könyvtáraink jelene és jövője* címmel a volt NDK-beli, lengyelországi, romániai és kárpátaljai résztvevőkkel
5. 180 m² alapterületen megnyílt a Nagymarosi Községi Könyvtár a volt MSZMP-székházban
6. Befejeződött az OSZK KMK által 1989. szept. 11-én indított egyéves, 200 órás könyvtárkezelői tanfolyam
- 11–14. Az ABDOSD nemzetközi konferenciája az OSZK-ban
12. A Fővárosi Pedagógiai Intézet által meghirdetett és lebonyolított állományfejlesztési pályázat eredményeként 167 általános iskola, illetve gimnázium könyvtára részesült a Fővárosi Tanács 3 millió Ft-os támogatásából
- 12–13; 14–15. Nemzetközi online szemináriumok az AGROINFORM-ban az agrárhálózati egyetemi, főiskolai és kutatóintézeti könyvtárosok részvételével, nemzetközi szervezetek és magyar hivatalok, intézetek, valamint az AGROINFORM rendezésében

18. Alakuló közgyűlést tartotta Budapesten az ÉDOSZ Központi Könyvtárában a Szakszervezeti és Munkahelyi Művelődési Intézmények Egyesülete, amelyhez a nagyobb könyvtárak többsége is csatlakozott
A közgazdasági gyűjtőkörű szakkönyvtárak megbeszélése a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárában folyóirat-rendeléseik összehangolásáról
- 19–
21. Az ÁMK-k IV. országos konferenciája Zalaegerszegen, az Apáczai Csere János ÁMK-ban
20. Módszertani tanácskozás a Szakszervezetek Győr-Sopron Megyei Központi Könyvtárában Fejér, Komárom és Vas megyék szakszervezeti központi könyvtárainak részvételével
23. Megszűnt a Hazafias Népfront, jogutódjaként megalakult a TESZ, a Társadalmi Egyesületek Szövetsége
27. Az egészségügyi és orvostudományi könyvtárhálózat dél-alföldi regionális értekezlete a Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában

30. Rokkantsági nyugállományba vonult Koger Tamás, a Tatabányai Megyei Könyvtár igazgatója

JÚLIUS

1. Az OMIKK vezetésére, a nyugalomba vonuló dr. Ágoston Mihály utódjaként dr. Horváth Péter kapott megbízást Román Lászlóné dr. év végi nyugalomba vonulása miatt Surján Miklós kapott megbízást a Pécsi Megyei Könyvtár igazgatói teendőinek ellátására Igazgatói kinevezést kapott Kovács Tiborné, a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Könyvtárának megbízott igazgatója Nyugalomba vonult dr. Gál Andolné, az Agrárinformációs Vállalat (AGROINFORM) keretében működő Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár igazgatója Nyugalomba vonult Vörös Györgyné, az AGROINFORM osztályvezetője, a Mezőgazdasági és Élelmiszer-ipari Könyvtárosok Tájékoztatójának felelős szerkesztője A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárának neve a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtára névre változott az Országgyűlés 30/1990. (III. 21.) OGY határozata értelmében A volt MSZMP KB Lukács György Politikai Főiskolájának könyvtára ELTE Bölcsészkar Központi Könyvtár néven a budapesti tudományegyetem szervezetébe került
2. A Fejér megyei Agárd közösségi házában 166 m² alapterületű könyvtár nyílt
- 2–
8. Könyvtárosok olvasótábora a Csongrád megyei Ásotthalom községben
- 9–
10. Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók XVII. tájékoztatója, Kaposváron, a megyei kórház könyvtárában. Tárgya: szakirodalmi információs fejlesztési kérések
- 9–
13. Gyermekkönyvtárosok nyári továbbképzése Leányfalun – az MKE gyermekkönyvtárosi szekciójának és a Pest Megyei Könyvtárnak a szervezésében – a Waldorf-iskoláról és Karácsony Sándor pedagógiájáról
10. Megjelent a Zalai Könyvtári Levelező c. új híradó első (1990/1.) száma a zala-

egerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár kiadásában

- 11–13. Az MKE XXII. vándorgyűlése, Székesfehérváron, a Fejér Megyei Művelődési Központban, „*Múlt és jelen. A könyvtárak értékőrző és ismeretátadó szerepe a társadalomban*” címmel
16. Csaknem 100 m²-es bővítéssel 220 m²-re nőtt a Szentmártonkátai Községi Könyvtár alapterülete
17. Az MTA Műszaki Fizikai Kutatóintézetének új könyvtárvezetője *Sárdy Péterné*
18. A Fővárosi Bíróság bejegyezte a *Sabre-Hungary*-alapítványt, amelynek fő célja külföldi szakirodalmi dokumentumok Magyarországra juttatása
19. Életének 80. évében elhunyt *dr. Kondor Imre*, aki 1956-ig a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója volt, majd nyugdíjazásáig az OPMK osztályvezetőjeként tevékenykedett
20. *Könyvről könyvért* címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése a Boglárlellei Városi Könyvtárból a Petőfi rádió hullámhosszán
31. Lemondott *Gyűrő Gyuláné*, a Tatabányai Városi Könyvtár igazgatója

AUGUSZTUS

1. *Monostori Imrét*, a Tatabányai Megyei Könyvtár megbízott igazgatóját az intézmény igazgatójává nevezték ki

A Ceglédi Városi Könyvtár új igazgatója *Jakab Béláné*

A Tatabányai Városi Könyvtár megbízott igazgatója *Rátvai Miklósné*

A Szigetszentmiklósi Városi Könyvtár élén *Ruszt Gergelyné Soltiné Radnics Magdolna* váltotta fel az igazgatói poszton

2. Az Országos Műszaki Könyvtár 300 ezer ECU támogatást kapott az Európai Közösség *Phare* programjának keretében állománygyarapítási és számítógépes folyóirat-érkeztetési rendszer beszerzésére
9. A Művelődési és Közoktatási Minisztérium állásfoglalást tett közzé a *Művelődési Közlöny* 1990/15. számában a közművelődési intézmények eladásával kapcsolatban

„Balsors akit régen tép” címmel gyermekirodalmi pályázat közvetítése a lenföldi FSZEK-gyermekkönyvtárból a Petőfi rádió műsorában

14. A *Magyar Közlöny* 80. számában megjelent az Országgyűlés 66/1990. (VIII. 14.) OGY határozata a köztársasági megbízottak működési területét meghatározó régiókról; illetve a 67/1990. (VIII. 14.) OGY határozata a magyar köztársaság megyéiről, a megyék nevééről és székhelyéről. A régiók megyebeosztása és székhelyei: 1.) Győr (Győr-Moson-Sopron; Komárom-Esztergom; Vas) 2.) Budapest (Jász-Nagykun-Szolnok; Pest; Nógrád) 3.) Miskolc (B.-A.-Z.; Heves) 4.) Debrecen (Hajdú-Bihar; Szabolcs-Szatmár-Bereg) 5.) Szeged (Bács-Kiskun; Békés; Csongrád) 6.) Pécs (Baranya; Somogy; Tolna) 7.) Budapest főváros 8.) Veszprém (Fejér; Veszprém; Zala). – A megyék közül a következők neve változott; Győr-Sopron – új neve: Győr-Moson-Sopron; Szolnok – új neve: Jász-Nagykun-Szolnok; Komárom – új neve: Komárom-Esztergom; Szabolcs-Szatmár – új neve: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye
17. A *Szabó Ervin-émlékerem* és a *Kiváló népművelő* kitüntetések átadása az Országházban. Szabó Ervin-émlékermes könyvtárosok: *dr. Hiripi Lajosné, Kányi Andrásné, Pallósiné Toldi Márta, dr. Tóth Gyuláné, Vargha Balázs, Varga Ildikó*. Kiváló népművelő címmel kitüntetett könyvtárosok: *Lengyel Lászlóné, Madarász Margit, Majtényiné Turi Katalin*
A Monori Városi Könyvtár a volt MSZMP épületébe költözött, ahol csaknem 1000 m² alapterületet kapott a korábbi 382 m²-es elhelyezésével szemben *Könyvről könyvért* címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése a pápai Jókai Mór Városi Könyvtárból a Petőfi rádió hullámhosszán
- 18–24. Az IFLA 56. közgyűlése Stockholmban. Fő témája: *A könyvtárak: a tájékoztatás a tudásért*
20. Pásztón, az egykori ciszterci kolostorban kapott, összesen 500 m² alapterületű helyiségeiben megnyitott a Teleki László Városi Könyvtár
A volt MSZMP-székházba költözött a

Tiszaföldvári Nagyközségi Könyvtár (Jász-Nagykun-Szolnok m.); alapterülete 150-ról 210 m²-re nőtt

21. Új helyén, a volt MSZMP-székház 738 m² alapterületű helyiségeiben átadták rendeltetésének a Balmazújvárosi Városi Könyvtárt
- 21– A II. Országos bibliográfiai konferencia
23. Debrecenben, a KLTE Központi Könyvtárában
- 27– Az észak-dunántúli megyék (Fejér,
28. Győr-Moson-Sopron, Vas, Veszprém és Komárom-Esztergom) könyvtárkezelői tanfolyamot végzett könyvtárosainak továbbképzése Tatán. Fő témája: A könyvtárügy változó világunkban és az olvasók szolgálata; szervezője a győri és a tatabányai megyei könyvtár
- 27– Az OSZK KMK által romániai magyar szept. könyvtárosok részére szervezett első 4. alapfokú tanfolyam az OSZK-ban
29. Megbeszélés a Budapesti Közgazdaság-

tudományi Egyetem Központi Könyvtárában a Volkswagen-alapítvány és az egyetemi könyvtárak, valamint az OSZK vezetői között

- 29– Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának összejövetele Pécsen, a Pollack Mihály Műszaki Főiskolán. Tárnya: a könyvtárak feladatai a megváltozott körülmények között
 30. *A Művelődési Közlöny* 1990/16. számában *Könyvtár az iskolában* címmel pályázatot hirdetett a *Pro Cultura Hungariae* alapítvány
 31. A finn–magyar fogadtatás-vizsgálatról megjelent könyvet (*Ismerkedő ismerősök*) a finn társszerző bemutatta a Magyar Írószövetség klubjában. Rendező az OSZK KMK volt
- Befejeződött a Rába-palotába költöztetett Kapuvári Városi Könyvtár átalakítása 460 m² alapterületen

Gerő Gyula

A Szegedi Egyetemi Könyvtár régi magyar könyvei

Varga András tollából, *Monok István* szerkesztésében, 1991-ben megjelent a József Attila Tudományegyetem Központi Könyvtárában található 543 régi magyar nyomtatvány katalógusa, mely 1701 előtti műveket sorol fel. A szerző az RMK I–III., Sztripszky, az RMNY I–II., Apponyi, Sajtó-Soltész (CIH) tételszámainak felmenő sorrendjében közli az egyes nyomtatványok adatait: sorszám, bibliográfiai leírás, kötés, állapotrajz, possessorok, kézírásos bejegyzések; a többes példányokat külön-külön szerepelteti; 37 töredék (új sorszámozással) az appendixbe került.

Varga András rendkívül pontos munkát végzett, a leírások mintaszerűek, nem csupán a hiányzó lapokat, hanem a megcsonkítottakat is felsorolja, a kötérend hibáival együtt; a possessori nyomok között elkülöníti az ex libriseket, a super ex libriseket, a kötéseken lévő szövegeket, a kézírásos bejegyzéseket (előfordulásuk helyével együtt), a katalógus- és aukciós jegyeket.

A szegedi gyűjteményben 6 ősnymtatvány és 44 XVI. századi könyv található, az állomány

kialakulásának folyamatát a katalógus előszavában ismerteti a szerző. Kitűnik, hogy a Ferenc József Tudományegyetem gazdag bibliotékája, az első világháborút lezáró békét követően, Kolozsváron maradt, az 1921-ben alapított szegedi egyetemi könyvtár RMK anyag kezdetben vétel, hagyaték révén gyarapodott, 1949–1952 között a szekularizált, illetve államosított egyházi és főúri könyvtárak anyagából is részesült, végül a szegedi Bölcsészettudományi Kar Magyar Irodalomtörténeti Könyvtárának nagylelkűsége gazdagította jelentősen az állományt.

Személy-, helynév- és címszómutató, a possessori és marginális bejegyzések mutatója, nyomdamutató és tárgymutató, valamint német nyelvű összefoglaló zárja le a kötetet, amely a hazai könyv- és művelődéstörténeti szakirodalom komoly nyeresége. Egy ismertetésnek nem lehet célja, hogy részletes adatokat közöljön a tárgyalta mű tartalmáról; mindazonáltal megemlítem a *Lépes Bálint* tulajdonából *Ferencffy Lőrinc*hez került könyveket, mint a magyar régmúlt beszédes tanúit.

Varga András az előszóban és az összefoglalóban azt a feltételezést közli, hogy a szegedi, alsóvárosi ferencesek bibliotékájának egy része a szakularizáció után a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtárát gazdagította. A megnevezett intézményben másfél évtizede tartó possessori kutatások eredményei nem támasztják alá ezt a vélekedést.

A katalógus forgatása közben ismételen meggyőződünk arról, mennyire sürgető feladat régi könyveink sorsának nyomonkövetése. (Varga András: *Régi magyar nyomtatványok 1700-ig. Szeged, 1991. VIII, 188 l. | Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Bibliothecaria. Tomus XI. Fasc. I./*)

Ojtozi Eszter

Kérdezz – felelek

Egy könyvtár igazgatója kérdezi a fizetés nélküli és a rendes szabadságról:

„A hatályos jogszabályi rendelkezés értelmében a harminc napot meghaladó fizetés nélküli szabadság idejére nem jár rendes szabadság. Mi a helyes eljárás akkor, ha egy dolgozó nyáron kivette az egész naptári évre járó szabadságát, majd ezt követően kér és kap például kéthavi fizetés nélküli szabadságot? Az erre a két hónapra eső rendes szabadságot le kell-e vonni a következő évi szabadságából? Ebben az esetben mi történik akkor, ha időközben megszűnik a munkaviszonya? Ha pedig nincs levonás, akkor a többlétszabadságra kifizetett átlagkeresetet vissza kell-e térítenie?”

Válasz:

Azt a tiltó szabályt, hogy a harminc napot meghaladó fizetés nélküli szabadság tartamára nem jár rendes szabadság, az 5/1981. (XII. 29) ÁBMH-rendelet (Művelődési Közlöny, 1982. évi 11. szám) 1. §-ának (1) bekezdése d) pontja mondja ki. Sem ez, sem más jogszabály nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely eligazítana abban a kérdésben, hogy mi a követendő eljárás az egész naptári évre járó rendes szabadság igénybevétele után kivett, harminc napot meghaladó fizetés nélküli szabadság esetén.

Nem lenne tehát alapja a többlétszabadság levonásának a következő évre járó rendes szabadságból, sem pedig a többlétszabadság idejére járó kifizetett átlagkereset megtérítésének.

Az ilyen mértékű fizetés nélküli szabadságra vonatkozó kérelem elbírálásakor figyelembe kell tehát venni azt is, hogy a kérelmező már kivette az egész naptári évre járó rendes szabadságát. Ha a munkáltató a kérelmet ennek mérlegelésével is indokoltan tartja, és a fi-

zetés nélküli szabadságot engedélyezi, számolnia kell azzal, hogy a szóban forgó rendelkezés ebben az esetben már nem hajtható végre, a már kivett rendes szabadság nem csökkenthető.

Abban – a levélben felvetett – esetben viszont, ha a dolgozó az egész évre járó rendes szabadságát kivette, és ezek után kapott harminc napot meghaladó fizetés nélküli szabadságot, majd a munkaviszonya még ebben a naptári évben megszűnik, az áthelyezés esetén kivéve érvényesül a már említett ÁBMH-rendelet 4. §-ának (2) bekezdése. Ez ugyanis kimondja, hogy ha a dolgozó a munkaviszonya megszűnéséig több szabadságot vett igénybe annál, amennyi a munkáltatónál abban a naptári évben töltött időre megilletné, akkor a különbözetre járó átlagkeresetét a munkabéréből le kell vonni, illetve tartozását a munkavállalói igazolási lapra fel kell jegyezni.

Ilyen esetben tehát nem csak a munkaviszonyban nem töltött időre, hanem a fizetés nélküli szabadság időtartamára eső rendes szabadság is többlétszabadságnak minősül, így az erre kifizetett átlagkeresetet is le kell vonni.

A félreértések elkerülése érdekében közöljük, hogy az említett ÁBMH-rendelet 1. §-ának (1) bekezdése c) pontja értelmében a rendes szabadság megilleti a dolgozót a tíz éven aluli gyermek gondozása vagy ápolása miatt munkában nem töltött időre (az ilyen címen kapott fizetés nélküli szabadság tartamára), de ilyenkor is *legfeljebb egy évre*, függetlenül attól, hogy erre az időre jár-e táppénz, illetve gyermekgondozási díj vagy segély. Ez a kedvezmény az anyát újabb szülés esetén újra megilleti.

Ifj. Feszt László könyvjegyei

Ifj. Feszt László 1957-ben született Kolozsváron. Az ottani Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskola grafikai szakán szerzett diplomát 1982-ben. Friss diplomásként az erdélyi nagyváros Állami Magyar Színházához került, ahol nyolc évig díszlet- és jelmeztervező volt. 1990-ben települt át Magyarországra, azóta Szombathelyen él. 1987-ben részt vett a budapesti Fiala Művészek Klubja által szervezett *Művészet ma II.* nemzetközi seregszemlén, és 1991-ben a kaposvári *Első Országos Grotteszk Pályázaton*. Első önálló tárlatát – szintén 1991-ben – a Szombathelyi Galéria mutatta be.

Mint sok romániai magyar grafikus, ő is már egészen fiatalon megismerkedett az ex libris sajátos jellegzetességeivel, kifejezési formáival, s első könyvjegye már 1972-ben kiállításra érdemesnek találtatott. A Ceausescu-érában az erdélyi művészeknek szinte egyetlen lehetőségük a nemzetközi megmérettetésre, publicitásra az ex libris volt. Ezeket a kisméretű grafikákat ugyanis – közönséges levélborítékban postázva – könnyen eljuttathatták az európai országokban rendszeresen megrendezett exlibris-kongresszusokra, kiállításokra. Többek között ez is vonzotta a műfaj felé azokat az alkotóművészeket, akik az elmúlt két évtizedben számos nemzetközi elismerést, díjat nyertek. Közöttük tartjuk számon *ifj. Feszt Lászlót* is, aki 1973-tól tizenöt ilyen tárlaton vett részt, s 1990-ben, a németországi Kronach városában díjat is nyert.

Persze korántsem mondható, hogy *ifj. Feszt László* munkásságában az ex libris, a kisgrafika műfaja a meghatározó. Elsősorban szabad grafikákat készít. E nagyobb méretű lapjain különféle jelek, szimbólumok vagy éppen a való világ közvetlenebb élményeiből táplálkozó, ezért könnyebben is azonosítható stilizált ábrák segítségével külön világot teremt, amely elválaszthatatlan a való-

ditól, mindennapi létezésünktől. Harmóniát és diszharmóniát egyaránt sugalló képei az e világban való hiteinket és kételyeinket erősítik, újabb kérdéseket tesznek fel, s válaszolnak meg – így készítetnek meditációra vagy párbeszédre.

Ex librisein, alkalmi kisgrafikáin talán kevésbé hangsúlyozottan jelenik meg ez az elvont, ősi vagy éppen napjainkban született, születő jelképekből építkező világ. S ez így van rendjén, mert a kisgrafikák alkotóinak némiképp alkalmazkodniuk kell a megrendelők legtöbbször a lap témáját is meghatározó kívánságaihoz. Így születhet például kifogástalan ex libris az egykori városképet, műemléki templomot ábrázoló kompozícióban – olyan grafika, ahol a művész szabadabb teret hagy teremtő fantáziájának, sajátos, egyéni kifejezési lehetőségeinek. *Ifj. Feszt László* ezt az utat járja. Könyvjegyei ezért ismerhetőek fel az első pillantásra, ábrázoljanak azok akár egy trombitáló figurát, egy pillangót, különféle nőalakokat. A kép tárgya bővülni kezd, túllép önnön jelenlétében, valami többet tudunk, érzünk meg annak benső lényegéről – s közvetve (egy másik üzenetként) az ex libris tulajdonosáról vagy az újévi, karácsonyi üdvözlő lapok feladójáról.

A művész ez a lényeglátás teszi alkalmassá, hogy a grotteszk ábrázolásmód felé közelítve – joggal nézve kissé felülről a világot –, újabb, többszólamú üzeneteket közvetítsen. Jó példa erre az 1988-as esztendőre szóló újévi köszöntő lapja, amely egy ijedt-mosolygó, bálványarcú emberpárt ábrázol meghitt ölekezésben. Ám e békés figurák végtagjai szegecsekkel vannak a szivalakú testhez és egymáshoz rögzítve – azaz valójában bábuk ők, akiknek (mint mindannyiunknak) számat kell vetniük azzal, hogy rajtuk kívülálló erők fogják mozgatni őket, esetleg megtörve, szétszakítva e békés harmóniát.

Arató Antal

Napló a naplóról

Bevallom, némi büszkeséggel töltött el, hogy legutóbbi naplójegyzetem (*In memoriam Dienes László utca.* = *Könyvtáros*, 1991/1. sz.) megjelenése után többen felhívtak és egyetértésüket fejezték ki a cikkben leírtakkal. Volt azonban ezek között egy olyan vélemény is, ami szerint talán az önkormányzathoz intézett, s a *Dienes László utca* átkeresztelése ellen tiltakozó levemben nem voltam elég taktikus, mert feltehetően jobb eredményre vezetett volna, ha valamilyen áthidaló megoldásra tesztek javaslatot, hiszen a hatalomnak (ezúttal az önkormányzatnak) mindenkori célja, hogy okos kompromisszumok alapján közmegegyezést teremtsen, csak fel kell kínálni a számára ezeket a lehetőségeket. Ilyeneket persze az illető sem tudott említeni, s abban is megegyeztünk, hogy feltehetően nem fogadta volna el az önkormányzat azt a javaslatomat sem, hogy az utca egyik – mondjuk páratlan számozású – oldala őrizze meg *Dienes László* nevét (ennyit, nem többet, azért megérdemel), míg a másik kapja vissza a régebbit.

Ezzel aztán napirendre is tértem a dolog felett, amíg nem kaptam meg azt a dokumentumot, amely egyértelműen utal a valóban létező, ám általam elhalasztott kompromisszumos megoldásra, és amit – nem bírván ellenállni a kísértésnek – további okulásul közkinccsé teszek. Kedves Olvasóm – az újmódi névadók furcsaságaira felhíva a figyelmemet – elküldte a mátészalkai újságnak azt a számát, amely a város utcáinak az újrakereszteléséről tudósít. Ebből kiderül, hogy a helyi önkormányzat néhány esetben nem sokat teketóriázott: például a *Kalamár József* utcát, a *Kalamár József* sort, a *Kalamár József* közt *Kalamár* utcára, sorra, közre; a *Korvin Ottó* teret *Corvin* térre; a *Rózsa Ferenc* utcát *Rózsa* utcára keresztelte át.

Nos, ezek után már nyilvánvaló, hogy áthidaló javaslatként azt kellett volna ajánlanom, hogy a *Dienes László utca* elnevezését *Dienes* utcára változtassák meg, emlékeztetve ezzel az

árpádházi királyok alatt nagy szerepet játszó *Dienes* nádorokra. Ők már mindenképp méltóak lehetnek arra, hogy névadói legyenek egy kicsinyke utcának. Más kérdés, hogy *Dienes László*nak a nemesi származására büszke édesapja éppen ezekig a nádorokig vezette vissza a családfáját, így az elnevezés velük együtt utalhatott volna a kései leszármazottra, a *Korunk* alapító főszerkesztőjére, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár egykori igazgatójára is. Kinek-kinek tetszése szerint, okos kompromisszumok árán.

AraTóni

A Kisalföldi Könyvtáros idei első számának élén *Zsörtölődések* olvashatók (*Böröndi Lajos: Helyünk a nap alatt. Zsörtölődések*), méghozzá olyan szerző tollából, aki e műfajnak kiemelkedő mestere. Mert zsörtölődni mi könyvtárosok mindenkor szerettünk, most kivált sok okunk van rá, ám úgy zsörtölődni, ahogy azt Böröndi teszi (és nem csak a Kisalföldi Könyvtáros hasábjain, hanem másutt is, például a *Könyvtárosban*) csak az igazán nagyok tudnak. Böröndi nem restell ilyen mondatokat leírni: „...bebizonyosodott, hogy a szakma rosszul artikulálta magát. Másként hogyan is lehetne, hogy egy-egy kiskönyvtár sorsa kalandor, kisstilű, idült analfabétizmusban szenvedő személyekre bízott, s bármelyik helyi hatalmasság bármelyik pillanatban megszüntetheti azt. Hogyan lehetne másként a hivatalba lépő polgármester első célja a 'könyvtár elsorvasztása'. Bebizonyosodott hát az, amit már egy ideje tudtunk: országos szervezeteink képtelenek szakmánkat a jogalkotás, az irányítás szintjén megfogalmazni, a könyvtárügynek nincs képviselője. Hogy ma mégis működik a könyvtárak zöme, az annak köszönhető, hogy fenntartóiknak eszébe sem jut, hogy büntetlenül megszüntethetnék őket.” Aki először találkozik *Böröndi Lajos* ilyenféle szövegeivel, az azt vélhetné, hogy az ifjú igazgatóhelyettesnek a rendszerváltás „adta meg a hangot”, az „szabadította fel”. Ám aki olvasott már tőle régebben is zsörtölődéseket, az tudhatja, Böröndi mindig is élére állította a kérdéseket, nem tisztelt sem istent, sem embert, leírta, és adekvátnan kommentálta az általa látottakat. Nem is abban áll zsörtölődéseinek érdeme, hogy kimond dolgokat, amiket mások inkább elkennek, vagy túlonként is szordínósan mondanak el, hanem abban, hogy egységben tudja látni az apró, romos és elhanyagolt, épp-hogy csak létező kisalföldi könyvtárakat és az „országos szervek” felhőregióját. Hogy kapcsolatot tud teremteni a jogszabályalkotás és az olyanféle jelenségek között, mint hogy „Újrö-

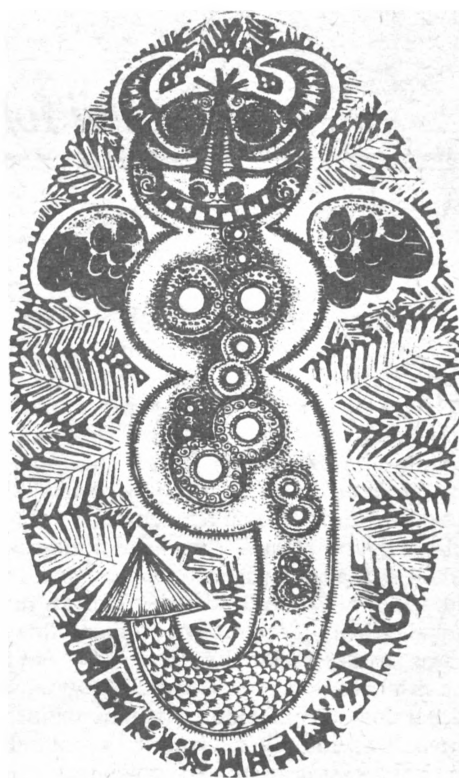
nafo testülete ősszel úgy döntött, bezáratja ideiglenesen a könyvtárat, s megpróbálja a tiszteletdíjat társadalmi munkával kiváltani”. (Érdeemes az ez utóbbihoz fűzött kommentárját is idézni: „No nem az ötlet ellen van kifogásunk, bár nem tudjuk, hogy milyen munkát várhatunk el ingyen, hanem a módszert kifogásoljuk. Azt, hogy néhány ember a könyvtáros háta mögött – természetesen őt nem hívták meg – a könyvtár létéről tárgyal, és másnap megüzenik neki, hogy holnaptól nem könyvtáros. Ez emlékeztet bennünket a közelmúlt néhány 'demokratikus' húzására. Persze az ellátórendszer vezetőjét sem hívták meg, így azt sem tudhatták, hogy a könyvek a rendszer tulajdonát képezik.”) De a szerző nemcsak zsörtölődni tud (bár ez is kiemelkedő teljesítmény), távlatos látása is van: „Válságban van könyvtárügyünk, nem leli helyét az új világban... Maga a könyvtár is településenként más és más, s más módon kell átmenteni egy olyan jövőbe, ahol a kulturálódás nem hóbort, hanem elemi szükséglet. Ehhez azonban ki kell alakítani egy újfajta könyvtári rendszert, s legalább a legfontosabb könyvtári jogszabályokat újra kell fogalmazni. Hogy ami érték eddig képződött, ne jusson ebek harmincadjára, mint az ötvenes évek végén. Mert újrarendezni lehet ugyan az egészséget, de most vajlagogy nem vagyunk ehhez elég gazdagok”.

Lehet, túlonként is hosszan időztünk el a lap „vezércikkénél”, ámbar egy ilyen cikknél nagyon is érdemes elidőzni. A *Kisalföldi Könyvtáros* azonban más csemegékkal is szolgál. *Horváth József* cikke például (*Győr könyvtárai a sajtóban. 1891*) azzal excellál, hogy egy napjainkban divatos műfajt (átvilágítás, sajtóviszhang stb.) történelmi perspektívában vesz komolyan. Arra kíváncsi, hogy száz évvel ezelőtt mi volt a véleménye a sajtónak (egyetlen győri újság volt akkoriban, a *Győri Közlöny*) Győr könyvtárainról. Az írás több szempontból is aktuális: derekas munkát végez a győri könyvtárügyi hagyományok felelevenítése,

életben tartása érdekében, komoly hozzászólást jelent a szakajtó és egyáltalán a sajtó könyvtárakkal kapcsolatos munkájának (pozitívumainak és anomáliáinak) értékeléséhez, végül számos olyan mondata van, amittől az olvasó úgy érezheti: igaz, hogy száz évvel ezelőtti dolgokról van szó, mégis de te fabula narratur. Példamutató értékű a lap beszámolóhelyzetjelentő rovata. Mint az önkormányzati könyvtárak helyzetéről szóló írás szerzője mondja „Úgy gondoltuk, hogy a hagyományostól eltérően érdemes áttekinteni az elmúlt öt év (1986–1990) adatait, ami a későbbi értékeléseknél kiindulási alpnak számíthat”. Arany szavak. Jó lenne másutt is megfontolni őket.

A Fejér Megyei Könyvtáros idei első számának élén igen fontos cikk olvasható. *Tóthné Szemes Erzsébet* ad benne helyzetképet a szakszervezeti könyvtárakról. Mint a szerző azonnal, írása elején jelzi: „Információk hevernek körülöttem. Valóságtartalmuk, értékük napról napra változik, módosul, csökken... Amit ma leírok, az már holnap vagy holnapután nem igaz, nem így igaz, nem teljesen így igaz.” Mégis leírja mondandóit, és nagyon helyesen, messziről, 1979-től indít. Ma senki sem tudhatja, milyen jövője lesz (lesz-e ilyen egyáltalán) a szakszervezeti könyvtáraknak. Az azonban, hogy voltak, hogy 1991-ben is dolgoztak, olyan tény, amely megérdemli az alapos elemzést. Nem mondható persze, hogy *Tóthné Szemes Erzsébet* elemzése elfogulatlan lenne. Nagyon is az, ám nem rejtegeti, hanem határozottan kimondja előfeltevéseit, értékpreferenciáit, ehhez képest értelmezhető-értendő szövege is, amely mindenképp az egyik legjelentősebb hozzájárulás a szakszervezeti könyvtárak ügyében immár oly régóta folyó kollektív gondolkozási folyamathoz, „összkönyvtári” vitához. Elsősorban talán nem is szakszervezeti könyvtárosok figyelmébe érdemes ajánlani, hanem az önkormányzatiakéba: lám, „belülről” így néznek ki, így láttatnak a dolgok.

A megszűnőfélben lévő *Könyvtáros* (lásd a főszerkesztő e számot bevezető cikkét) számára különösen érdekesnek tűnik, ám nyilvánvalóan minden hálózati híradót kiadó könyvtár számára is „kötelező” olvasmány *A Fejér Megyei Könyvtáros a negyedik évtized küszöbén* című remek összeállítás. (Szerzője-összeállítója *Hegedűs Éva*). Mint az előszóból kiderül „az 1990. 2. számmal lezárult három évtized a Fe-

jér Megyei Könyvtáros életében. A 31. évfolyam indulása előtt a folytatás hogyanjáról megkérdeztünk néhány kollégát, könyvtári fenntartót, véleményezzék a szakma Fejér megyei folyóiratát, hogy e sorsfordító időben a lap további sorsáról dönthessünk”. Szóval nagyarányú közvélemény-kutatásról van szó, amely ugyan a szociológiai mintavétel strikte követelményeinek aligha felel meg, ám mégis megszólaltat egyszerű községi könyvtárost, városi könyvtárigazgatót, művelődési házban szolgáló könyvtárost, ÁMK-s könyvtárvezetőt, SZMT könyvtárigazgatót, nagyközségi könyvtárvezetőt stb. Igen tanulságos és szívdertítő a válaszok végigolvasása, legyen szó akár a „Legyen vagy ne legyen?” kérdéséről vagy a „Mit csinálna másképpen?”-ről. Vajh lenne ilyen felmérés (más hálózati híradókról, más szaklapokról is (a *Könyvtáros*nak sem ártana egy ilyen megmérettetés).

*A Fejér Megyei Könyvtáros*nak ez a száma mindenesetre igazolni látszik mindazok véleményét, akik pozitíve nyilatkoztak róla, akik a legyen vagy ne legyen kérdésre egyértelmű és határozott igennel válaszoltak.

IFJ. FESZT LÁSZLÓ
könyvjegyeiből

(Cikkünket lásd az 53. oldalon)

